

ATATÜRK'ÜN ÜNİVERSİTE REFORMU İLE İLGİLİ NOTLARI

Prof. Dr. UTKAN KOCATÜRK

Yükseköğretim gençliğinin millî şuura sahip ve modern kültürlü olarak yetişmesi¹ Atatürk'ün amacı idi. Kurtuluş'tan sonra 26 Ekim 1922'de İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ne gönderdiği telgrafta: "Eminim ki millî istiklâlimizi ilim sahasında Fakülteniz ikmâl edecektir"² sözleriyle bu özlemini dile getiriyordu. 28 Haziran 1923 de İstanbul Darülfünunu profesörlerine gönderdiği telgrafta da "Millî istiklâl, millî irfan ile eş olduğu cihetle işgal buyurmakta olduğunuz öğretim kürsülerinde memleketin siz bilim adamları dahi hiç şüphesiz aynı savaşın kahramanlarısınız"³ diyordu. Bilim sahasında verilecek savaş, Darülfünunu doğulu renginden kurtarmak, onu araştırmaya yönelik millî bir kurum haline getirmektir. Bu sebeptendir ki Türk İnkılâbı'nın başarılmasından sonra İstanbul Darülfünunu'nu gerek öğretim gerekse teşkilât yönünden modernleştirmek, ona millî ve batılı üniversite niteliği kazandırmak hem amaç hem ihtiyaç olarak belirmiştir.

İstanbul Darülfünunu'nda yapılacak reform hakkında tetkiklerde bulunarak rapor hazırlamak üzere 1931 yılında, Cenevre Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Albert Malche, hükümet tarafından Türkiye'ye davet edildi.

16 Ocak 1932 tarihinde İsviçre'den İstanbul'a gelen Prof. Malche, 18 Ocak 1932'de Ankara'da Başbakan İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Esat Sagay ve diğer Bakanlık ilgilileriyle görüştü. 21 Ocak 1932 günü tekrar İstanbul'a döndü. Kendisine -çalışmaları için- İstanbul Darülfünunu binasında yer ayrıldı ve 24 Ocak 1932 tarihinden itibaren tetkiklerine başladı. Mart ayını İsviçre ve Fransa'da geçirerek 2 Nisan 1932 de tekrar İstanbul'a dönen Prof. Malche, 29 Mayıs 1932 günü "İstanbul Darülfünunu hakkındaki Rapor"unu bitirerek 31 Mayıs 1932'de Millî Eğitim Bakanlığına sunmak üzere Ankara'ya hareket etti.

1 Haziran 1932'de Ankara'ya gelen Prof. Malche, hazırladığı raporu Millî Eğitim Bakanı Esat Sagay'a sundu. Ayrıca Ankara'da kaldığı süre

¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s. 394.

² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri V, s. 139.

³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri V, s. 146-147.

içinde Başbakan İsmet İnönü, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Adalet Bakanı Yusuf Kemal Tengirşenk ile de görüşerek 7 Haziran 1932 tarihinde tekrar İstanbul'a döndü ve 9 Haziran 1932'de memleketine gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldı⁴.

Prof. Malche, raporunda⁵ İstanbul Darülfünunu'nun Türk İnkılâbı'na yaraşır bir dinamizm'den mahrum olduğunu, kendisini şuurlu bir şekilde belli bir noktaya sevkedecek ilmi ve fikri hıza sahip olmadığını kaydetti. Üniversite adı verilen fikri ve ilmi kuruluşla hayat arasında sıkı bir bağ bulunduğunu, bu sebeple üniversite'de nazariyecilik sistemiyle mücadele edilmesi gerektiğini savundu. Ayrıca, Türkiye gibi baştan başa yeniden teşekkül eden bir memlekette üniversite kürsülerinin öncelikle ne gibi konularla meşgul olması gerektiğini açık bir dille ortaya koydu ve "Darülfünun meselesi esas itibariyle Türkiye'nin fikri, mânevî, hatta istikbali meselesidir" görüşüyle raporunu noktaladı⁶.

⁴ Prof. Malche, 2 Mayıs 1933 de -hükümetin daveti üzerine- tekrar Türkiye'ye gelecek ve "Darülfünun İslahat Komitesi" nde müşavir olarak, İstanbul Üniversitesindeki reform hareketlerinde görev alacak ve 4 Nisan 1934 de Türkiye'den ayrılacaktır.

Prof. Malche'in Ankara veya İstanbul'da Atatürk tarafından kabulü ile ilgili bir belge veya haber gözümüze çarpmamıştır. Sadece, Atatürk'ün 2.7.1933 günü İstanbul Darülfünunu'nu ziyareti esnasında Eminlik Odasında Prof. Malche'i yanlarına çağırarak kendisine iltifatta bulunduğu haberi basında yer almıştır (Milliyet 3.7.1933).

⁵ Prof. Malche'in raporu 1939 yılında Milli Eğitim Bakanhğı tarafından "İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor" adıyla yayımlanmıştır. Ancak, yayımlanan rapor, Atatürk tarafından okunan esas metinle karşılaştırıldığı zaman bazı eksikler göze çarpmaktadır. Esas metnin 93. sayfasında yer alan ve kenarı Atatürk tarafından çizilen: "Tefahürü tenmiye edecek sebeplerden hazetmem; lâkin muhtelif sebeplerle, henüz tefekkürün ve ilmin bütün tabakat-ı içtimaiyede mazhar-ı hürmet olmadığı bir memlekette, daha malik bulunmadıkları hürmet ve itibarı onlara temin etmek şahsi menfaatler peşinde koşmayan ilim tetkiklerine ve sanata büyük bir kıymet verildiğini halka göstermek lâzımdır" paragrafı, bu eksiklere misal gösterilebilir. Keza yayımlanan raporla, Atatürk tarafından okunan esas metin arasında ifade bakımından da bazı küçük değişiklikler mevcuttur.

⁶ Prof. Malche'in raporunun Atatürk ve Hükümet tarafından incelenmesini takiben üniversite reformuna esas olmak üzere bir kanun tasarısı hazırlanarak Meclis'e sevk edildi. 31 Mayıs 1933'de "İstanbul Darülfünunu'nun ilgasına ve Maarif Vekâletince yeni bir Üniversite kurulmasına dair Kanun" Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi. Bu kanun gereğince 31 Temmuz 1933'de İstanbul Darülfünunu kapatıldı ve 1 Ağustos 1933'de, kapatılan İstanbul Darülfünunu'nun yerine İstanbul Üniversitesi kuruldu. Yeni kurulan Üniversite 18 Kasım 1933 günü Milli Eğitim Bakanı Hikmet Bayur'un konuşmasıyla öğretime açıldı.

Atatürk, İstanbul Üniversitesi'nin yeni bir ruh, yeni bir dinamizm ile öğretime açılış münasebetiyle, kendisine çekilen saygı ve bağlılık telgrafını 20 Kasım 1933 tarihinde: "İstanbul Üniversitesi'nin açılmasından çok sevinç duydum. Bu yüksek ilim ocağında, kıymetli

Prof. Malche'in raporu hükümetçe tetkik edilirken bir yandan da Atatürk tarafından titizlikle incelendi. Atatürk, raporu dikkatle okuyarak birçok sayfalarda önemli gördüğü hususların altını çizdi, gerektiğinde notlar aldı. Bu notlar, Atatürk'ün üniversite reformu ve çağdaş Türk üniversitesi hakkında görüşlerini kapsaması bakımından büyük değer taşımaktadır.

Atatürk herşeyden evvel, millî ve çağdaş bir üniversite özlemi içindedir ve bunu, Türk İnkılâbı'nı yapanların mutlaka başaracağına inanmaktadır. Rapor münasebetiyle Atatürk'ün bir kere daha belirtmek istediği husus şudur ki, bir milleti ancak ve ancak o milletin içinden çıkanlar yükseltebilir. Bu sebeple bir yabancı âlimin fikirlerinden, görüşlerinden ve tetkiklerinden istifade edeceğiz; fakat asıl çareyi, asıl kararı kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz. Atatürk'e göre mesele yalnızca bir üniversite reformu değil, bütünüyle bir kültür davasıdır. Bu sebeple herşeyden önce ilk ve ortaöğretimi de içine almak üzere Türkiye'de bir kültür programı çizmek gerekmektedir.

Atatürk'ün -kendi yazısıyla- Prof. Malche'in raporu ve üniversite reformu ile ilgili notlarını ilk defa yayımlarken, bu notlara esas olan raporun, yine Atatürk tarafından okunan, onun çizgi ve işaretlerini taşıyan nüshasını da tıpkıbasım olarak sunuyoruz ⁷.

---

profesörlerin elinde Türk çocuğunun müstesna zekâ ve eşsiz kabiliyetinin çok büyük inkişaflara mazhar olacağından eminim" cümleleriyle cevapladı.

Reform çalışmaları esnasında 20 Haziran 1933'de Üniversite'de bir "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü" açılması kararlaştırıldı. Bu enstitü 4 Mart 1934 tarihinde Millî Eğitim Bakanı Hikmet Bayur'un verdiği ilk dersle öğretime başladı. Bu girişimi, Ankara Hukuk Fakültesi'nde de bir "Türk İnkılâp Tarihi Kürsüsü"nü kuruluşu izledi ve ilk dersi 20 Mart 1934 günü Başbakan İsmet İnönü verdi.

⁷ 13,5 + 18,5 cm. boyutlarında G.M.K. (Gazi Mustafa Kemal) başlığını taşıyan bir deftere kurşun kalemle yazılan bu notlar, -Malche raporunun Atatürk tarafından okunan işaretli nüshasıyla beraber- bugün, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Notlarda tarih yoktur. Muhtemelen 1932 yılı Haziranında veya bunu takip eden aylarda yazıldığı kabul edilebilir.

Atatürk'ün kendi elyazısıyla, Prof. Malche'nin raporu ve üniversite reformu ile ilgili notları:

Not

1) İstanbul Darülfünunu lağvolunmuştur; yerine İstanbul Üniversitesi tesis olunacaktır.

2) Bunun tesisine Maarif Vekâleti memurdur ⁸.

1) Talebe, İngilizce, Almanca, İtalyanca veya Fransızca gibi ekalli bir ecnebi lisan bilmelidir (okuyup anlamak) ⁹.

2) Hürriyet-i ilmiye mahfuz. Fakat, idare ve talim heyetlerinin tayininde ve program tanziminde müdahale ¹⁰.

3) Kâfi para vermişik ¹¹.

(908, 474/1931-32)

4) Müd.	+	Mu.	+	Md. Mu.	+	As.
88		44		36		42 = 240
Çok ¹² .						

5) Memurlar, müstahdemler adedi çoktur (355). Bu vazifeleri muhtaç talebeye ¹³.

6) Kıymetsiz talebenin ilk sene cesareti kırılmalıdır ¹⁴.

7) Emin'in en mühim vazifesi ilmî meselelere taalluk eder; idare işleri için, bir memur lâzım ¹⁵.

8) İstanbul Darülfünunu, kendisini şuurlu bir şekilde, muayyen bir noktaya sevkeden, ilmî ve fikrî bir hızdan nasibedar değildir.

⁸ Atatürk tarafından özet halinde tesbit edilen bu maddelerin, 31 Mayıs 1933 tarihinde kabul edilen "İstanbul Darülfünunu'nun ilgasına ve Maarif Vekâleti'nce yeni bir Üniversite kurulmasına dair Kanun"un birinci ve ikinci maddelerinin esasını oluşturduğu görülmektedir.

⁹ Raporun 7. sayfasından alınan not.

¹⁰ Raporun 8. sayfasından alınan not.

¹¹ Raporun 9. sayfasından alınan not.

¹² Raporun 10. sayfasından alınan not.

¹³ Raporun 10-11. sayfalarından alınan not.

¹⁴ Raporun 11. sayfasından alınan not.

¹⁵ Raporun 13. sayfasından alınan not.

Bir kaç sene için teveccüh olunacak istikameti Vekâlet tespit etmeli.

Fakülte reislerinin müşterek ve devamlı çalışmaları (Emin tarafından) temin olunmalı¹⁶.

9) Hoca tayin ve azlinde Vekâlet hakim olmalıdır¹⁷.

10) Darülfünunun en büyük zafı, şahsî mülâhaza ve araştırmaya sevkeder tarzda tedris yok. Ansiklopedik malûmat veriliyor¹⁸.

11) Edebiyat Fakültesi çok fena¹⁹.

12) Darülfünun hocaları! yoktur. Şimdilik hariçten getirmek lâzımdır. Ondan sonra da, kendi çocuklarımızı ecnebi üniversitele-
rinde yetiştirmek lâzım²⁰.

13- Tıp Fakültesi'nin nakli lâzımdır²¹.

14- Mülkiye Mektebi, Hukuk Fakültesi müşterek dersleri vardır. Yakın olmalı^{22a}

14- Alî Ticaret Mektebi Hukuk Fakültesine devam.^{22b}

15- Eczacı Mektebi Fen Fakültesi müşterek dersler müşterek okunur²³.

16- Dişçi Mektebi-Tıp Fakültesi²⁴.

17- Kütüphanelerin ıslahı²⁵.

S. 79²⁶.

S. 81. Filologie²⁷.

S. 82. Bizim bildiğimiz ve hakikat başka²⁸.

¹⁶ Raporun 14. sayfasından alınan not.

¹⁷ Raporun 15. sayfasından alınan not.

¹⁸ Raporun 18-21. sayfalarından alınan not.

¹⁹ Raporun 25-26. sayfalarından alınan not.

²⁰ Raporun 27-28. sayfalarından alınan not.

²¹ Raporun 29-30. sayfalarından alınan not.

^{22a} Raporun 30-31. sayfalarından alınan not.

^{22b} Raporun 30-31. sayfalarından alınan not.

²³ Raporun 31. sayfasından alınan not.

²⁴ Raporun 31. sayfasından alınan not.

²⁵ Raporun 32. sayfasından alınan not.

²⁶ Raporun 79. sayfasından alınan not.

²⁷ Raporun 81. sayfasından alınan not.

²⁸ Raporun 82. sayfasından alınan not.

Notlardan sonra esaslı not

Prof. Malche'in raporu baştan nihayete kadar okunduktan sonra dikkat ve tespit olunması lâzımgelen noktalar şunlardır:

1- Herhangi bir Türk münevver inkılâpçısı lûtfen darülfünuna ve Darülfünun zihniyetiyle yani Türkiye Cumhuriyeti'nde bir kültür programı yapmak düşüncesiyle kafasını yorduğu zaman derakap bulup tespit edeceği gayet bariz noktalardır.

Şimdiye kadar bu nokta-i nazarlardan şüphesiz davetlimiz Prof. Malche'in söylediğinden daha çok esaslı olarak beyan-ı mütalaa ettiklerinin şahidi olduğumuzu inkâr edemeyiz. Fakat mütalaa sahibi vatandaşlar, kendilerini salâhiyettar kılınmamış tasavvur ettiklerinden dolayı nokta-i nazarlarında musir görünmemişlerdir. Halbuki büyük âlim sıfatıyla ve şüphesiz bir fedakârlık mukabilinde davet ve tazviz edilmiş olan mumaileyh Profesör dahi kendinden nas ve âyet talep edenlere davası sahih ve iddiası musip olduğuna dair tek bir kelime söylememektedir. Bu adam yüksek millî bir ilim müessesesine temas ediyor ve bütün ifadeleri yalnız bu temasını izaha çalışır mahiyettedir. Yoksa müessesenin maddî hiç ve bilhassa manevî daha hiç takdirkârı olamadığını söylemekten çekinmiyor. Profesörü bu ifadeyle techil edecek değiliz; bilâkis takdir ederiz. Takdir ederiz çünkü bu adam bütün nezaketini kullanarak diyor ki: Ben sizi anlamadım ki, ben sizi anlayamıyorum ki ne yapmak istediğiniz hakkında sizinle, Türklükle mütenasip yüksek üniversiteyi nasıl kurmak istediğinizde fikr-i mahsusum yoktur.

Yalnız çok güzel bir azîmet noktasını farkında olmaksızın bu yabancı adam, bizim dahi bunun fârıkı olacağımızı zannetmeksizin, bize ifşa etmektedir. Bu adam raporunun 59. sayfasında aynen şöyle diyor: "Hakikat"lere istinat etmek lâzımdır. Bu memleketteki (Türkiye) vaziyetin icabatı ve ihtiyacatı meçhulümüz değildir. İstanbul Darülfünunu gibi bir darülfünunda, Türkiye gibi baştan başa yeniden teşekkül eden bir memlekette bu icabat ve ihtiyacat her taraftan fazla ilmî alâkayı celp etmelidir. Türkiye'nin geolojisi, tabîî ve iktisadî coğrafyası, iklimi, çiçekleri ve nebatları, kara ve deniz hayvanları, antropolojisi (sekenesi), mazisi (kablet-tarihi), tarihi, sanayii, kültürü, yani suret-i umumiyyede her şeyi. Bütün bu şeyler Türkiye'nin Darülfünununun tekmil kürsüleriyle alâkadardır. Her şeydir"²⁹.

²⁹ Raporun 59. sayfasından alınan not.

Kürsüler bundan başka şeylerle iştilal ediyorlarsa ne yazık, ne ayıp, ne utanmamazlıktır.

“İnsaniyetin umumî fikrî sermayesine, Türkiye'nin verebileceği ve vermekle mükellef olduğu” şeyler ne büyüktür. “Şarkî Avrupa ile Anadolu'daki büyük medeniyetler, burada (Türkiye) değilse nerede tettebbu edilecektir?”³⁰

“Türk sanatı tarihi” bütün insaniyet için tetkik sahasını burada bulamayacaksa bu sanat âşıkları hangi çöllere saldıracaktır³¹.

İşte bize rapor veren Profesör, yalnız ve yalnız bu noktalarda yüksekliğini ve büyüklüğünü göstermekle bizim sevgimizi kazanmıştır. Ancak bizim şu veya bu yoldan sevgimizi kazanmış olmak, bizim yüksek sevgilerimiz ki bizim millî mefkûremizdir, onun bizce kavuşulur basit hedeflerden olduğunu temin etmiş olduğunu zannetmek hata olur. Bundan şunu çıkarmak ve arkadaşlarımızın dikkat nazarına vaz'etmek isterim: Biz Türkler, bilhassa bu yüksek Türk İnkılâbını yapmış olanlar bilmelidirler ki: Bizi lâyıık olduğumuz seviyeye çıkarmakta herhangi bir yabancı âlim, yabancı dahi, dâhi olsa muktedir olamayacaktır. Düşüğümüz uçurumdan bizi kurtaracak, âlemin en yüksek tabakalı sahasına çıkaracak, yine bu uçurumdan çıkıp yükselmesini bilenler olacaktır. Bu adamlar, bu uçurumdan kendini ve milletini kurtarmış olanlar, medeniyet dünyasında yüksek gibi görünen her adamın huzurundan, tetkiklerinden, fikir ve mütalaasından istifade etmekte daima isabet-i telâkki olunacaktır; fakat bu noktadaki isabeti, kendisinin mensup olduğu memleket ve milleti hakkında karar vermesi için asla isabet-i telâkki olamayacaktır. Burda ihtiyat kaydını gözden uzaklaştırmıyacaktır.

Okuduğumuz rapor bir bakıma göre güya Türkiye'de bir âli tahsil müessesesi kurmak için nasihatleri ihtiva ediyor; halbuki hakikatte bütün Türkiye'de bir kültür programı'nın ne olmasına, nasıl olmasına işaretler. O halde bizim için İstanbul Darülfünunu ne yapalım diye bir mesele mevcut değildir. Bizim için, bütün Türkiye'de nasıl bir kültür planı yapalım? mesele budur. İşte biz, yalnız ve ancak biz, bu mu'dil mesele karşısındaız ve onu

³⁰ Raporun 60. sayfasından alınan not.

³¹ Raporun 60. sayfasından alınan not.

behemehal halletmek mecburiyetindeyiz. Bu mesele vazih surette hallolunmadıkça İstanbul Darülfünununun ıslahından bahsetmek ayıptır, abestir, bîmânâdır. Şimdi bu son ve mühim mesele ile iştigal ve onu intaç mecburiyetinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bütün medenî âlemdeki fikrî ilmî mektep faaliyetleri hakkında en son ve yeni ihtisaslardan istifade lüzumuna kani ise ve bunu yüksek asrî tekemmüllere karşı bir mecburiyet halinde mütalaa ediyorsa -ki bence böyledir- o halde bu rapor sahibi olan profesörü, fakat yalnız bunu değil, Alamanyanın, İngilterenin, Amerika'nın ilim âleminde yüksekliği tanınmış profesörlerini Türkiye Cumhuriyeti'nin idare merkezi olan Ankara'ya davet etmek ve onları orada toplamak için hiçbir fedakârlıktan çekinmez.

Esas nokta-i nazarlar Ankaralı olsun. Davet olunan âlimler bu yüksek millî nokta-i nazarı mutlaka takviye edeceklerdir. İşte ondan sonra yukarda bilmünasebe bahsettiğimiz kültür programı tespit olmuş bulunacaktır. Ondan sonra Darülfünun yahut (Üniversite Türk) dediğimiz zaman derakap Türk ilk mektepleri karşımıza çıkacak. Şüphesiz Türk ilk mektepleri, Türk orta ve lise mektepleri Türk yüksek camiası için, Türk yüksek camiasının istediği evsafı talebe yani muhatap, zekâ, ilim, fen hulasa insanlık kabiliyeti yetiştirdikten sonradır ki Türkiye'nin şurasında burasında ve her yerinde üniversite enstitülerinden bahsolunabilir. Görülüyor ki, mesele taştan, topraktan, vazodan bahsolunmakla intaç olunamaz. Vazo denilen kıymetli resimlerle hassas ve kabil-i hitap vatanı yetiştirmektedir. Yoksa her nevi enstitüler hayvanlar ahır olur³².

ATATÜRK'S NOTES ON THE UNIVERSITY REFORM

This article presents the facsimile of the handwritten notes of Atatürk on the university reform and his comments on the report submitted to the Turkish government by Professor Albert Malche who visited Turkey in 1932 at the invitation of the Turkish government. A copy of Professor Malche's report, as submitted to Atatürk, is also given in facsimile form.

³² Prof. Malche, raporunun 79-80. sayfalarında edebiyat ve güzel sanatlarla ilgili fakültelerin sadece kuru bilgilerin kaynağı olmadığını, görevlerinin ince ruhlu hümanist insanlar yetiştirmek olduğunu söylüyordu. Atatürk de bu noktaya temas ediyor.

A	
B	
	5

59no Mahrum

not

- 1) İstanbul Darülfünun'un lağv olunmuştur; yerine İ. Üniversitesi tesis olunmuştur. acaktır.
- 2) Bunun tesisine M. V. memurdur.

-
- 1) Talebe, İngilizce, Almanca, ~~Fransızca~~ İtalyanca veya Fransızca gibi ekolleri ve eğer ki lisan bilme lobi (ukuyup amlac-mok)
  - 2) Hizmetleri slonije mabfiz. fookot, idare ve italin Heyetlerinin tayininde ve Program tanziminde mirdahale.

3) Köfi para vermesi

(908,474 / 1931 - 32)

4) $88 + 44 + 36 + 72 = 240$

mand. min md. ma k.s.

Çok.

5) Memurlar, Müstakimeler adedi çoktur (355). Bu vazifeler mahsup talebe.

6) Kıymetsiz talebin ilke sine esareti kılmalıdır.

7) Eminen en müstakim vazifesi ilmi mescelelere taalluk eder; idare işleri için, bir memur lazım.

8) Is. D. nî, ^{kenoisini} şunlarla
bir şekilde, müayyen
bir noktaya senkeşen,
ilmi ve fiilî bir huzdan
nasibedar öğitövi.

+ Bu kağ sebe için teccih
olınasak istikameti ve kâlet
tespit etmeli.

Fakülte reislerinin
mîz terok ve olavamlî çalı-
maları | Emrin tarafında,
temin olunmalı.

9) Hocca tayin ve az lında
ve kâlet Hakim olmalıdır
10) D. F. nînin en lüğüte zayıf,
Şahsi mülahaza ve araştı-
maya senkeşer tarzda
tedris nak. Anıklemedik

- malumat veriliyor.
- 11) ~~Fen~~ Edebiyat fakültesi çok fene.
  - 12) Darülfunun Hocaları! yoktur. Şimdilik Harici-ten getirmek lazımdır. Ondan sarımsak, Kendi Coğrafyamızı eenebi üniversitelerinde yetiştirmek lazımdır.
  - 13 - Tıp fakültesini nakli lazımdır.
  - 14 - Mülkiye mek. Hukuk f. müstafak dersleri vardır yetiştir.

14 - Ali Tuncel Mak.
~~Halkın~~
~~Fotoğraf~~ fakültesine
devam.

15 - Eczacı M. Feri Fak.
miz tıp dersler mis.
ukuru.

16 - Dişçi M. - Tıp Fak.

17 - Kütüphanelerin islahı

S. 79

S. 81. Zoolojie

S. 82. Bizim ~~otuz~~
haldimiz ve herke kar
başka

Notlardan 202a
esaslı not

Prof. Malche'nin rapo-
rünü boydan ni boyuna
kadın okunubittim sonra
dikkat ve tespit olunması
lazım gelen notların
sınırlardır:

I- Her hangi bir
türk münevver un.

 larcisi lutfen
dardelfinma ve
dardelfinin gi kuyetle
yani Türkiye Ciimdu-
riyetinde bu kulture
programi yapmakt
dusunmasile kafasini
yordugiu zaman
durakap bu luf
tespit edilecegi gayt
bariz noktalaridir.

 İmdiye kadar
bu noktaya kadar
dan ziyahet davet-
limiz Prof. Malche
söylediğinden daha
çok esastir olarak
Leyani mihtalâ
etiklerinin sahî
olduğunuzin inkan
edenimiz. Fakat
Mutaââ sahibis

Vatanseverler kendi
herum selahiyetleri
Kilimninin Tasarım
etkilerinden dolayı
noktası raporlarında
Nüsi'nin girişimlerinden
kendi Halüki
büyük Alim ve Fetih
ve Zülfikar bu
fedakarlık mükâlatı
davet ve işleri

 Edilmiştir olan
numaralı Prof
dahi kendü
nas ve aykırı talimat
edemeye darsı
zahik ve reddisi
müsiq oluyuna
dan tek bir kelime
söylenmemişdir
Bu adları yüksek

1.
 Milliî Eri
lim Kurumunun
tenas ediyu. ~~ofis~~
ve lûtim yadeler
yâlisiz lû tenasın
yâka çâlisin kâvâ-
yâdîn. Yâka
Kurumunun maddî
hîv ve kâhâssa
vîânerî dâhâ hîv

 Takvîkânî hâzîrî
İslâmîyânî köyü
Mektûbî Şerîhî
Prof. lî efadesile
tecmîl ederk deyîlî
lûlakîsî Tîktî edîyî.
Tîktî edîyî çûnkî
bu adam. lîktîrî ney-
ketîrî kûlânarak
duyîrî. lîktîrî

 Anladım ki
ben size anlata-
mıyım ki ne
yapmak istediğiniz
hakkında sizler
Türkiye'nin üniversite
yapmak istediğiniz
nasıl görmek
istediğinizde fikrinizi
maktamı yetkin

Yalnız çok güzel
bu Azim noktasının
farkında olmaksızın
bu yabancı adam
için dahi bu
fariki olacağımızı
zan etmeksizin
buze ifsa etmekte.
di. Bu Odatan
Raporunu 59 nci raporunda
aynıman şöyle diyor:
" Hakikaten istinat

etmek lazımdır.
Bir memleketteki (Türkiye)
Vaziyetin icraları ve
ihtiyacı mecburî
deyildir. İstanbul Darülfünun
gibi bir Darülfünun,
Türkiye gibi büyük
baza yerinden tezekkil
eden bir memlekette
bir icralar ve ihtiyacı
her taraftan fazla
bir alakayı talep
etmelidir.

 Türkiye'nin Geolojisi,
Talebi ve İktisadi
Coğrafyası, İklimi,
Çiçekleri ve nebatları,
Kara ve deniz hayvanları,
Antropolojisi (Türkenler),
Mizajı (Karakteristiği),
Tarihi, Dini, Kültürü,
Yani sırası ile her şeyi
her şeyi. Bu kitabın
başlığı Türkiye'nin

Osmanlı

teknik kurullarla
alakadardı. Her şeyden
kurullarla birarada
başka şeylerle ilgili
ediyorsa ne yazık
ve arız, ve ihtar -
mahazelerdir.

« Gırsanıza ¹⁰⁰⁰⁰⁰⁰
fikri sermayesine, Türkiye
Nerebileceği ve verim ¹⁰⁰⁰⁰⁰⁰

« mitelesiz olduğun »,
« Seyler ne lüzüktün.
« Çartki Avrupa ile
Anadoludaki lüzük
medeniyetler lürada
(Türkiye) deyile herde
tetebli edilektün »
« Türk sanatı Tarihi
lütün ve sanıyıl
icin tetkik ve hasim
lürada lülavın yuaksu
lün sanatı asitk Cari
kayı. Soler ve

diñlacapm.

İste luze rapor
veren Prof. Yaliny
ve Yaliny lın naktelerde
yükselleşim ve linyitkin
göstermekle lizini
sevginizi kazanıstın.
Ancak lizini İli
ve qalı yolara
sevginizi kazanıstın
olamaz lizini

Yüksek eğitimi
ki bizim için
muhtemeldir.

Ornün lüğe kavuşu-
lun lüğe pedoflora
olduğunu te'min
etmiş olduğunuz
etmek kate olma
Bundan sonra
çökmek ve
arkadaşların

diğer gözlerini
veya başka istem
Biy teknik laboratu-
arın yüksek tınıtık
uygulamaları yapmış
olanlar bulunulmuş
durum. Bizi layiheler
olduğunu anlamış
çünkü komut
bu bizi bir

Yabancı dahi,
Yabancı dahi, dahi
olsa mühter
olarını yucaptı.
Diztiğün için
lüz kürtür
blennim em yitük
tehatoli dehasım
Pikaracak yine
lüz için mühter
ütkü yitüselmesin

 lütfen olcağın
bu adanla ~~bu~~
vevvedu
kenoia ve
mullatın
kuvvorumuz
olanu, neyde
dunyasında
yüde sek gün
gornim

Her adamin
huzurundan
tefkikenden
fikir ve muhal'at
nindan istifade
etmekte olamina
sahibi olmak
olunacagin
fakat bu hof
olup idareti kendim

Menşiy olduğu
memleket ve
millî haklarında
Karan Vesimesi
icin asla isalâ
televki olunmayacağı
kunda ^{Malche} Raporu
Kurdun fuzulen
Ejaktas ^{Malche} ^{Malche}

Okulların
raporün takımı
göre güye Türkiye'de
bu Ab. T. T. T.
üniversitesi için
mak. için kısıtlar
İhtiyaçları hollatı
hakikatleri hollatı
Türkiye'de bu
kültür programı
ve olmasına

Prof. Malche'nin
sartları O halde
bizim için İstan-
bul'un
ne yapabileceğini
dijer bir mesele
muhtemelen deyimleri
bizim için bütün
Türkiyede mevcut
bu Kurultay planı

Yapılan
mesale birinin
İste biz yolumuz
ve meslekimiz
den müddet mesale
Karsisimundayız
ve onunla beraber
bulduk mesale
ziyaretimiz.
Bu mesale yazı.

direkti hal
olumu adikca
Yst. D. D. islemin
haks ekura ayipta
alesin lianandin.
Sindi lu son ve
mühim mesele
ile istijal ve
omni iintae
melletiyetue
bulunan Türkme

1911) Cuh. hükümeti;
bu tür medenin
olunması için
ilim mektep faa-
lyetleri hakkında
en son ve yeni
ihtiyaşlardan istifade
hususunda kanunlar
ve bunları yürürlükte
asri beklentiler
Karşı bu meclisler
halinde mütalaka

ediyorsa ki
hence böyle
his o halde bu
rapor tahli
olan profesörü
fakat yalnız bu
deye alanlarını
uzullarını. Anı
ilin alanda yitir
lanın profesör
Türkiye Cumhuriyeti
olan merkez
olan Ankara

1. Davet etmek
2. onları orada
toplamak için bir
bir faaliyetlikten
çekinmeyin
İsas W. K. T. H. H. H.
Ankara'da olsun
Davet olunmuş olmalı
bu W. K. T. H. H. H.
W. K. T. H. H. H.
W. K. T. H. H. H.

edebiyatın
işlenmesinde
Yükarda belirtilen
hususların
Kültür programını
teşkil eden
hükümetin
Oradan sonra
Dâhil fiyâh
(Mühürata tara)

Değerli gümme
Ankara Türk
ilk mektepli
Karsı mızın en kalite
Zirhesiz Türk
ilk mektepli
Türk orta ve lise
mektepli

Türk Yücesek
Camiası için,
Türk Yücesek Camiası
istediği evsafa
tutulu yarı muha-
tap, zekâ, ilim
fey hulara
müsamaha keli-
yeti yetişirden
buna diki

Türk yanın
Sürsürde
Kuşununda
Ve her yerinde
üniversite kurulumunda
haks olma lulu
görü lüpkü, mesele
Taztan lopraktan
Vazodan laktos
Olunmak u

orta, olumsuz
vazo devrilen
kiymetli vesim,
kennas ve kalici
kitaly vatanlar
yethimliktedir
Yoksa her vesim
enstulim hayvanla
ahiri olin.

Birinci Fasıl
Anketin Mahiyeti

Darülfünun meselesi Türkiyede yeni bir mesele ve dava değildir. Hatta müzmin bir mahiyet almıştır. Bu bağta sistematik bir şekilde malûmat aramamış olmakla beraber, bu dava hakkında bir hayli zamandanberi, bir kısmı oldukça hareketli münakaşalar vukua geldiğinden ve müteaddit projeler vücutta gelişmiş bulunduğundan kolayca haberdar oldum.

(Mâliyet) 1 Mayıs 1930 tarihinde, ve o vakit Maarif Vekili bulunan Cemal Hüsnü Beyefendi tarafından teklif edilmiş islahat projesi münasebetiyle harice talebe göndermek ve bilâhara bu sayede Darülfünunu islah etmek imkânını tetkik etmişti. 5 Mayıs tarihli (Politika) gelecek sene için bir proje yapılmasını muhtemel olarak ilân ediyordu. 17 teşrinivevel 1930 tarihli (Cumhuriyet) ve 22 tarihli (Sen Posta), heyeti talimiyenin bir kısmı hakkında oldukça ciddi itihamlar serdetmekte idiler. Ve nihayet (fakülte mi mektep mi?), (statik mi dinamik mi?) serlevhâli ve tarihçe müahhar makaleler, Darülfünunu daha iyi bir hale getirmek için bir şey yapmak icap ettiği hakkında oldukça umumî bir kanaat bulunduğunu göstermektedir. 18 kânunusani 1932 tarihinde Başvekil Hazretlerinin bana lûtfettikleri müâkattau ve bunu müteakip Maarif Vekili Beyefendi ile vakı müâkattarından aynı hissi aldığımı söyleyebileceğime kaalim. Esasen vürudum akabinde Darülfünun Emni, bir az sonra da Fakülte Reisleri ve kendileriyle görüştüğüm profesörler, Darülfünunun nef'i namına vücutta getirilecek islahat ve tekâmül hizmet

ve muavenet hususunda kuvvetli temenniyatta bulduklarının bilâ istisna ifade ettiler. Hatta Hukuk Fakültesi bir müddettenberi bir projenin tetebbuu ile meşgul olduğunu söyledi, ve nazardikkate almak üzere derhal bu projeyi isteyip gördüm.

Bu müsaıt muhit içinde bağlayan anketin arzylelediği safahat berveçhiatidir :

Vaziyeti en objektif bir şekilde ve evelden edinilmiş hiçbir fikir beslemeden görüp tetkikle işe giriştim.

Fakülteleeri, kliniklerini, laboratuvarlarını, seminerlerini ve kütüphanelerini ziyaret ettim. Bu ziyaretler esasında, Fakülteleeri, edebiyata merbut Tûrkiyat, fenne merbut Elektro-Mekanik Enstitülerini ve Tıbbâ merbut diğşi ve eczacı mektepleri gibi merbutatını da ihmal etmedim. Aynı zamanda Emni, Fakülte Reisleri, kürsü sahibi profesörler, agreje ve asistanlarla müteaddit muhavereleerde bulunmak suretiyle de vesâik topladım. Bundan başta, fikirleri alelektser birbirine çok zat olan sabık profesörler, meb'uslar, her vâide ve her çeşit mübeyver ve malûmatlı kimselerle de görüşerek malûmat cemettim.

Ayrıca bir takım derslerde, konferanslarda, seminerlerdeki, laboratuvarlardaki, klinik ve polikliniklerdeki mesaiide hazır bulundum.

Mahiyet ve mesailerini itibasile Darülfünunla münasebetleri olan ŞŞ'li göcuk hastahanesini, Cerrahpaşa, Haseki, Guraba hastahanelerini, Bakırköy Emrazı Akliye Hastahanesini, Halâlihammer Hasta Bakıcı Mektebini tetkik ettiğim gibi -Mallim Mektebi, Ticaret Mektebi, Mâlkiye Mektebi gibi âli mektepleri ziyaret ettim. Bunlara Orman Mektebi Âlisi ile

Sanayi Mektebini ilâve ederim.

Ve nihayet talebenin lise tahsili vasıtasile ihzarı meselesi kendiliğinden karşına çıkmakla, Galatasaray, İstanbul ve Pertevniyal Liselerini ve iki hususî Liseyi, Feyziati Lisesi ile Robert Koleji ziyaret ettim.

Bu bahse, idari fevaidi mucip olabilecek bir noktayı ilâve edeceğim. Darülfünunun garbında bulunan bazı metruk inşaatı tetkik ettim. Bu mahalde pek vasi arsalar, fazla masarifi ihtiyar etmeden tamir edilebilecek binalar, ve binanelerle bir çok teşkilâtı birleştirebilmek hususunda pek aşîkâr imkânlar mevcut bulunmaktadır.

Mart ayındaki gayubetim esnasında, tetkikatımı berşarı teşkil, sual listesini leffen taktim eylediğim bir anket yapmasını Emretten rica eylemiştim.

Avdat eder etmez, ihzar edilmiş olan cevapları okudum. Mamafî, 15 rakkamının tazammun eylediği suallerin cevaplarını ihzar hususunda bazı müşküllât hissedilmiş olduğu, ve diğer taraftan, bir Darülfünun hakkında bir mütehassıs tarafından bu Darülfünunun talebesini görmeden yazılmış bir raporda kabili tasavvur bir şey olamayacağı için, bütün Fakültelerin kız ve erkek talebesile görüşmeğe bir hayli gün tahsis ettim.

Sade, daha evvelki ziyaretlerim esnasında kendilerile vaki mükâlemelerim beni tevzir eylemiş olduğundan, Tıp Fakültesi talebesile bu sefer görüşmedim. Bu mübavereler için tahsillerinin sonuna gelmiş olup bu semestr nihayetinde son imtihanlarını geçirecek olan gençleri inhihap ettim. Bu şifahi cevapların mahzuru, bunları ancak muhtasar bir surette not edebilmiş olduğumdur ki, bundan dolayı, elde ettiğim malûmat tahiri cevaplardan alınmış malûmat ve

kanaatten daha fazla kabili münakaşa bir mahiyette kalmıştır. Buna mukabil de, talebelere tarzı hayatları, malî vaziyetleri, serbest zamanları, Darülfünuna girmeden evvel teğra veya İstanbuldaki hazırlanışları gibi sual listesinin mevzuubahis eylemediği bir çok şeyler hakkında izahat verdirmek mümkün olmuştur.

Elde ettiğim malûmatın vûs'at ve tenevvuuna rağmen, Türkiyede Darülfünun meselesi hakkında dört ay içinde tam bir vakuf iktisap etmiş olmak davasına kalkışmadığımı beyan eylemeğe borçluym. Buna tahsis edilmiş olan zaman, tettebbuatıma bir had koymuş bulunuyordum. Berredeki Türkiye Sefiri son mühlet olarak 1 haziranı tetkikatının ikmal edilmiş olması icap ettiğini söylemişlerdi. Biranaleyh, Türkiyede defaat ile mevzuubahis ve tetkik olmuş adedilen meselelerden bahsetmekliğim mümkündür. Verdiğim malûmatta veya hükümlerde hatalar işlemekliğim kabilidir. Bunları, hata gösterildiği anda tashih mübeyyayım. amafî, heyeti umumiyesi itibarile görüşlerinin hakikate tevafuk ettiğine kanaatım ve yapacağım tetkiklerin bu memlekette yüksek tahsilin terakkisine hizmet eyleyeceğine pek kuşvevli bir ümidim vardır.

Şerh istikbal bu hissin aldamadığını hissederse, bu hususta bana hiç bir hissi mübahat maledilmesini rica ederim.

Bunu, harıçten gelmiş olduğum için mesele ve davanın heyeti mecmuasını evelden zihnimde yerleşmiş hiç bir kanaat bulmak-sızın karşılamış olmağına medyunum. Sahibi salâhiyet makamlar çalıışmak ve tetkik etmek hususunda bana en büyük imkânlar verdiler. Her tarafta kıymetli yardımlar buldum. Burada, Fransızcaobin gavamızına vakıf olan ve bu vukufuna mümtaz bir sevyeyi fikriye tazaman eden Hâhit Sırrı Beyin

deim mesai arkadaşlığını unutmamak isterim. Benim için yaptığı müteferrihlikten ibaret kalmamıştır.

Mutlak bir bitaraflığın şartını haiz ve eshabı idaremin müzaheret ve muavenetlerine malik bir meslektaş tarafında yapılacak bu tarzda bir tettekten, tanıdığım bütün dârdüfünunlar pek ziyade müstefit olurlardı. İdare etmiş bulunduğum ve mensubiyetle müftechir olduğum Cenevre Dardüfünunu için de, bu şekilde bir mazhariyeti temenni eylerim. Bunu, Türkiye Hükümeti Cümhuriyetinin ittihaz eylemiş olduğu hattı hareketin mevzu bahis ve mevzuu takdir olmağa ne kadar sayık bulunduğunu beyan maksadile söylüyorum. Bu tarzı hareket her yer için lâzım olabilir, burası için müfit olacağında şüphe yoktur.

İkinci Fasıl
İstanbul Dardüfünunu
Hali hazırının tettek ve tahlil

A) vazifesinin güçlükleri

Asterlik, idareî dahiliye ve maliye cihetinden tensikat ve teşkilâtî lâzimesini vücuda getirmiş olan yeni Türkiye, hars noktasından teşkilâtını da ikmal etmek ihtiyacını hisseylemektedir. İstanbul Dardüfünununun memleket fikri ve hars merkezi olmak itibarıyla azamî menfaat temin emesi icap ettiği kanaatını, haklı olarak perverde ediyor.

Bu yüksek mektebin, Avrupadaki mümasillerinden daha müşkül şartat içinde gelişmekte olduğunun teslim eylemek lâzamdır. Talebelerinin henüz pârp nesline mensup bulunmaları hasebile, fazla heyecan ve vaka ile dolmuş bir çocukluğuna ve bazan nakıs bir orta tahsilin tesirleri altında bulunmuşlarını profesörler söylüyorlar. Talebe seviyelerinin, okuduklarını lisenin veya vilâyetin mahiyetine göre de çok değiştiğini söylemektedirler.

Dardüfünunun kendi bünyesinde de oldukça sık tabavvülât olmuş ve islahat projeleri vücuda gelmiş bulunduğundan, heyeti talimiyetin temmi ve intizar vaziyetinde kaldığı söylenebilir. Bu suretle, teşkilât ve usul meselelerinin müzakere ve intacına girilememektedir. Ve muhtelif fakültelerin tedrisatında, bu noktadan itibaren büyük şahsiyet farkları bulunduğu muhakkaktır.

Bundan başka iki noktayı daha kaydetmek lâzamdır. Tağradan gelmiş olan bazı talebe, okuma hayatlarını ıskâl eden bir hali müzayeka içinde yaşamaktadırlar.

Cümlesi için de bir mesele mahsusanın halif icap etmektedir. Türkçede neyiyatı ilmiye kâfi derecede mevcud değildir ve eenebi eserlerini okuyup bilhakkın anlamaya muktedir talebe miktarı kalıdır. Bundan dolayı, iktisabı mülkât için ellerindeki vasıta yalnız ders takrirleridir. Pek büyük bir ehemmiyeti haiz bulunan bu nokta bilhâre tafsilât ile teğrih ve müvakaş olunacaktır.

İstanbul Darülfünunu hakkındaki fikirlerimi ve kanaatlarımı sanimî bir hissi muhabbet fakat kat'î bir bitaraflıkla, ve pek ağır bir lisan kullanarak teğrihe başlarken, sarfettiğim gayret ve mesaiyi teslim ve bunların büyüklüğünü takdir ettiğimi taahhüd ile beyan ederim.

1927-1928 senesi tedrisiyesinde, tarihçesi, teşkilâtı ve idaresi hakkında Darülfünun bir broşür neşreylemiştir. Bunda yazılı olup o zamandanberi değişmemiş bulunan noktalar avdet etmeyeceğim. Yalnız haklarında müfit mütaaleler serdeylesmek mümkün bulunan noktalar tetkik edilecektir.

B) Darülfünunun hukukî vaziyeti

15 Nisan 1928 tarihli kanun Darülfünuna muhtariyeti ilmiye ve maneviye bahşeylemiştir, ve tahsîlî âli için, bu pek makul ve mutlak surette eizem bir hattı harekettir.

21 Nisan 1924 tarihli kanun Darülfünunun muhtariyeti idariyesini tesbit ve tasdik eylemiştir. Darülfünun, istikraz akdından gayri bilimum muamelâtı kanuniye malûmeyi bizzat icra edebilen bir şahsiyeti hükmiyedir. 1925 Nisan tarihli bir vizesimame, salîfuzükir iki kanunu ikmal eylemiştir.

İşbu kanunların temin ettiği vaziyeti hükmiyeye, Darülfünun pek bağılı ve taraftar görünmektedir. Kanunî,

mezkûr vaziyeti hükmiye, kendisinin tam bir istiklâlle malik bulundüğünü ifade etmektedir. Hükümet, Eşyük Millet Meclisi, Vekâlet, Tâlim ve Terbiye Meclisi ve Yüksek ve Mesleki Tedrisât Umum müdürlüğü idaresine müteallik müteaddit arvalde, hiç olmazsa bütçesini kabul ve tasdik müvasebetille müdânele eylemektedirler.

Bir Nevîet Darülfünunu için hüriyeti ilmiyenin tahta temine alınması nekadâr iyi ise, Darülfünun heyeti idariye ve talimiyesinin intihabında hükümetin mesuliyet tekkabül eyleseni de o derecede müvafıktır. Her memlekette siyasi tayinlerden korkulmaktadır. Fakat bundan kurtulmaya çalışırken zümre ve gurup nufuzile vukua gelen tayinlerle kargılaşılır ki, umumî menfaatlardan daha da az mülhem oldukları cihette bu nevi tayinler daha fazla delîl emsiğedir.

Hatta, Darülfünuna mutabık kalarak, hükümet islahat devresinde bir mesai programı vücûda getirip bunu tatbik etmekte tereddüt eylememelidir. Muhtariyetin bir nevi uzaklaşış ve kendi kendine kalış mahiyetini almasına msri olmak lâzımdır.

C) Senevî bütçe

1928 den 1931 senelerine kadarki Darülfünun bütçesinden beşlenc üç faalio mukayeseli levhasını zirde gösteriyorum :

A. Masraflar	B. Masarif	C. Eenebi mütehasıslara tahsisat
1928	22 325	185 428
1924	161 774	285 000
1925	423 845	270 000
1926	435 285	411 546
1927	441 776	354 568
1928	472 528	358 000
1929	457 786	383 506
1930	501 166	310 176
1931	508 386	240 161
		30 000
		73 000
		78 000
		78 000
		78 000
		78 000
		63 000

Bu levha, mevcudiyetinden haberdar bulunduğum bazı şikâyetlere cevap vermektedir. Darülfünun profesörlerinin umumiyet itibarıyla az para aldıkları doğrudur. Maşgaları ile orta tehrisattaki maağlar arasındaki fark pek cüz'î bir şeydir. Maafları, menfaatlarının çok da ihmal edilmiş olduğu görülmüyor. Kağıt üzerindeki umumî zam 8 sene içinde 500,000 liradan fazladır. Halbuki B ve C fasallarında tensilât icra olunmuştur. Refsulenre gelince, bu zahîrî tezyit buharann zarurî kılduğu tevkifat ile dışarı tenakus olmaktadır, ve bütçenin heyeti talimîye lehinde bir gayret ve himmet gösterdiğini teslim etmek lâzım olduğu gibi, irae edilen erkannın imkânı hasıl olurolmaz hakikate gittikçe tevafuk etmesini temenni icap eder.

C faslında irae olunmuş masarîf hususunda, bunun takriben misfınar Tıp Fakültesinin Haydarpaşa'daki Hastahanesi tarafından beledilmekte bulunduğunu tasvîh etmek lâzımdır ki, pek fazla bir nisbettir.

Darülfünun bütçesi tekaüt tahsisatı yükünü tekabül etmiş bulunmaktadır ki, bu keyfiyet tedrisat için amelî bir faâsıyî tazammun etmeden bütçesinin miktarını tezyit etmemektedir.

Heyeti mecmuası itibarıyla, 1931-32 senesi için Darülfünun bütçesi 508 474 liraya baliğ olmaktadır ve vaziyeti hazarannın saraitine nazaran bu meblağ gayri kafi addedilemez.

D) Darülfünundaki heyeti talimîye

Maaşîrî Vekâleti tarafından verilmiş cetvele nazaran heyeti talimîye şu suretle taksim edilmiş bulunmaktadır :

Tip	Müdürris	Muallim	Müdürris Muavini	Asistan
28(1 münhal)	10	18	38 (2 münhal)	
Müdebîyat	14	4	2(3 mün hal)	6
İlahiyat	12	-	1	-
Fen	17 (1 münhal)	2	9	8 (1 münhal)
Hukuk	17	6	1(5 mün- 1 (1 münhal) hal)	
Mezaccı ve Diğşi	-	22	5	19
Mecmuu	88 (2 münhal)	44	36(8 mün 72 (4 münhal) hal)	

Urvan ve dereceleri müdürris, muallim, muallim muavini ve asistan olsun, vazifeî talimîye 240 kişi tarafından ifa olunmaktadır. Mavakkaten münhal bulunan vazifelerle beraber mecmu 254'e baliğ olacaktır. Müdürris ve muallim miktarı 133 dır.

Bu, yüksek bir rakamdır. Bu müdürrislerin bir çoğu pek ehemmiyetsiz bir maaş almakta ve Darülfünun üzerinde hakiki bir tesir icra edemeyecekleri muhakkak bulunmaktadır. İleride, kadroları tahdit ederek müfuzlarını tezyit imkân-ları aranacaktır.

Mecmuurini dahiliye berveşhatidir :

Emanet kalemi	7)
Muhasebe	5)
Mecmuurini dahiliye	4)
Kütüphane	6)
Fakülteceler :	
Tıp	19)
Hukuk	3)
Fen	10)
Müdebîyat	6)
İlahiyat	1)
Diğşi ve Mezaccı	5)
Müstahdâmını müteferrika	287

Bu rakkamın pek yüksekte olduğunu şüphe yoktur. Burada da iktisat mümkündür. Memurlara daha iyi maaş vermek, o zaman işlerle alakadar olarak daha iyi ifayı vazife edecekleri için faideli bir harekettir. Bazı talebeler Darülfünunun idareci dahillyesinde sahibi vazife bulumaktadırlar. Aralarındaki emniyetlere muavenet için bu mükemmel bir usuldür.

E) Talebe istatistiği

Fakülteler tarafından baya verilen erkama nazaran, bu sene mukayyet bulunan talebenin mecmu adedi 1500 den fazla sayılabilir. Bu rakkam bir az hayret vermekte, zira Darülfünunda daima çok talebeve tesadüf olumaktadır. esasen, mukayyet bulunup da kendileri hiç görülmeyen talebe adedinin kesreti teslim edilmektedir. 1932 de fakülte

itibarile talebe adedi berveghiatidir :

Tip	(Senede vasaati 95 yani beş senelik tahsil müddeti için 165) (Askeri dahil bulunduğu halde)	515
Hukuk	(Birinci sene 760, ikinci sene 359, üçüncü sene 129)	1048
Medebiyat	(150 erkek, 132 kız)	282
Fen	(461 erkek, 105 kız)	566
İlahiyat		3
Börsacı		137
Diğeri	1931 istatistiği	55

Umumiyet itibarile, bir seneden yukarıki seneye geçerken talebe adedi büyük bir tenakusa uğramaktadır. Son imtihanları geçirip diplomalarını alan talebe adedi nisbeten azdır.

Devam edemeyecek talebenin cesaretini ilk seneden kırmak iyi olurdu. Diğer taraftan, son imtihanlara namzetlerin pek büyük ekseriyeti yahut bazan heyeti mecmuası kabul

edilmektedir. Bu imtihanlara muhaseeran en iyilerin kalması olabüklerini kabul etmek acaba mümkün müdür?

F) Mebani

Mebhus bregüründe Darülfünun kullandığı müteaddit binaların listesini vermektedir. Umumiyet itibarile bu binalar gayet genişdir. Bir çoğunun muazzam bir manzarası vardır. Başlıca mesai odaları, iğtima ve meresim salonları pek iyi bir tesir hasıl etmektedir. Bu kadar iyi sarait içinde yerleşmiş bir Darülfünun cidden şayanı tebrikidir. Büyük bir edette olan ders odaları ise, günün her saatinde mesgul bulunmaktan uzaktır. Laboratuvarlara, seminerlere, kliniklere ve enstitülere tahsis edilmiş yerlere gelince, bunların bir kağı-kımyanankinde olduğu gibi- eski ve iptidai, lâkin daima genişdir.

Darülfünunun Bayezitte malik bulunduğu bazı metruk binaları ziyaret ettim. Bir miktar tamir sayesinde bu binalar ileride bahsedeceğim bir takım tevhitlere hizmet edebilir ki, bütçe noktalarının olduğu kadar tedrisat için de keyfiyet şayanı arzudur.

G) İdare ve İminlik

Darülfünun idaresinin mesuliyeti Emine aittir. İstanbuldaki rejime nazaran, Emin ne bir Amerikan Darülfünununun pürüktidar ve daimi reis ile ne de arkadaşlarının sadece bir mümessili olan isvigrelli bir Emir-Tif mukayese olunamaz. Vazifeleri ağır ve müteaddittir. Salâhiyetleri pek de tarifi edilmemiş görülmektedir. Heyeti talimiyeye iğtoden seçilen ve hizmeti tedrisiyesini de muhafaza eden Emin, kendi şahasıri teşkil eden ilmi ve terbiyevi vazifeyi ifa ile beraber

-bir doktor veya müverrihin tefarrüatı ile bilmek mecburiyetinde bulunmadığı- idari umuru aynı zamanda tedvir etmek hususunda her halde dıgarı müşkülât olacaktır. Zamanet kalemî elinden geldiği kadar çalışmaktadır. Binaenaleyh, bu noktada değişik- tirilmesi icap eden bir şey vardır.

Her zamanda ve bilhassa islahat devrinde, mesaili ilmiye ve esasiyyeye taallük eden saha ümînin ehem vevâfidir. (Kalem idaresi, muhaberet ruzmanne, raporlar, istatistikler, bütçenin hazırlanması, küçük memurları idare ve saire gibi) mühtelif işler için kendisine bir menur terfiki lâzımdır ki, bunun rolü aşağıdaki bir fasalda tesbit edilecektir.

H) Darülfünunun pedagojik rol ve hizmeti

Darülfünunun takip ettiği pedagojik eserin nasıl tasavvur edilmede olduğunu, hangi istikamete tevaccüh ettiğini, ne surette başarılmakta bulunduğunu ve mürakabe edilmediğini anlamağa çalıştım. Darülfünunun emininin, reislerin, Darülfünunun Davasının ve Fakülte meclislerinin bununa meşgul oldukları şüphesizdir. Bu meseleyi uzun uzun düşünen profesör yaktır. Lâkin, başka yerlerde de alelekeer vukua geldiği gibi, bu sahada müfrit bir şahsiyetçilik hükümlerandır. Darülfünunların ekseriyeti, heyeti memuaları üzerinde icravı tesir eden şuurlu bir istikamet hızına malik değildirlir.

Bazan erkârı umumiye kendi üzerlerinde müessir olmakte, bazan bir profesör yahut bir profesör gurubu kendi fikirlerinin hakimiyetini benim eylemektedir.

Sık sık tekrerrür eden bu noksan ve feragat, şayanı hürmet bir mahiyeti de haziz bulunan bir nevî ihtirazla kabili izahtır.

Bir Darülfünunun müdürlerinden biri, ihtisasının haricinde bulunan bir tedris meselesini tekkik ederken bir komisyonun reyini sorar, bu komisyondan mütehassıs profesöre müracaat eder. İşin nihayet vardığı yer daima o profesördür. Bununla kendisinin şahsı hesapların tahtı tesirinde olarak cevap vereceğini söylemek istemiyorum. Bir meslekdaş hakkında kat'iyen böyle bir şüpheye bulunmam. Fakat, rey ve hükümünü serdederken, ihtisasını teşkil eden şubenin hakimiyeti icap ettiğine meylatmesi zaruri ve tabiidir.

Bütün profesörler aynı zavıyeden görecektir kadar yüksek- bilseleler, hatta fakülteler kendilerine bildirilen reyleri daima geniş bir zihniyet ile telâkki ve tefsir edebilseler, yine darülfünunlar tarafından ittihaz olunan kararların reylerden en iyisini intihap değil lâkin alelekeer bir anlağma ve uyuşma mahiyetini haziz bulunduğu ve bu mukarreratın daima itilâyı müteveccüh bir istikamete vücuda getirmede muhakkaktır.

İstabul Darülfünununun bu noktadan umumi vaziyet hari- cinde kalmadığını söylemek mecburiyetindeyim. Kendisini şuurî bir şekilde muayyen bir noktaya sevmeden ilmi ve fikrî bir hızzadan nasihsiz bulunduğumu görmedim. Yeni bir teşkilâtı şayanı arzı göstermiş olan sebeplerden biri de, şüphesiz ki, budur.

ve
Vakıf hususunda ümînin daha fazla serbest olduğu bir kag- seneye için tevaccüh edilecek istikametleri Vekâlet tesbit ettiği takdirde, Fakülte Reislerinin olağan iştrak mesailerile yapılacak devamlı bir çalışmaya dair emkânı girecek ve fevzi ayaer olacaktır.

15

1) Profesörlerin tayinini

Tenkide en ziyade maruz kalmış noktalardan biri de profesörlerin intihap şekilleridir. Bu, pek mühim bir meseledir. Hiçbir meselâ, Darülfünun istikbalı için bu kadar mühim değildir. Elyevm tatbik edilmekte bulunan sistem, ki hocası intihap olunacak ders yakın derslerin (zümrenin) hocalarını intihaba hüküm yapmak sistemidir, haddizatında hocayı alâkadarlar buldurmak demektir. Alâkadarlar müstakbel arkadaşlarını intihap ediyorlar. Ne fakülte ne de darülfünun, sâkîni hürmetle yahut da bu zımnı ittihada bizzat mühtağ olacağını düşünerek, itiraz ve muhalifet etmemektedir. Halbuki, bir namzet hakkındaki rey ve hükmünde bir mütebahasss ne derecede doğru ve dürüst hareket etmiş olursa olsun, memlekette bir fennin 30 senelik ve hatta daha uzun bir müddete şamil istikbalı namına ittihaızı karar edenken yüklenildiği mesuliyeti ne kadar ciddiyetle düşüncesine düşünsün, isabetli bir intihap için şart olan vesaiti istihbariyenin mecmuuna birden malik olamaz. Alâkadarlar, fena hakimlerdir. Onların reylerine müracaat etmeli, fakat verdikleri reylerin kat'î bir tarzda meta olmamasını temin etmelidir. Binamealeyh, darülfünunun heyeti talimiyesinde mühalleri doldurmak bahsinde başka bir tarz teklif edilecektir.

Bu mülâhaza, heyeti talimiyeye hakkındaki hizmete nihayet verme ve daha bütün diğer mukarrerat için de varittir. Bu husus taki salâhiyet, meslek arkadaşlarına değil lakin Vekâlete ait bulunmalıdır. Azil salâhiyeti, ancak tayini icra eden makama aittir. Bu salâhiyetler sarahatı lâzime ile tesbit edilmemiş bulunduğuna için, darülfünunun şeref ve haysiyetinin

zedelenmiş çıktığı bazı mübekaşa ve nizalara maruz kalınılmaktadır.

2) Fakülteler ve Enstitüler

Yeni ceryan, fakülteleri, eskisinden çok taksim ve tecezzi kabul eden idarî kadrolar mahiyetinde belâkîki ey-lmekte ve bu fakültelerde enstitüler vücuda getirilmesini teşvil etmektedir. Bu nam altında, birbirleriyle mühasabettar ve ahenkdar olup birleşince ilmi bir intihâs vücuda getiren bilgiler gurupu ifade ve kastedilmektedir. Meselâ, bu suretle, bir Edebiyat Fakültesi, içinde Antropoloji, Psikoloji, Terbiye Tarihi ve ilâh tedris olunan bir terbiye enstitüsü vücuda getirebilir. Programını ikmal için, bir enstitünün bir başka fakültede tedris olunan fenden de istiane eylesmesi vaki olabilir.

Bu mevîl ve cereyan çok iyi bir şeydir. İyi bir kütüphaneye, bir takım vesait ve âlâta, küçük mesai odaları ile seminerlere ve bahusus müstareken çalışsan iki üç hocaya malik bir enstitü, kalebe için pek feyyaz yer aramak ve çalışmak şaşı arzeder.

Bu yola girmekle İstanbul Darülfünunu pek isabet eylemiştir. Mahazâ, ifratıtan tevakkî lâzımdır. Kendi ilminin tetebbundan başka bir zâyeye teveccüh etmeyen tek bir profesörün tedrisatını (enstitü) namile irae, zaittir. Bir enstitü, ya mesleki hazırlanmaya mükemmelleştir-meğe, yahut da, birbirinden istifade eden bu takım araştı-rmaların teşkil ettikleri gurup üzerine kuvvetli bir ışık dökeceğedir. Bunların teşkiline, fakülteler, icap ettirdiği ameli mesaiye rağmen de bir kürsünün temin

edemediği ve edemeyeceği hiamelelerle mevcudiyetlerinin
lüzumunu isbat ettikleri takdirde ki müsaade etmelidir.

K) Teditat plânları, programlar, imtihanlar, dersceler
İstanbul Darülfünunu, diğer Garp Darülfünunlarında mutat
olan (akademik)* hurriyeti tabrik eylesenmektedir. İcazet
namzetleri için fakülteler sadece altı yahut sekiz semestr
müddetle okumak kabul edecek yerde, (sınıflar) yahut (devreler)
teşkil etmişler, ve diploma alıncaya kadar, lüzumlu bütün
meddeleri ihiva etmek üzere, semestrden semestre geçiren
ders programları vüda getirmişlerdir.

Bu suretle, talebeleri, mesallerini kontrol ederek iyi
olmayanları tevkiif emäge yarayan senevi imtihanlardan
geçirmek mümkün olmaktadır. Acizleri aradan çıkarmağı
temin eden bu kolay ve rahat usul, daıma kat'î bir tabrika
mazhar olmuyor. Me ikinci ne de şüphesiz birinci imti-
hanlara alınmalarını icap eden son imtihan namzetleri gördük.

Sınıf sistemi şaraiti hazıra ve hususiye ile kabili
izahıtr ve daha bir müddet muhafazası lüzum görümemtedir.

Teditat plânları hiç bir mülahazayı davet etmemektedir.
Derslerin mevkalerini ve sırasını bir iki noktada münakaşa
kabilidir. (Tıp, diğgi mektebi, ilâh) fakat bu plânlar
olduğca tedrice riayetkâr ve tam bir mahiyeti haizdir.

Talebelerin serdi şakâyat eylemelerine rağmen, bunların
çok yüklü olduklarını zanne miyorum. Bilkâis mesele dört

şahâdetname alınıp namzede Fen Fakültesinden icazetname
verilmektedir. Bu sistemin Pariste taklit edilmekte
+ (Akademik hurriyet) tabiriyle, talebinin, öğrenmek ve okumak
şeklini tamamiyle kendi arzu ve takdirine göre tanzim ederek
imtihanlara hazırlanması ve gelmesi kastedilmektedir.

bulduğunu biliyorum. Fakat iki taraftaki şarait farklıdır,
ve zannediyorum ki, burada namzetler tahsillerini çok mahdut
bir fen gurupuna hasretmek kolaylığına malik bulunuyor,
umumi bir fennî kiltürden mahrum kalyorlar.

İmtihanlar ve dereceler hakkında arzedebileceğim
mülâhazat şunlar olabilir :

A) Darülfünun imtihanları çok sıkı olmalı ve hafızadan
ziyade talebinin malûmatını tabrik sahasını bulabileceği
ameli meselelere ait bulunmalıdır.

B) Fen Fakültesinin bir fen doktorası ihdas etmesi
şayanı temennidir. Doktoranın ihzarı teditatın umumi
seviyesini yükseltir ve bir fakülte için bir teziyavei
teşvik ve gayret mahiyetini haizdir.

L) Dersler, konferanslar, seminerler, talebe meselesi
ittikadınca, tahsil zümrelerini çekip eden derslerin
ihtiva etikileri mevaddır ki fazla yüklü olmakla kabili
ittihandır. Türkçe pek az ders dinlediğimi söylemişim,
bunların hiç birini anlıyamadım olduğunu ilâve ise zaittir.

Bunlar hakkında, ancak bana tevdi edilen programlar vasıtasıyla
bir hüküm veriyorum. Profesörler tabrik sahasında teditat
eyledikleri mevzuları belki hafifletmektedirler. Fakat
teşrin edildiklileri şekillerile, bu ders programlarının herbiri,
bir fennin ansiklopedik bir tarzda hulâsası teşkil
eylemektedir. Şunu da ilâve edeceğim ki, bilhassa vekâyi
ve tasnif listelerini bellemele mükellef bulduklarına
talebeler de kaidirler.

Burada, esas teşkil eden ve gayet nazik olan bir noktaya
geliyoruz. Ve kendilerine hürmetkâr olduğum, beni en nazikâne
bir tarzda kabul etmiş ve meslekdaşlarım bulunmuş kimselere

karşı. Bu noktaya pek azım ihtiyatlarla temas ediyorum. Ancak, günü de biliyorum ki, cümlemiz, kendileri için çok aziz olan bir müessesedeki tedrisatın ıslahına çalışan kimseleriz.

Türkiyede derülfinun hocaları, bizim Garpta bulunduğumuz maniaları yemekte mükelleftirler. Talebelerine yüksek bir (kültür) seviyesi temin edebilmek için ellerinden her geleni, müşkül şartat içinde yapıyorlar. Fakat, müşkülâtı meakürenin, bu saatte henüz yenilmemiş bir azemeti haiz bulunduğu ileride görülecektir.

Hastalık, fakültelere göre tehâlüf eylemektedir. Kürsü üzerinden yapılan tedrisatın haiz olabileceği ansiklopedik ve binaenaleyh sahi mahiyeti, talebe fende kliniklerle laboratuvarların telâfi ettikleri aşikârdır. Bu telâfi keyfiyeti, her tarafta, yapılan mesâfi tecrübiye ile mabsubtan mütevasıptır. Bu mesâfin mevcut bulunduğu yerde mahzur adılır.

Talebelere dersin heyeti mecmuasına şamil takrirler yapılmasına muhalifette bulunulmadığını tasrih etmek isterim. Bir fennin ıbtiva ettiği güzel sahai rüyvetleri, nazariyatı, tasnipleri, taharri metotları ile, faraziyatı, netâici, ve hatta, harîçte olduğu gibi memleket dâhilindeki tabbika-tile, talebenin gözününe bilhassa o fennin ilk senesi tedri-siyesinde sermek iyi bir şeydir. Bu şekilde umumî bir vukuf vermek; faha ilerlemiş talebe için de meselâ aynı fennin filân ve filân fasıllarını, bütün menbalarını, tekmil taharri usullerini münakaşa ederek ve bu mevzu hakkında yazılmış bilimum eserler hakkında talebeye esaslı malûmet vererek tamik etmek üzere hususî ders saatleri vücûda

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

zenginlik derecesinde elzem bir şeydir.

Bir methal mahiyetini haiz olan bu icmalî derslere karşı hiç bir muhalifet ve tavamız yoktur.

Buna mukabil, teslime cesaret etmelidir ki : Bir dersin hemen hemen müferrit olduğu, bir seneden o bir seneve hiç değişmediği veya değişmemiş denemek kadar az değistiği, ve binaenaleyh yenilesecek ve bu fenni müessir, pürhavat ve hareket göstercek yerde sadece onun mazbut ve mukayyet sıvası ve ahvalını tadat ettiği her memlekette, böyle bir dersin gençliğin inkişafına ırası mazarrat eylemektedir ve şeklinin tamamile tebedil edilmesi icap eder.

Bu derslere ait kitaplar bulunmadığı cihetle, dersin heyeti umumiyesi ile takririne mahsus saatlerin talebe için elzemiyetine eğer bazı profesörler kailseler; o profesörler, badema mezkûr saatleri bir takım meselelerin tamikine hasret-mek üzere kitaplarını bilâ ifateî vakit telir ve neğre davet olmalıdırlar. İsabetki, bir çoğu, derslerinin menfaat ve selâmeti namına bu tarzda hareket etmiş bulunuyorlar.

Bir ders, kurumu vusta anaması vechile bir ilmin küllig halinde ifadesi dehidin ve olmamalıdır. Teacesüseler vyan-darmakie, bir takım meseleler için alâka ve beycebaclar halketmek, şahsî çalışmalar için vesileler ilham ve ihzar etmekle mükelleftir. Şifahi bir ders kitabı olmaktan çok başka bir şey olması icap eder.

Mesela bu zaviyeden görüldüğü takdirde, ilerlemiş talebeye hususî dersler vermek üzere ve hususile seminer ve mesafî amelîye saatleri menfaatına, umumî tedris saatlerinde bazı tenziât ifrasının çok kabul olduğu derhal görülecektir.

İbu seminer ve mesai ameliye faaliyetleri, laboratuvarları olmayan fakültelerde kâfi derecede inkisaf etmemiş bulunmaktadır. Seminerlerin mevcudiyetine vakıfım ve bunlardan bazısının mesaisinde hazır bulundum. Bu mesainin profesörle bazı talebe arasında beyanat ve izahattan ibaret kaldığını ve takip ettiğim bu beyanat ve izahatın talebe tarafından yapılmış teğvirlerden ve feyizli münakaşalardan ziyade ders takrirlerinin mütemmimî olmaktan ibaret bulunduğunu gördüm. Hatta, bunlardan biri, Fransızca bir ders kitabının satır besatır Türkçeye tercümesinden ibaret bulunuyordu.

Burada, İstanbul Darülfünunun en büyük zafına parmağını mazla dokunuyoruz. Bilhassa kliniksiz ve laboratuvsuz fakültelerdeki talebe, şahsi mülâhazalara ve araştırmalara kâfi derecede sevk ve tahrik edilmiş bulunmuyorlar. Harzâ tedris, az çok kendilerini bila kavâ ve şart ve bilâ telefektür kabul eden samiler vaziyetinde muhafaza ediyor. Ahzıkabz vaziyetinden müstahsil rolüne reşmelidirlir. Hareket etmeleri ve ancak bu suretle kendisinden mütemelîm olabilecekleri camî bir fennî şehsi kuvvetleriyle kazanıp fetatmeleri için onlara imkân vermemelidir ki, vesâne usul ve sistem ve vezâne darülfünun terbiyesi de işte budur.

M) Kitaplar, ecnebi lisansları

Kürsiden verilen ansiklopedik matbemat sistemindeki seyrisi ifratî vücuda getiren şerait ve ahvâlden, hocaları ve hatîta darülfünunu mesul tutmak, haksızlık olur.

Türkçe kitaplar pek azdır. Hatta, alfabein tebdilinden dolayı, eski harflerle basılmış bütün eserlerin talebe için gayri mercut haline geleceği bir zamanın da yakında erişeceğini

nazarîlikte almak lâzımdır. Lazideki Türkçenin Garpta Yunan kadim lisanının öğrenilmesi şeklinde teallümü icap edecektir.

Türkîyeyi lâtin hurufatı ile tercüme veya telif eserlere malik kılmak üzere büyük bir gayret sarfedilmekte bulunduğunu biliyorum. (Ebibiyografya) isimli kataloglar, bu gayrete şahittir. Fakat, şimdiki halde, gayri kabili münakaşa bir kaymeti ilmîyeye malik eserlerin Türkçedeki miktarı çok değildir. Eazi fenler için, hiç bir şey yoktur. Yalnız

Türkçe okuyan talebe, ders takrirleri haricinde hiç bir vesika ve matbemat edinmemek veya ferikâde az şey edinbilmek vaziyetindedirler. Alclhusus, dediğim gibi, dersin takvirlerini muhtevi bir kitap da mevcut değilse, ellerinde takrir esasında aldıkları notlardan gayri hiç bir şey yoktur. Ve geçirecekleri imtihanlar için bu notları ezbere bellemekte- dirler. Başka ne yapabilirler? ve bu kadar büyük bir metin fakrı karşısında, keyfiyeti bütün mevzuu baştanbaşa takrir etmek suretiyle telâfiye çalışan profesörleri mazur görmenek nasıl mümkün olabilir?

Ecnebi bir lisanı yazılmış bir kitabı anlamaktan aciz talebe miktarının pek az olduğu belki bana cevâben beyan olmucaktır. Ben de, her tarafta Fransızcanın pek çok söylenişini duyarak ve Türklerin ecnebi lisanslarını ne kadar suhuletle öğrendiklerine bakarak, talebin az çok ( ) olduklarını zan etmiştim. Bu zan ve hükümü değiştirmeye mecbur kaldım.

Galatasarayın yâhut Alman ve İngiliz Kolejleriyle Fransız mekteplerinin eski talebesi, darülfünun fakültelerinde

öğrenirler. Zamanın mutlak bir inkıyat içinde taktığını talep etmiyorum. İnkıat fikir ve bilgi sahasında bir zümresi mümtaze vücuda getirmek için iki şekil ve usul mevcut değildir.

N) Kütüphaneler

Derülünün kütüphanesinin kapılarını saat 1 de kapaması ve harice kitap iare etmemesi keyfiyeti de, talebelerin şahsi faaliyetlerinin gayri kâfi bulunduğuna kuvvetli bir delil teşkil eder. Talebe, kütüphaneleri oraya gelip okumakla mükalleflerler. Hadir istisnalardan sarfınazer, edetleri keair olan fakülte, enstitü yahut seminer kütüphaneleri de ayrı vaziyettedir. Bu kütüphaneler hemen hiç risaali mevcute almamaktadırlar. Cesim bir salonda tesis edilmiş bulunan tıp kütüphanesi şayanı hayret bir fakirliğindedir. Bana mukabil, hukukta ciddeten zengin bir kütüphane gördüm.

Talebeler kitap alabilecek halde bulunmadıklarından, harice kitap iare edilemedikçe kitap okumayacaklarını söylemek zaittir.

O) Talebe hayatı

Derülününün vazifeleri bir vazifei talimiyeden ibaret değildir. Bir vazifei terbiyeviyeleri de vardır. Bana bir çok talebe, taşradaki yerlerinden ayrılarak büyük şehre gelecek kendilerini yalnız ve pek fakir bir halde ve adeta kaybolmuş gibi bir vaziyette hissettiklerini söylediler.

Talebe emiyetleri bulunduğuna vakıfım. Bunların içinde en zarif ve mümtazları olduğunu zammettiğim ikisi, benî tertip ettikleri süvareye davet nezaketinde bulundular. Derülününun

ekseriyet teşkil etmekten pek uzak ekaliyetleridir. Bu, bizzat tevsik ettiğim bir hakikattir. Talebin büyük bir kısmı taşradan kuvvetli bir miktarı da şehrin liseslerinden gelmektedir. Lisan hususundaki hazırlanışları ve gibi sebeplerle toksan bulunuyor. Haftada 4 ilâ 6 saat hesabı ile Fransızca'yı Talebe meyanında, mevcudun süphesiz rubundan dün bir ekaliyet faide istihsal edebilecek bir tarzda Fransızca, Almanca yahut İngilizce bir kitap okumağa muktedir bir halde idi. Üstelikler, fakülte mükkülât ile anılabilecek halde idiler ve keyfiyeti bank itiraf ettiler. Cenabi lisanında okuyacakları her şey kendileri için angarya mahiyetinde ve beyhude bir zâmet olacaktır.

Binaenaleyh, tekrar ediyor ve sarahatle söylüyorum ki, burun talebelerin ekseriyeti azimesi için dersler hatcında ikisabı malumat evlemek müddeten zavri mümkündür. Bu vaziyet, sarıh bir surette fena bir vaziyettir. Derülününun vereceği semereyi ciddi bir surette tehlikeye maruz kılmaktadır. Değişmesi lâzamdır. Bu vaziyete derhal ve bühak bir zım ve irzde ile çaresiz olmak mühtezidir.

Tedrisat tarzları, ancak talebelerin tek beşine gelişmeğe ve öğrenmeğe muktedir olacakları nisbette kesbi salâh edebilir ve yemileşebilir. Mâellifleri mukayese, mecmuaları tetkikle alakadar oldukları kısımları bulup okumak, fakat vücuda getirmek, işte asrı bir derülünunda talebelerin senelerde tahşillerinin esasî telâkki ettikleri mesâden büyük bir kısmı bunlardı. Daha iyi bir tarzda cem'i malumat edebilmek için, bu talebede iki üç mühim lisan

zemin katındaki bir yerde, bu kiş ucuз yemek verilmiş olduğunu da biliyorum. Mihiyet bazı talebeye ekalliyet mekteplerinde dersler yahut idarî vazifeler temin edilmektedir.

Bunlar, teğcie lâıyk bir teşebbüs başlangıçtır. Mutlakıp fasalıa buna dair teklifât serdedilecektir.

P) Derüfünün müstakbél mesleklerle talebeyi ne şekilde hazırlamaktadır?

Bu son suale tarsiliât ile cevap verebilmek için bir kitap vücuda getirmek lâzamdır. Asas noktalarla iktilfa edeceğim.

1 - Lise hocaları - talebeleri orta tahsil hocalarına yüksek muallim mektebi ile müştereken fen ve edebiyat fakül-teleri hazırlamaktadır. Bu iştiraki mesai, esaslı ve sıkı değildir. Derüfünün yalnız malumatı fenniyeyi vermesi ve muallim mektebinin terbiyeyi meslekiyeyi temin etmesi icap ettiği, nazarı bir mahiyette takdir ve kabul edilmektedir.

Fen Fakültesi bu tarzda hareket ediyor. Lâkin, bir taraftan edebiyat fakültesinin diğer taraftan yüksek muallim mektebinin, pedagoği tedrisatı yaptıkları görülmüyor. Bundan başka,

yüksek muallim mektebi tabkî sınıflarda ne ameliyatı ne de meslekî hazırlanışı kafi derecede inkişaf ettirmemiş görülmektedir. Riyaziyat ve fümün tedris eylemek üzere derüfününü hazırlanada terkedecek son sene talebesi isticivap ettim ki, tabkî edocikleri tarzı talim hakkında hiç bir fikirleri yoktu. Bu meseleyi hatta hiç düşünmemişlerdi.

edebiyat Fakültesindeki vaziyete gelince, heyeti mecuması

hakkında bu kadar kısa bir zaman içinde bir hüküm vermek

istemekle beraber, onada Lisansiyat ve Filoloji hakkında

hiç bir tedrisat yapılmadığını görüyor, ve dinlenenin bu

meseler hakkında bilgi sahibi lisan, hatta Türkçe lisanı hocalarının nasıl yetiştirilebileceklerini anlıyamıyorum.

Şunu da görüdm ki, tarihten icazet almak üzere bulunan ve tamik ettiğini baka soylelediği mevzular meyanında italya vadedti meselesi mevcut olan bir talebe, Garibaldi'nin ismini bile bilmiyordu. Hazırlanmakta olduğu tezde bu vâhdeite ait, fakat bir tercüme idi. Bu halin mahiyeti istisnaiyesini kabul ederim. Memafi yapığım isticivaplardan şıkan nerice : gerek seviyeyi malumat ve gerek tarzı tedris itibarile orta tahsil heyeti talimiyesini hazırlama mesaisinde aslahat icrasının lâzım bulunduğu ve keyfiyetin büyük bir gayret ve himmet icap ettirdiğidir.

2 (Hukuk ve Tıp Meczaci ve Dişsi Mektebi dahil)

Bu fakültelerin müşterek bir mazhariyetleri vardır : Talebeyi mahiyetleri gayet muayyen olan ve her sürme ve muvafakiyetsizliği derhal belli eden meslekleri ihzar etmekteidrler. Bu suretle, sarfedocikleri gayret ve gidecekleri yol daba güzel çizilmiştir. Bundan başka, hususî faaliyetleri hasebile faaliyeti meslekiye esnasında hasıl ettikleri tecrübelerle bu iki fakülte hocaları tedrisatlarını zenginleştirmek imkânına maliktirlir.

Bu müzaaf faaliyetin çok şiddetli tenkitlere vücut verdiğini biliyoruz değlim. Bu mesele, bir had ve nisbet meselesidir. Hususî faaliyeti meslekiyenin hizmeti tedrisi-ye ve hiç bir suretle mazerrati dokunmamalıdır. Şehsiyetin kabiliyetlerine ve kendisine tevdi edilmiş kârsübdün ehemmi-yetine göre mezkûr faaliyeti meslekiyenin tahdidi icap eder. Fakat, bir tabip veya hukukçunun, profesör tayin edildiiği zaman bütün başka iştigalâtı terk etmesine tarafdır değlim.

Meslekin ameli cihazlarla temas ve irtibatını muhafaza edebilme üzere, ancak en müküll meseleleri, en nazik işleri kabul etmekle iktifa etmemesi icap ettiği fikrindeyim. Ve bu keyfiyet, yani meslekinin ameli cihazlarla temas ve irtibatını muhafaza etmesi, talebesi için hayırlı olduğu gibi salâhiyeti ilmiye ve fenniyesini âmmenin hizmetine mevkuflı bırakıldığı cihetle heyeti iştimaie için de fâidedir. Bir memleketin birinci cerrahı, ya talebe yetiştirmekten vazgeçmiş, yahut da müracaat eden müşterilere bakmağa ve hatta ağır vaziyetlerde amelîyat yapmağa reddeder vaziyette tasavvur edilebilir mi? zaaşen diğer fakültelerde de olduğu gibi Tıp Fakültesinde fıtrî kabiliyetleri ve Avrupa'da devamlı tahsilleri sayesinde büyük bir salâhiyet kazanmış kimseler bulunduğunu burada hatırlamakla mahzuzum. Tababet ile cerrahlığın muhtelif sahalarında, bu zatlar Türkiye'ye çok iyi faaliyet unsurları ihzar etmektedirler.

3) Kâstakbel Darülfünun hocaları

Bugünkü profesörleri bir gün istihlâf edecek olan profesörleri Darülfünun şimdiden ihzara muktedir midir?

Böyle bir idâme şeklinin mevcudiyeti şayanı temennidir. Meselâ Fransa'da, Almanya'da darülfünunlar, bütün birinde bizzat âstad mevkiine erişecek kıymetli adamları vücudla getirmeğe ve büyük kürsülere merbut vazifelerde kendilerini muhafaza etmeğe itina ve ihtimam ederler. Beyana hacet yok ki bu genç alimler hemen daima memaliki ecnebiyede stajlar yapmağa giderler, zira bugün iktisabı ihtisas için bu yegâne tariktir. Fakat bu stajlar kısa olursa ve mahiyeti itibarile gayet muayyen bir takım iktisabatı fenniyeyi istinad eder, ve günkü, darülfünun tahsili esnasında kâfi bir kültür

almıştır. Darülfünun heyeti tallimyesini bu suretle hazırlamak sayesinde ki, (mektepe) yapmak imkânı temin edilir, yani büyük üsüdlara uzun bir halef silsilesi verilir. Temadî eden bu ilim mektepleri sayesinde de: nesiller geçtikçe ilim ve fen teali eder.

İstanbul Darülfünunun bütün hocaları benimle birlikte olarak bugün darülfünun vasıtasile orta tahsil muallimleri, kimyagerler, avukatlar, hulâsa meselâi amelîye adamları yetiştirmek kabil olduğunu ve fakat henüz müstakbel darülfünun hocaları yetiştirmek mümkün olmadığını teslim ettiler. Yüksek tahsil tedrisatına erişmek için takip edilen yol şudur : Bir garp darülfünununda uzun bir tahsil devresi geçirmek, oradan bir şahadetname almak ve hatta orada iyi bir profesör nezdinde bir asistan mevkiî işgal etmiş olmak. O zaman buraya avdet ederek darülfünunda muvaffakiyetle icrayı tedrisat eylesmek mümkündür.

Bu vaziyet şunu ifade eder ki : emri ahire kadar, atalarında bir rabita olmayan bir küll teşkil edecek, İstanbul Darülfünununun mesaisi, ve her yeni bayın bu mesalihin veçhe ve manzarası üzerinde bir rol oynuyacaktır. Profesörler Berlin'den, Leipzig, Paris'ten yahut Şikago'dan avdet edeceklerdir ve heyetlerine bir kaç da ecnebi profesör tertik olunacaktır. + Lâkin bu vaziyetle bir darülfünun anaçası vâcut bulmayacaktır.

Profesörlerin tekmlî bazarlabıgları memaliki ecnebiyede yapılmak zaruret teşkil ettikçe, darülfünun vazifelerinden bir kısmını ifa edememiş olacaktır. Ve kendisinin en güç

+ Her darülfünunda bir miktar ecnebi profesör bulunduğunu kaydedelim.

ve ağır vazifesi bu vazife olduğunda güphe yoktur. Lâkin, aynı zamanda, en yüksek vazifesi de budur.

R) -Aynı mahiyet ve gayeli bazı hizmetler ve müesseseler- tevhit imkânları

Bu icmalde, mahiyet ve gayesi bir olan bazı çift hizmetleri tasvir etmek isterim ki, bunlar bazan cidden pahalıya malolmakta ve hemen daima esaslı ve müessir tek himmet ve gayretin kıfayeti edeceği yerde kıymetçe daha dün iki gayret ve himmeti tazammun eylemektedir.

Aşağıdaki vaziyetleri misal kabildinden zikreyliyorum, zira bu kadar kısa bir anket esnasında hepsini keşfedebilmiş olduğuma kail değilim.

1 - Haydarpaşa Hastanesi

Tip Fakültesinin acip ve münasebetsiz yeri talebesine İstanbul şehrinin müteaddit ve vasi hastahanelerinden istifade etmelerine müsaade eylememektedir. Bundan dolayı, münhasıran fakülteye ait olmak üzere takriben 300 yataklı bir hastane tesis edilmiştir. Avadolu sahlinde bulunan bu hastane fazla miktarda hastaya malik değildir. Bu hastaların hemen cümlesi, talebe için bir yenilik istifade ve ehemmiyetini haiz bulunmayan müzmin hastalıklı kimselerdir.

Tatiller esnasında bu hastanenin beye yaradığını biliyorum. Fakültenin verdiği erkamı resmîyeye nazaran, bu hastane 1931 ve 32 senesindeki 355,340 liralık umumî bütçesinden 145,500 liraya malolmuştur.

İstanbul : (gocuklar için, 150 yataklı) şişli, (erkekler için, 300 yataklı) Haseki, (askerler için, 275) yataklı Gülhane hastahanelerine, daha bir çok hastahane ve Bakırköyünde 1500 hastalı emrazı aklıye hastanesine maliktir, ve

İstanbulda hakiki tıp hayatının bu hastanelerde geçtiği de gayri kabilli münakaşa bir keyfiyettir. Haydarpaşa hastanesinde bir senede görülen hastalar orada belki bir hafta içinde görülmektedir. İmdi hastanın başı ucunda yapılan klinik tedrisatı doktorluğa en mükemmel hazırlayış kıymetini haiz bulunmaktadır. Pek çok hasta ve hastalık görmek lâzımdır. Sahai mesaisi İstanbul tarafında olduğu halde Tip Fakültesinin ösküdar tarafında kasası bir teşhisat olmuştur. Fakat, bu hata sebebiyle her sene ihtiyar edilen masraf hem azım hem beyhude olduğu için de keyfiyetin her halde tashih-i icap eder.

2) Hukuk Mektebi, Mülkiye Mektebi, Âli Ticaret Mektebi Türkiye hükümetinin müessesatı idariyesine Mülkiye Mektebi büyük hizmetler ifa etmiş ve ifa etmekte bulunmaktadır.

Takriben 150 namzetten 40 ının kabulü şeklinde neticelenen bir müsabaka ile talebesini temin eden bu mektep, üç aylı tedrisat senesi içinde hükmete iyi yüksek memurlar yetiştirmektedir. Manafî, bu mektepteki bir çok tedrisat Hukuk Fakültesinde mevcut tedrisatın aynıdır. Esasen de alelekar aynı hocalar tabir caizse tedrisatlarını Bayezitten Yıldızta naklelmektedirler. Mülkiye Mektebi Darülfünun kurbine taşındığı takdirde yine talebesi müsabaka neticesinde vücut bulmuş bir aylık mektep vaziyetini muhafaza edeceği, fakat esasen Hukuk ve Mâebiyat Fakültelerinde mevcut bulunan Hukuk, Farh, Coğrafya, İktisat, Mâliye ve sair tedrisatın mükellefiyetlerinden kurtulacağı şüphârdır.

Daha dün bir nisbette olmak şartile, Darülfünunla Âli Ticaret Mektebinde de bu kabul müzaaf tedrisat görülmektedir. Bu mektep Darülfünundan uzakta da olmadığı için, talebesi

Darılıfınunla bir olan derslerini darılıfında ders verilen yarım gün esasında ve darılıfında görmek suretile müzaaf tedrisatın tevhidî kolay olabilir.

3) Fen Fakültesi ve Eczacı Mektebi

Eczacı Mektebi talâbesinin sırf kendilerine bazı hususî dersler verilmeğe şartile Fen Fakültesi talebesi meyanına karşıtılması mümkün bulunduğunı anlamak için, programlara şöyle bir nazır atmak kâfidir. Bu tekdîrde yine mektebin urvanı, teşkilâtı esasivesi, diplomaları kallar, bunların kalması faideliidir. Lâkin aynı zamanda zirdeki dersleri iki yerde ayrı ayrı okutmağa hâcet kalmamış olur : (Kimyayı Gayrî Uzvî ve Uzvî, Fizik, Nebatât, Jeoloji, Analiz Kalitatif ve Kantitatif.) Eczacı mektebine muhhasır tedrisat şa şunlar olur : (Farmakoloji, Farmakognozi, Hıfzısalıha, Mebhasıttıp, Kimyayı İspengiyarı, Mebhasüesümm)

4) Tıp Fakültesi ve Dişçi Mektebi

Aynı vaziyet dişçi mektebinde de görülmektedir. Bu mektebin ilk sınıfı Tıp talebesile beraber P.C.N tedrisatını takip eylemelidir. İkinci sınıf talebesi Tıp fakültesine merbut bulunmalı ve Anatomi, Fiziyoloji, Bakterioloji, Hafzısalıha, ilâh dersleri takip eylemelidir. Üçüncü ve buna ilâvesini teklif edeceğim dördüncü senevel ise, nazari ve ameli mahiyette meslekî hazırlanmağa hizmet eyleyeceklerdir.

Protez laboratuvarlarından, diğşilîğe ait klinik salonlarından ve sairreden vazgeçilemeyeceği mübakkattır. Fakat tevhidî mümkün olan tedrisat bir takım tasarruflara imkân verecek ve bir takım mebanıyı serbest bırakacaktır.

5) Kütüphaneler

Darılıfınunun paraca Gayet fakir olan ve mecmualar almak ve tamamı henüz çakmamış asarın müteakip ciltlerini iştirâ eylemek imkânsızlığında bulunan merkez kütüphanesi, kitap hûsusında yine oldukça zengindir ve son 1928 istatistisiğine nazaran 109,387 cilt esere maliktir. Meslekini bilen ve seven bir adam tarafından çok iyi idare edilen bu kütüphaneye (dösmal) usulile, zıfabe sırasında ve mevzu taksimatına bevrifkân yapılması bir kataloğa maliktir.

Diğfer taraftan fakültelelerin, enstitülerin ve bazı seminerlerin de ayrıca kütüphaneleri var. Bunların ellerinden alınmasını istemiyorum, şübhü yevmi mesai için insan bazı asarın eli altında bulunmasına muhtağdır. Vakât zirdeki beceelliyatı icap ettiren iki hatayı göstereceğim :

A) Esasen sahifeleleri de her zaman kesilmemiş bulunan bazı kalın ve pahalı eserler hem merkez kütüphanesinde hem de seminer kütüphanesinde mevcut bulunmaktadır. Halbuki merkez kütüphanesinde mevcut olacak tek nüsha kâfidir.

B) Seminerin muvazaman alarak her sene nihayetindeki merkez kütüphanesine tevdi edeceği bazı mühim mecmualar hiç bir tarafta mevcut değildir.

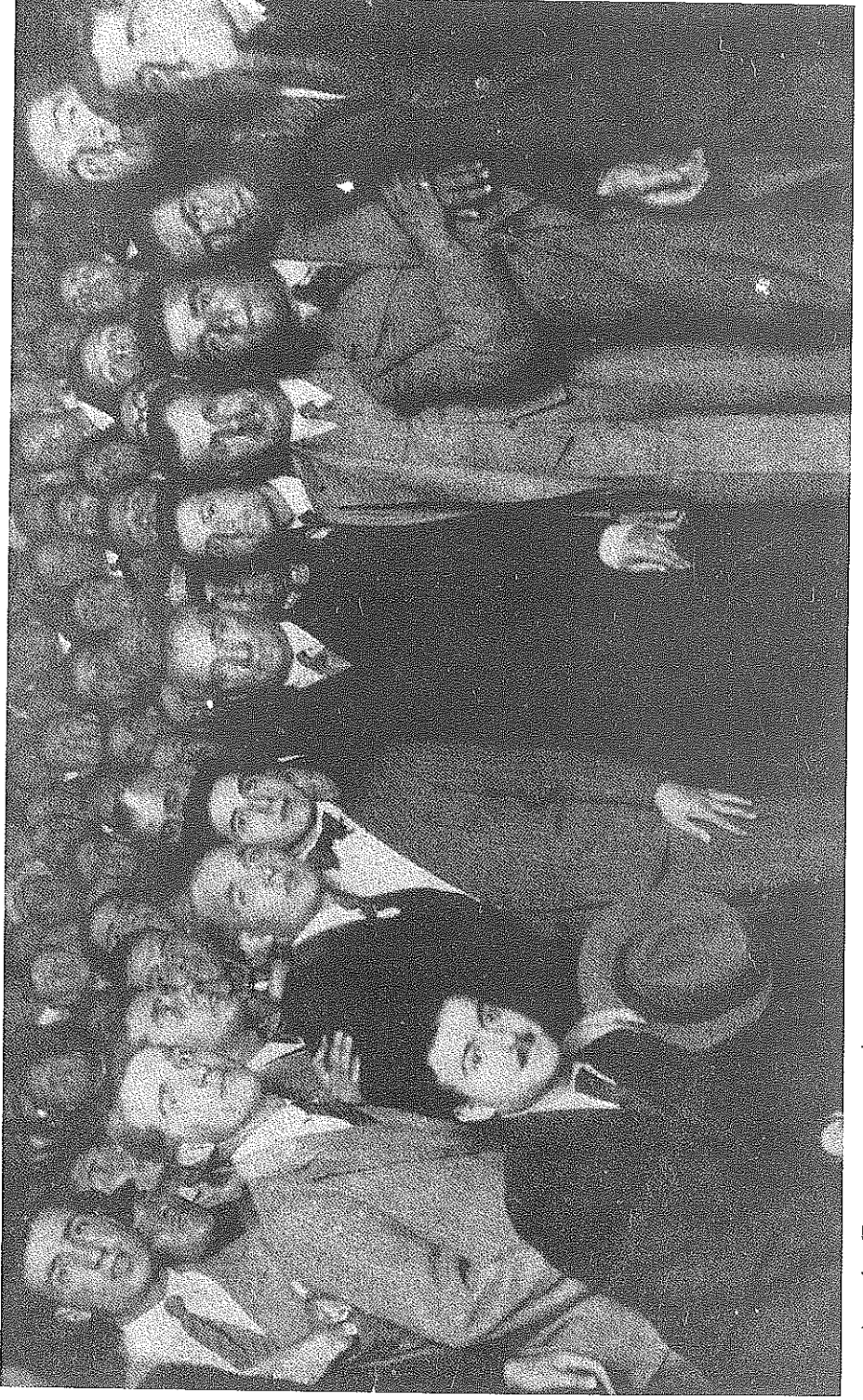
Satın alınacak eserleri tayin etmeli ve satınalmalı; diğş usullerini birleştirmeli; filân ve filân kitabın verede bulunduğunı bilmek ihtiyacında olan seminer ve laboratuvar adedince fiğşleri teksir ederek bunların cümlesine göndermeli, ve bu suretle, bir kitaptan hiç kimsenin mürcaat etmediği bir çok nüsha yerine bir tek, fakat herkesin bilip mürcaat edebileceği nüsha bulundurulmalıdır.

Atatürk 15 Aralık 1930 günü İstanbul Darülfünunu'nu ziyaretinde yükseköğretim gençliği arasında bir dersi izlerken.

Atatürk 2 Temmuz 1933 günü İstanbul Darülfünunu'nu ziyaretinde kendisini sevgi gösterileriyle karşılayan yükseköğretim gençliği arasında.

Atatürk 2 Temmuz 1933 günü İstanbul Darülfünununu'nu ziyaretinde kendisini sevgi gösterileriyle karşılayan yükseköğretim gençliği arasında.

edilebileceğini gördüm.

Ziyaret ettiğim Filân Lise sınıfına, Filân Laboratuvara ait muvafakiyet misalleri de zikredebilirim.

Muvaffak olmak imkânının delilleri, tetkik ve rüyet sahasından toplanmıştır. Şimdi mesele, fazla madir olan bu muvafakiyetlerin daimî bir kaide mahiyetini almaları icap ettiğidir.

Üçüncü Basıl

İcrası icap eden ıslahat

İstanbul Darülfünunu bir tılsım tesirile birdenbire ıslah edilemeyeceği gibi bir kaç seneden ibaret kısa bir müddet içinde de tensik ve tanzim edilemez.

Zirdeki teklifatı Maarif Vekaletinin kabule karar verdiği tasavvur edilirse, bu tekliflerin kuvveden fiile getirilmesi icap edecektir. Zannediyorum ki mesele eveleminde Emin ile tetkik edilecektir. Kendisi tarafından keyfiyetten haberdar edilecek olan darülfunun şüphesiz fikir ve reyini bildirecektir. Ve nihayet memleketin makamatı icraiyesi kararlarını tesbit eyledikleri vakti de, müşkûlatı sıralamak icap edeceğini tahmin eylemekteyim. Bütçe imkânlarına ve idarî imkânlarla tevfikân, bilhassa elzem olan işlerin tahkîm edileceklerini zannediyorum. İslahatın elzemiyet derecesine göre sıralanmış bir listesi zirde görülecektir. Kat'î bir tasarrufu emreden vaziyeti nazarıdikkate alarak pek pahallı projeleri teşrihinden tevakkü etmiş olduğum, sahaifi müteakibede elbette teslim edilir umidindeyim.

Muhabet ve Kâtibî Umumilik

İslahatın muvafakiyeti nemuna, ve bunların emri vaki haline geleceği zamana kadar, (Maarif Vekilinin Darülfünunun Reisi oluşunu) tavzih eden maddede harfiyen tabrik muvafak olacaktır.

Bu tavsiye, emnin salâhiyetlerinin bir müddet için tahdidî icap ettiğini mi tazammun eder? Kat'iyyen. Bilâkis

Emîn sadık bir mümessili ve terödmânı olacağı Yekâlele dâimî bir temas halinde kalmalıdır. Bütün Fakülteler üzerinde ve fakültelerin enstitülerini ve tedrisatı üzerinde, reislerin şahsını muavenetlerle mutâat olanın fevkinde bir hüküm ve müfuzu olacaktır. Tıbbî profesörlerin fiilî yardımları da elzemdir.

Türk milletinin menfaati namına yüksek tahsilin yeni bir feyiz ve itilâsına Jarûlümünde herkes bütün kuvvetile çalışacaktır. Memleketin muhtağ bulunduğu büyük ve asrî darûlününü vücûda getirmeye herkes yardım etmek isteyecektir.

Bu umumî ve müsterek irade bir gün ortadan kalkarsa, yapılıcak bütün islahatın geri kalacağı ve kuvveden fiile çıkamayacağı muhakkaktır. Yeni bir şuur ve zihniyetin herkesi sarıp kavraması lâzımdır. Terakkinin vücut bulmakta olduğunu talebeler, hatta bünyün halk kütlesi görüp takdir edebilmelidirler.

Mesâiye kuvvet ve hararet vermek bahsi münasebetilê, emanet mevkiî meselesi mevzu bahis edildi. Hükûmetin dilediği şeyleri icra eyleseni için, bu intikal devresinde bir hükûmet komisierinin eminin yerine geçmesi icap ettiğini esyleddiler. Ben, bu günde işbirlik edemem. Yüksek tahsil ancak kendi kendinden mesul olduğun kapaatına malik olduğun takdirde inkışaf edebilir. Bundan başka, bu dereceye kadar nazik ve mübhim islahat asıl bunu tatbik edecekler tarafından temamlile anlaşılmanış ve benimsenmemiş olursa, yolunu çâşırabilir ve mahiyetini kaybedebilir. Orada vücûdu icap eden zihniyeti, ancak Jarûlümünü ve heveti talimiyesini derinden öğrenen bilen bir emîn tesis ve idame edebilir. Arkadaşlarının reyî üzerine hükûmet ve Reisicümhur Hazretleri tarafından

teayin edilmiş olan Emîn, tensip ettiği ve temenni ettiği yeni bir teşkilâtî hüsnü suretle tatbik edebilecektir. Kendisini başlarında istemiş ve kendisine yardımına müheyya bulunan arkadaşlarının, bu islahat yolunda yürütmeğe o muvaffak olacaktır.

Fakat çok şetin olacak bir işe eminin tamamen vakfı mevcudiyet edebilmesi için, günlük idarî mesgulliyelerin büyük bir kısmından kurtulması icap eder. İlmî ve tenbiyevî mesuliyetler kendisini kâfi derecede meşgul etmektedir. Binmenaleyh, doğrudan doğruya kendisine tabî bir kâtabî umumî zirdeki vezâif ile tazvif edilecektir : münaberatı ruzmanre, bütçenin ihzârı, raporlar, istatistikler, projelerin, programların, sirkülülerinin yazılması ve saire, fakültelerle idarî münasebat, kayıtlar, imtihanlar, dereceler, diplomalar, talebe ile münasebat, inşaat, tamirat ve nakil işleri. Bu yüksek memur hükûmet hizmetinde iktidarını ibraz etmiş bulun-malı ve darûlümün işleriyle meşgul olabilmek ve ecebileri kabul edebilmek ve icabında profesörlerle görüşebilmek için kâfi derecede kültüre malik bulunmalıdır.

Yeni teşkilât ve tanzimat eserinde, emanetin rolü esas teşkil edecektir. Binmenaleyh bu rolü bîcayetten tarif ve tasvir lâzımdır.

Jarûlümünün muhtariyeti

Muhtariyet meselesinin de her türlü islahattan evvel halli icap eder. Fikirlerinin teğrinde profesörlerin ilmi vaziyetlerine yakışan bir ihtiyat ve itidalden müphem olmaları lüzumunu teslim eylemekle beraber, darûlümün ilmi ve manevî hurriyetinin kuyut ve şurut ile mahdud olma-ması icap ettiği burada tekrar edilir. Fakat, muhtariyet

başka bir şeydir. Bu, kendi kendine idare etmek salâhiyeti, hatta hakkindir. Darülfünun ilmi ve manevî hurriyetini bu şekilde tefsir ve telâkî edemez ve darülfünunu bir utsuru bulunduğu hükümete sarîh bir şekilde tabî kılar kararının ahkâmına da böyle vaziyet uyamaz.

Binaenaleyh, kanun projesinde, hükümetin Maarif Vekâleti vasıtasıyla Darülfünunun idare-i umumiye ve dahiliyesile umumî mürakabesinde şâir bulunduğu tasrih edilecektir. Fakat bu keyfiyet, darülfünunun şahsî bütçesine malik olmasına, bunu hükümetin kontrolü altında odare etmesine ve hibeler ve vasiyetler kabul etmeğe salâhiyettar bir şahsiyeti maneviyeye teşkil etmesine asla mani teşkil etmez.

Islahatın Umumî Levhası.

Şimdi, teklif edilen ıslahat listesinin umumî bir bakış için nasıl bir manzara arzettiğini görelim. Bunları bir sisile halinde sıralarken, bir mübâsebet ve mantık noktai nazarı takip ettim, ve hiç olmazsa baştaki ilk 12 rakkamda bilhassa elzemiyeti haiz tedabiri göstermeğe gayret eyledim. 1,3,4 ve 6 rakkamlara bilhassa işaret ediyorum. Hele tedris usullerine müteallik bulunan bu sonuncusu, tetkikama havale edilen bütün mesele ve savanın nazarında merkezini teşkil etmektedir.

İstanbul Darülfünununun yeniden tanzim ve tensikî

A. Çalışma vasıtaları

- 1 - Liselerde Garp lisanlarının tedrisi
  - 2 - Darülfünunda Fransızca ve Almanca lektürleri
  - 3 - Birinci sene sonunda Garp lisanları için imtihanların tedrisi
  - 4 - Türk lisanında neşriyat
  - 5 - Kütüphane teşkilâtının merkezileştirilmesi ve randumanlarının tezyidi
  - 6 - Tedris usullerinin değiştirilmesi.
- B. Mesainin ihzar ve tensikî
- 7 - Darülfünun heyeti talimiyesinin tarzı tayini
  - 8 - Fakülte başına profesör kadroları
  - 9 - Tıp Fakültesinin nakli
  - 10 - Mülkiye Mektebinin nakli ve Yüksek Ticaret Mektebine ait tahviller
  - 11 - Fakültelere müteallik meseleler :
    - Tıp (Derslerin sıraları, kütüphane, Dişçi Mektebi Hükuk (meselelerde usul
    - Pen (Antropoloji, Coğrafyayı tabii, Baltalimanı, Kasahane, Elektronekavuk, Eczacı Mektebi
    - Mâbiyat (Lisaniyat ve Filoloji, Garp edebiyatları, Sanat Tarihi, Muallim Mektebi ile haiz irtibat pedagoji, Coğrafyayı tabii'nin fenne nakli, Tedrisatı tarihîyenin cem ve teksifi, bir dini islâm ve felsefî islâmîye tarihî subesinin ilâvesi
  - İlahiyat (âdebiyata raprı
  - İleride bir Ulûm İktisadiye ve İştimaiye Fakültesinin imkânı ihdası.

12 - Talebelerin hayatı

C. Darülfünun tesirleri ve hizmetleri

- 1 - Orta tedrisat muallimeleri için tekemmül dersleri
- 2 - Umuma mahsus darülfünun dersleri
- 3 - Tatil dersleri, Arkeolojik tenezzüpler, kongreler
- 4 - Türkiye Darülfünunu mecmuası
- 5 - Millî bir fûnun, Mûebiyat ve Sanatlar Akademiyası

1 - Liselerde Garp Lisansları tedrisatı

Liselerin kıymeti hakkında birbirlerine tamamlanle zıt içtihatlar duydum. Bunları burada mûbakaşa etmek istemem. Liseler, ekeeriyet itibarile Darülfünunun vücudunda getirmiş olduğu hocalara mevcudurlar ve bu hayriyetle Darülfünun ve lise meseleleri birbirine temas eden meselelerdir. Darülfünunu islah etmekle liselerin seviyeleri yükseltilmiş olacaktır.

Şu kadar ki, tekabül eylemiş olduğum vazife bir noktada şahsî bir aukete beni mecbur bıraktı. Türkçeden başka bir lisanla cem'i malûmatın pek çok talebenin hemen tamamile siz bulduklarını ve ancak Türkçe okuduklarını gördüğümde, Fransızca'nın (ve kezaalik Almanca ve İngilizce'nin) liselerde nasıl tedris edildiklerini tetkikim icap etti. Tağra liselerini hakkında ancak talebenin beyanatını biliyorum. Bu beyanât, bazı istisnalardan sarf-nazar bu şubei tedrisatın oralarında büyük merkezlerden daha az mazharı itina olduğunun gösteriyor ki bu da callibi hayret bir keyfiyet değıildir.

Tahsis edilen seve ve saat adedine nazaran, liselerde istihsal edilen neticeler sarîh bir surette gayri kâfidir.

Bakırcıvalarını imkâl edenlerin tahsil etmiş buldukları lisan ile mütekellim olmalarını, beni burada meğgul eden mevzu namına talep etmiyorum. İdrim bir ecnebi lisanını, zahmetsiz bir surette okuyacak bir derecede bilmeleri yeter. Şu anda lisan vukufunu yalnız öğrenmek ve malûmat temetmek için bir vasıta olarak teklâki eyliyorum. Kendilerine gösterilen eserleri okıyamiyacak olduktan sonra, bir profesörün bir mevzu hakkında yazılmış eser listesini vermesi neye yarar? Bugün her yerde tahsili âli hiç olmazsa bir kabîlise iki ecnebi lisanı bilmeği icap ettirmektedir. Türkiye, Bulgaristan, Yugoslavya, Macaristan gibi lisansları harice intişar etmemiş ve fen sahasında kullanılmamış memleketler için bu mecburiyet daha büyük ve fazladır.

Türkiyede Garp lisanslarının teallümü sahasında mefkut olan şüpheşiz ki bir mevtubtur. Her lisede kullanılan tedris usullerini yandaki lisedeki tedris usullerinden farklı gördüm ve buldum. Aynı lise içinde bir hocanın pek müfrit bir usul kullandığını, diğer hocanın ise tedrisatın takip etmesi icap eden yoldan tamamen aykırı bir yol takip etmekte olduğu cihetle talebelerinin vakitlerini boş yere kaybetmekte olduklarını gördüm.

Halbuki, elsinisi ecnebiyenin talımı için mücerrep usuller vardır. Bu sahada bizat ihtisâs iktisap etmişim ve mevzu hakkında söz söylemeğe sahrîbi salâhiyetim. Bu işe tahsis edilen zaman tamamen kâfidir. Fakat ilk seneden itibaren gayet muayyen ve mazbut bir fonetik usulü takibi icap eder. Talebeler duyma ve telâffuz etme itibarile bir mümaresse iktisap eylemelidirler. 180 ilâ 200 keilmelik daıma kullanılır ve

Fransuya aittir. Her ders Fransuya bir seyahat mahiyetini haiz olur.

Tabii ki bu usul Almanca, İngilizce ilâh için de muteber olan bir usuldür.

Fakat bu prensiplerle meşbu olarak yetmişmiş yeni bir heyeti tahminin liselelere girmesi için on yahut on beş sene beklemeye imkân yoktur. Bağlıca merkezlerde ve teğrada Fransızca'nın (ve arzu edilirse diğer ecnebi lisanların) tedris usullerini talime mahsus dersler teessüs etmelidir. Sınıflarda tabii usulî talimlerle beraber derslerin mürekkep bulunan bu tedrisat, seyfar olabılır ve binaenaleyh memleketin derslerinde bilhassa muvaffak olan bir iki mütehasasına tevdi edilebilir.

Bilhaza lise müdürleri muktedir lisan hocalarını en munasip yerlere : yeni başlayan talebe iyi hocalara muhtağ oldukları için metoda en riayetkâr ve fonetiği en iyi olanlara iptidaya ve en zarif Fransızca söyleyen ve en iyi umumî kültürü olanları nihayete koyacaklardır. Bu saha için istidat ve kabiliyeti olmayan hocaları tarih, coğrafya ve felsefe gibi başka tedrisata memur etmek icap eder.

2 - Ecnebi Lisansları Lektörleri

Ecnebi lektörleri sahasında varlığında fena bir tecrübe yapılmış olduğunu biliyorum. Bu adamlar Berliş dersleri vermişler, lâzım olan şey ise bu değildir. Fakat velki de karşılarda bulunan talebe, kendilerine daha fazla bir şey verilemeyecek bir seviyede idi.

Ne olursa olsun, bu tecrübenin yeni esaslar üzerinde tekrarı müktesidir. Bulgaristanda lektörler mevcut bulunmakta ve kendilerinden memnun kalmamaktadır.

en ameli şeyleri irae eder kelime bellmelidirler. Bu kelimelere ait sarf müşkülâtının ehemmiyeti yok, zira muhavere dersin esasıdır. Çocukların bu işten zevk duymaları lâzımdır. Zengin bir malzeme icap eder. Hiçbir şey tercime edilmez, her şey gösterilir.

Bildi/ kelimelerin fiş etveli kendi kendine vâhut bulur; öğrenilen lisan, işinde hareket edilerek ve hayatle yaşenilerek bellendir.

Yavaş yavaş, müteakip senelerde, hoca tesadüfün karşısına çıkardığı vesilelerle sarf usullerinden bahsederek talebele-
rinin dikkat ve alakalarını temmiye eder. Fakat kaide ve ahkâm serdedilmez. (Şifahan ve doğrudan doğruya) usulü esas teşkil etmekte berdevamdır. amafi birbirini takip eden hitâyeler okunur ve her derste hoca ile beraber hazırlanan imnâlardan bir miktar yazılır.

Mihayet, üçüncü veya dördüncü senelerde, Fransızca konuşmak meselesinin esas ve merkez kalmasına hâlel vermemeğe sartile, sistematik bir şekilde, fakat yine nazari yâta boğulmaksızın ve tereddüata girmekte ifrata gitmeksizün sarf ile, hususile fiillerle iştigale başlanılır. O zaman yapılan vasifelerin derecesi peydâyı ehemmiyet eder : bir takım edebî parçalar ezberletilir, muhaverele, küçük işgalar, bir kaç dakikalık konferanslar, mübâheşeler ve saire yapılır. Sınıfta hulâsa etikikleri eserleri büyük sınıf talebeleri evlerinde okumakla mükellehtirler.

Her şeyin tipik bir mahiyeti haiz olduğu bir Fransızca tedrisat, sanıfta yapılır. Afişler, haritalar, cetveller mecmualar, kitaplar ve fotoğraflar hep Fransızcadır veya

aynı nisbet dâhilinde verecektir. Burdan başka, küçük ilk talebeleri, hiç olmazsa/senede haftada 1 ders sahai intisalarına ait metinlere müteallik olmak, 1 ders de fransızca bazı mümares ve temrinler arz edilmek üzere 2 ders göreceklendir.

Bu suretle lektürün haftada asgarî olarak 8 saat dersi olacaktır ki, tabii bir nisbettir. Vazifesi, talebelere metinleri zahmetisizce okuyabilmeğe kifayet edecek derecede lisan öğretektir.

3 - Birinci sene sonunda lisan imtihanı

Büyük bir kütüb lisanında kâfi bir vukuf sahibi olmağan hakiki bir darülfünun mesaisine girişmek gayri kabildir. Binaenaleyh, bu vukufa malik bulduklarını isbat eylemezlerse, talebelerin zamanlarını ve paralarını yüksekk tahsil senelerile heba eylemelerine mani olmalıdır.

Bulgaristanda da mevcut bulunduğu veçhile, birinci tahsil senesinin sonunda bütün fakültelerde, sınıf yahut sene sistemine tabii olmaları da dahil olduğu halde bir imtihan tesisini teklif ediyorum. Bu imtihan fransızcaya yahut almanca ve İngilizceye ait olmak üzere o Garp lisanile müharver bir eser'in ve metnin yazılmış olduğu lisanla icmalini de tazammun etmek suretile okumasını icap ettirecektir. Ağır talebe azamî olan 6 notuna nisbetle 3 alamazza, ikinci bir sene için lektürün derslerine kaydolunmak şartile darülfünun derslerine devam edebilecektir. Bu sene sonunda yeni bir imtihana girecek ve ancak bu safer 3 alabilirse darülfünunda kalacaktır.

Bir Darülfünun Lektürünün rolü sarıh ve vazıh bir şekilde nedir? Bu, alelekeer genç olan bir lisansiyeye ve doktordur ki, kendi lisanını tedris eylemek üzere bir kaç sene bir ecnebi darülfünununa gider. Kürsü sahibi bir profesörün yanında bulunur, ve lisanı maderzatında kiraatler, lâzımsa seri tercümeler yapar, imtihan programlarında eserleri mevzu bahis olan müharirler hakkında malumat ve izahat verir. Edebiyat tarihinin bir devresi yahut buna mümasil bir mevzu hakkında profesörün iznıname reyile kendi lisanında ders de verir.

Edebiyat fakültesinde bir fransız ve bir Alman lektörü bulunması iyi olacaktır. Bir İngilizin kezalık müfit olacağında şüphe yoktur. Tarih, lisansiyat yahut arkeoloji hakkında bir tez inşaa gibi sebeplerle Türkiyede bir müddet bulunmağı arzu edebilecek lektürlerin hizmeti, az bir masrafla temin olunabilir zannıdsayım.

Namzetlerin bir miktar Türkçe de bilmeleri şayanı temenüddir. Esasen müstahdem bulunan lise profesörlerinin kullanılmaları fikri ileri sürülmüştür. Şayet bunlar filoloji ve tarihî edebiyat sahasında hakiki birer alim iseler, evet. Lâkin, aksî takdirde, vaktile lektür istihdamından elde edilmiş fena neticeler tekerrür eder.

Mütâaddit lektürlerin faideli olacaklarını söylemişim. Ağır bu derecede fedakârlığa muvafakat edilemezse, en mübren ihtiyar edilmeli ve hiç olmazsa bir bane fransızca lektörü celbedilmelidir. Bu lektür, Edebiyat Fakültesinin tekamül birinci sene talebesine haftada 1 saat umumî ders, 1 saat talebe mesaisi, 1 saat metinler kiraatleri dersleri verilmelidir. Müteakip senelerin daha yüksekk dersler görmeğı arzu edecek veya buna mecbur tutulacak talebesine de, ayın dersleri yine

Bu şerait biraz şedit görülebilir, fakat ben elzem telâki eylemekteyim. Darülfünunun pençelerini garp hayatı üzerine açmalıdır ve bunun bugün için yegâne çaresi, talebeyi büyük Avrupa medeniyetine ait bir lisanla iktisabı vakıf mecburiyetinde bulmaktadır.

Bu münasebetle hakikaten şayanı teessüf bir noktaya işaret etmek isterim. Darülfünunda tedrisatta bulunan ve Türkçe konuşmayan conebi mütehasşislar, bir tercümandan işiğine ayile mektepdirler. Ağzlarından çıkan cümleler birbirini müteakiben tercüme olunmaktadır. Böyle bir terödümanın meharret ve vukufu cidden hayretlere sezarır, fakat bu halden derein ne kadar mütezarrır olacağını kim takdir etmez? Talebe, conebi lisanı dinleyen samimler için icap ettiği şekilde ağırılık ve sadelik ile verilecek fransızca dersleri anluyabilecek bir seviyeye getirilmiş olmak icap ederdi, ve esasen, mahiyeti fenniye-lerinden ayrıca, bu dersler lektürlerin tedrisat ve messisini ikmal edecektir.

4 - Türkçe lisanında neşriyat

Talebe Garp mehazierindeki malumatın istifade edebileceği seviyeye getirilince de ikinci bir müşkülât baki kalır ki şudur : Türkiye kitaplığının münavev karilere ve talebelere kendi lisanlarında verdiği şey nedir? Çünkü Türk kariinin kendi lisanında bütün ilim ve fikir sahalarının, bir kelime ile, maasar hayatın bütün safahatına gamil bir edebiyata gittikçe daha fazla sahip bulunması şüphesiz ki pek ziyade şayanı temennidir.

İmdi, yakın zamanda bir himmet ve gayret gösterilmezse, sade mevcut eserler çoğalınacaktır, fakat bunların tesirleri az zamanda fevkalâde azalacaktır. Zira, yeni

alfabeyle alışmış gençlik için, eski harflerle mevcut olan her şey yakında gayri kabili istifade bir mahiyet alacaktır. O eski neşriyatın bilhassa şiir, edebiyat ve felsefesi diöiye şahsında zengin olduğunu kabul edince de, haikın mahrum bırakılmaması icap eden eserleri ve tercümeləri ihtiva eylediği teslim olunmalıdır. Binaenaleyh, harf inkilâbından evvel intişar etmiş eserler arasında hâla okunmağa lâyık aded edilen eserleri yeni harflerle tekrar tabetmek lâzumdur. Baş on sene sonra talebe bu eserleri behemehal yeni harflerle yapalmış tabirlardan okumak mecburiyetinde kalacaktır.

Diğer taraftan, bir daha söylenmiş olduğum gibi, yeni harflerle intişar eden Türkçe eserler seneden seneye fazlaşmaktadır. İkamafi bu hususta sistematik hiçbir şey yoktur. Kayfiyet bilhassa roman muharrirleriyle sairlerin ve muharrirlerin mahsulid himmetleridir; aynı zamanda bir taraf yahut bir tercüme neşreden hocaların himmetleri sebkate eylemektedir. Kayfiyet şayanı memnuniyettir, fakat bu kitapların listelerini taazim ve kax tertip eden şey tesaduf veya bevestir. Eğer bu tarzda devam edilirse, fevkalâde mühim bir eserin tercüme edilmesi yahut kendileri için esas bir mahiyeti haiz bir etüdün neşrolunması için talebeler on yahut yirmi sene bekleyeceklerdir.

Vaktile bir telif ve tercüme komisyonu mevcut bulunmuş ve tevsi edilmiş bir şekilde Millî Talim ve Terbiye Hiyetine inkılâp etmiştir. Bu heyet için bir komite teşkilini ve gelecek senelerde bu komiteye pek faal bir rol verilmesini teklif ediyoruz. Eğer lâzımsa salâhiyet sahibi kimselerle takviye ve itmal edilecek olan bu komisyon, memleketin

Profesörlerle memaliki eserebiyede ki ulemaları reylerine de müvacaat edecek. ve sene besene tercüme olunacak eserlerin listesini yapacağı gibi yüksek kıymette esnabı vukuf tarafında Türkçe vücudunda katılinecek eserlerin de listesini tanzim edecektir.

Eğer on sene müddetle her sene malumatı beşeriyenin her sahasına dair Türk lisanında iyi bir eser negredilirse, bu memlekette terakkiyatı ilmiye bahsinde bir büyük hatve atılmış olacaktır.

Asar ilmiye ve ferriye kâşilerinin miktarca az bulunması hasebile, Türkiye hükümetinin bu neşriyate yardım etmesi icap eder. Bu yardımın vereceği kuvvetle çok sıkı bir inçinep temini mümkün olacaktır. Kurvetsiz eserlerit, fena yapılmış ve hususile bazı müellifin isminden başka aslına mutabık yeni kalmamış tercümelemin neşrinde sarfınazar edilmelidir. Talebeler, müellifin bütün düşüncelerine tamam olarak peydâyı vukuf etmelidirler. Ketinde yaptığı hafz amelîyelerinden halkı alelekser haberdar bile etmeyen bir mütevassıtın rastgele aldığı parçalarla kalmamalıdır.

Türkiyede ki bütün ilim neşriyatı badema her zikredilen madde hakkında istişhadatı, eğer tabilse eserin başına koymak üzere sarıh bir muhteriyat cetvelini, zikredilen esaminin bir firistini ve müvacaat edilmiş eserlerin alfaba sırasile değıl lâtın birer tahlilî ihtiva eder bibliyografyasını mühtevi bulunmalıdır. Talebe için bütün bu malûmat elzemdir. İyi itiyatlara ve iyi mesai usullerini temin eylemek icap eder.

5 - Kütüphane teşkilâtının merkezilemesi ve randımanlarının çoğalması

İkinci faslan R harfinin 5 inci numarasında, mevcut müteaddit kütüphaneler arasında bir ahenk ve işbirliği mesai bulunmadığını söyledim.

Bu manzuru ortadan kaldırmak ve kitapları azamî imkân nisbetinde talebinin ebedî istifadesinde bulundurmak için evleminde müferrit fiş sistemini kabulünü teklif ediyorum. Medresetülkuzat binasını işgal eden merkezi kütüphanedeki usul tamamile modertü bir usuldür. Bu kütüphanenin müdürü fakihite, enstitü ve seminer kütüphanelerinde aynı usulün tabkikana memur edilmelidir.

Her kütüphanede her fiş katalogunun üzerine fişte yazılı kitabın nerese bulunduğunu iki kelime mukayyet buluncaktı. Mesela İspinozanın hayvan cemiyetleri hakkındaki eserini alalım. Tabii merkezi kütüphanede bir fiş esasen de merkezi kütüphaneye konacak olan bu kitabı bildirecektir. Lâkin aynı zamanda, aynı şekilde bir fiş fen fakültesi kütüphanesinin jooloji kısmında, edebiyatın ulümu igitimaiye kısmında ve eserin mukayyet olacağı diğer enstitülerde mevcut buluncaktı. Kezalik tek nüsha olarak Türkiye Enstitüsünde veya Tıp Fakültesinde bulunacak olan bir kitabın da merkezi kütüphaneye de fişi bulunacak ve icabında oraya bu kitap getirilecektir. Bu suretle, lüzumsuz yere masraflar artırılmadan fazla faide temini kabildir.

Satırlanacak eserler hakkında kütüphaneler arasında bir itilâfın mevcudiyeti lüzumdur. Vezaifi arttığı takdirde maşanın da tezyidi icap eden merkezi kütüphaneye müdürü, her sene satılmalması tasavvur edilen eserlerin listesini

tanızına memur bir komisyonca riyaset eylemelidir. "Ses itibarıyla, dâims müracaat edilen kitaplarla henüz teslit edilmemiş memurların enstitülerle seminerler tarafından alınarak diğer eserlerin merkezi kütüphaneye girmesi lâzımdır.

Kütüphanelerin ağık buldukları saatler kâfi değildir. Tekmil sene esnasında merkezi kütüphane okuyuculara saat 18 e kadar kışgâde bulunmalıdır. Hatta haftada iki kerre saat 22 ye kadar ağık bırakılması iyi olur. Gece çalışmak isteyen talebe şimdiki halde buna fırsat bulamamaktadırlar. Ve tabii, hocalar da talebelerine hazırlanacak etütler vererek bu fırsatların husulüne hizmet etmelidirler.

Tarzî faaliyetleri bir cümle ile kabili tesbit ve tayin olmayan diğer kütüphanelere gelince, bunlarda da kolayca çalışmak imkânı temin edilmelidir. Devamlı bir tettebuda bulunan talebe buralarda bütün günü geçirebilmeli ve bir lira emavet etmek mukabilinde temin edilen bir anahtarla kütüğe kilitli bir çekmeceye kendine ait kâğıtları bırakabilmelidir. Okuyuculara ait istatistiğin sür'atle artması lâzımdır. Senede 2500 okuyucu ve müracaat edilmiş 5000 cilt pek azdır.

Mihayet harice kitap irası meselesini de halletmek lâzımdır. Bu hususta kendilerine sual sordüğüm kimseler, eğer harice kitap iare edilirse bunlar meyanından geçünun kaybolacağını temin ettiler. Diğer taraftan, Galatasaray, Bahçeköy Orman mektebi, Robert Kolec gibi bazı mektepler hiçbir mahzur karşısında kalmadan harice kitap iare eylemek tedirler. Geçen sene, Robert Kolec harice ve sade leyli talebesine değil her şeyit okuyucuya verdiği binlerce kitaptan 4 cilt zayi emiştir. Bu kadarı bütün kütüphanelerde olur.

Bir tecrübede bulunmalıdır. Bazı müstesmalardan sarfınazar, talebelerin evlerinde kitapları yoktur ve eylevm/bir şey, yahut faidedi hiçbir kitap okumamaktadırlar. Şiddetli bir talimatname tanzim etmelidir. Fazla eskitilmiş, lekelemiş yahut zayıf edilmiş her müshâ talebece tazmin edilmelidir.

Bu tehlikelere karşılık olmak üzere 2 yahut üç liralık, hatta daha fazla bir paranan emavet alınması istenebilir. Madir kitaplar yahut müteddit ciltlerden mürekkep eserler iare edilmez. Husûsâ, lâzımgelen ihtiyatlara müracaat edilsin, lâkin talebeler için harice kitap irası elzemdir.

Bu keyfiyet, kalışma vasıtalarının islahı için teklif edilen tedabirin heyeti memnuni meyanına dahildir. Bütün bu tedbirlerin talebeyi kendi başına çalışabilecek hale getirmeği istihdaf ettiği nazarıdikkate arz edilir.

6 - Tedris usullerinin tebdili

"evkâlâde haizi ehemmiyet bir noktaya geliyoruz.

Talebelerin kendi ellerinde çalışma vasıtaları olmadıkça, ders onlar için her şeydir. Fakat bu çalışma vasıtaları onlara verilir verilmez, ders, derülfünun tahsilindeki mahdut olan hakikî yerini alır.

Vazifesinin dersini harfiyen bilmekten ibaret bulunduğumu talebenin zihninden çıkarmak lâzımdır. Halbuki, hemen hepâi henüz buna kani bulunmaktadırlar. Talebe hiç kimsenin, hatta en yüksekte bir üstadın bile derülfünunun deruhte ettiği terbiyei fikriyede kendi yerini almayacağına kail olmaldır. Lâzımgelen gayret ve himmeti hiç kimse talebenin nam ve hesabına yapamaz ve gayeye ulaştırılacak olan gayret ve himmet, ancak talebenin bizzat göstereceği gayret ve himmettir. Kendiliğinden

bir şey yapmayan ve kendi kendine bir şey yapmayan bir talebe de imtihanlarını geçirebilir ve şahadetname alabilir. Fakat fikir hayatını fetemmiştir. Talebe faal, müteşebbis olmalı, kendi kendine girişeceği bir çok şeyleri bulmalı ve yapmalıdır.

Bir terbiyevi bedeniye hocasının talimlerini götürmesi ve idare etmesi fakat bazularını çalıştırmakta talebeyi kendi kendisine terk etmesi gibi, Derülfünun hocası salımağa sevketmeli, sarfedilecek şeyi anlatmalı, bunun vasıtalarını vermeli, fakat (kendini kendin kurtarmalıdır.) fahasınca inkişafın temin edecek olan yine talebenin kendisidir.

Profesörler birer konferanşu gibi telâkki edilemezler.

Bir profesör hayat ve hareket veren bir adam, bir müşavir ve bir rehber olmalıdır. Fakih hâmen diyeceğim ki, kendi küçüklerine mevcudiyetle bir misal veren daimî bir talebedir.
Vazifesini nasıl tasavvur etmeli?

Bu sahada Tıp ve Fen Fakülteleri hâziri rüchâh bir vaziyettedirler. Klinikleri ve laboratuvarları, öteki yerlerde yapılması icap eden şeyler hakkında birer misal arz etmektedir. Esas takrirî tazammun eden ders bu fakültelerde tabiatile için bir kısımdan ibarettir. Fakat bunlar hakkında bu kaydı serdettikten sonra, bütün Derülfünunda sıfahi ve nazari tedrisatın azaltılması icap ettiğini söyleyebileceğime keilim. Dersleri esas nokta üzerinde teksif eyliyerek vekayin tafsilât ve teferruatı hakkında kitaplara müracaatı istinâf ve temin eden umumî bir himmet ve muvaffakiyet, hayırlı ve mesut olacak, tedrisata zindalık ve hayret verecektir.

Esas dersleri, daha ilerlemiş talebeye mahsus hususî tedrisatı ve mesaili ameliyeyi birbirinden her yerde ayırmak lâzımdır.

Esas ders, umumiyetle bir fen için methal mahiyetini haizdir. Zaten lisenin yapmış olduğu şeyin daha tafsilât ve teşe'ubati ihtiva eden bir tekrarı değildir. Tamamile farklı bir ihtiyaca cevap verir. Bu ders, alâkayı hatta teheyhüd ve hayranlığa varan bir alâkayı tahrik etmek, bir fennin büyük meselelerini, hudut ve ittisalatını, kendine mahsus usulleri ve şaheserlerini göstermekle mükelleftir. İlağatleri, ansiklopedileri ile, kendisini talime tahsis edilmiş eserler gibi büyük bir ihtisâs ve vukufu yazılmış mühim kitapları ve mecmuaları ile, velhasıl mevzuun vücut verdiği bütün bir edebiyat ile talebeyi aşına kılması lâzımdır. Tabii vekayii esasiye ve mühimmeyi de teşrih eylesenî icap eder, fakat, bunları, yüksek bir noktadan, büyük hatları bir dağ zervesinden görüldüğü gibi tafsilâtı gösönünde mekşur olan bir peyzaže bakıyormuş gibi gösterir.

Her ilme ait bu esas ders aynı miktarda saat tahsis kabül değildir. Keyfiyet ilme göre mütehavvildir. Fakat bu tarzda tasavvur edilen bir dersit, ansiklopedik ve her şeyi tarif ve izah eden bir dersten daha az saat işgal edeceği muhtaktır. Seneî tedrisiye esnasında haftada iki üç ve nihayet dört saat tasavvur ediliyor.

Bu esas ders az değişir. Çünkü tedrisin mesnedini teşkil eder. Kâmafi, vaziyeti hazıraya tamamille mutabık olmak için teşrih ve talim eylediği fen hakkındaki bütün nesriyat ile bilâ fasıla beslemek mecburiyetindedir. Grafikler, klişeler, epityaskoplar ve ilâh gibi vesâiki teşhiriyeye müteşebbisler. Bir sene zarfında büyük bir keşif vukubudur, büyük bir alim vefat eder, pek mühim bir eser intişar eylesenî bir dersin buna haer ve tahsisi de muvafaktır. Eğer maruf bir

alim memlekette geçerse kürsüsünü bir saat için kendisine terk ve takdim de iyi bir harekettir. Bu suretlerle talebe ilmin zihayat bir mahiyet ve mevcudiyetiile temasa girerler. Hafızada bir yahut iki saatlik hususî tedrisat farklı bir mahiyeti haizdir. Bu tedrisat ikinci seneden itibaren ve ilerlemiş talebeye hitap eder. Bir seneden obir seneye yenilemesi lâzımdır. Mevzuuları profesörün tedris eylediği fennin bir kısmına muhasırdır. Diğer bir kitap hazırlamakta ise, bu husustaki taharrifatını profesörün bu hususî derste tegrin eylesinde hiçbir mahzur yoktur. Bu suretle taharrifatından ilköne talebesi müstefit olurlar. Bu tedrisatı mahsusa esnasında ilmin bir fasıl tamik edilir ve bu misal ile öteki fasıllarda da nasal çalışmak icap ettiği gösterilir. İssasen hazırlanmış ve ilerlemiş bulunan bir seminin heyeti bünyede, duyulan şüpheleri izah ve tegrithen, her fende tesadüf edilen müşkülata ve tenakusları göstermekten iştinap eylememelidir. Bu ders esnasında talebeler kendi kendilerine mütemadiyen sualler soracağı, halledilecek meseleler ile karşılaşmağa öğrenirler. Ve bu, lâzımdır. Kat'î hükümlere ve kanunlara bağlanıp sınılanmak fennin zıddı ve aksidir. Gençler, bu ders esnasında, bir fennin hiçbir zaman kat'î ve değişmez bir şekil almadığını, ilmi kanunlarımıza artık yeni kanunların yaklaştığını, ilmi kanunlarımızın başka kanunların yerlerine gelmiş olduklarını ve başka kanunlar tarafından istihlâf edileceklerini öğreneceklerdir.

Mesafî emeliyeye gelince, bu isme lâyak her darülfünun tedrisatı zamanın hiç olmazsa üçte birini ve bazan nisfını buna tahsisle mükelleftir. Laboratuvarları olan fakültelerde bu nisbet daha da f

Mesafî emeliyeye İstanbul Darülfünununda mevcuttur. Edebiyat ile hukukta کافی derecede mevcut değildir. Mahdut bir kaç ziyareti müteakip kat'î bir hüküm vermeğe cesaret etmeden diyeceğim ki, Fen Fakültesinde mütehavvîl ve muhtelif şekillerde mevcuttur. Ve bazan, uzun zamandanberi hemen hiç değişmeyen bir programla bir az fazla sabit ve adeta mihaniki bir mahiyet almıştır. Mamafî, fende gayet faalâne tanzim ve idare edilen laboratuvar mesaisine tesadüf ettiğimi tekrar ederim.

Mesafî emeliyeye ya kliniklerle laboratuvarlarda yahut talebe konferanslarıyla seminerlerde yapılıır. Bu son vaziyet bilhassa laboratuvarları olmayan fakültelere aittir. Fransız usulü olan ilk usul ve bilhassa Almanya'da tatbik edilen ikinci usul, denebilir ki aynı şeyi ifade ederler. Bir profesörün idaresi altında toplanmış bir talebe gurupu, bir kaç hafta zarfında ihzari matâat bulunan bir takım mevzualarda çalışmağa profesörleri tarafından mükellef tutulur ve bilâhare bu talebeler, münakaşa ve tenkitler yapılan igtimalarda mesailerin neticelerini izah ve tegrith ederler.

İstihlaf edilen gaye şudur : talebevi, kendisine öğretilmiş usuller mücibince, ve bunlara tatbik etmek ve kendisine öğretilmiş mis sevdiklerinden hakkile istifade eylemiş olduğunu isbat etmek üzere çalışmağa hazırlanmak.

Gayr Darülfünunlarında bu talebe mesaisine o kadar büyük bir ehemmiyet verilir ki, alelekeser bu mesal taallük ettiği ders hakkında imtihan yerine geçer. Derece imtihanlarına kaydolunmuş talebeden, seminde bir edit ilzar etmiş olup bu editürün de profesörü tarafından kabul edilmiş bulunduğunu mübeyyin bir vesika göstermesi talep edilir.

Münakaşayı teshil için, seminerlerde bir masa etrafında toplanılır. Sık sık kitaplara müracaat lüzumu mümkün bulunduğundan kütüphane yakınındaki bir odada içtima olunur.

Her sene yahut semestrin başlayışında profesör mesai mevzu-larını, hiç olmazsa talebe başına bir mevzu hesabla verir. Bazan bir içtimada iki talebe eseri okunabilir. Grup halinde bu eserlerin en iyilerini okumak da mümkündür. Mevzuların listesi salona asılır. Bunlardan birinci intihap eden talebe intihap ettiği mevzuun yanına ismini yazar. Bu intihabın ilk günlerden yapılması lâzımdır. Üçüncü hafta başında, en kısa mevzuun almış olan talebe yazısını vermektedir. Bundan sonra da, hazırlanan yazıların birbirini muntazaman takip etmesine dikkat eylemelidir. Bundan evvel de katalogta taharriyat usulü kendi-lerine öğretilecek, kendileriyle beraber her mevzu hakkındaki eserlerin bibliyografyası tetkik olunmak gibi mesai için talebe kütüphaneye götürülürler.

Mevzuların hududu ne kadar muayyen ve mazbutsa o kadar iyidir. Nütka benzeyen eserler vücutta getirilmemelidir. Başma vakalar, tarihler, muayyen taksimat olmalı ve istifade edilen menabide kıymetli eserler arasına dermeğusm kitaplar karışmamalıdır.

Bütün seminer mesaisi için talebenin ilkönce mevzuuna ait bibliyografyayı tertip ve tanzim eylemesi ve bazı hususatta şüphe içtinde kalmışsa bunu profesöre göstermesi lâzımdır. Bundan sonra okuması ve notlar almaya icap eder. Bu münasebetle hoca bir fişin nasal yapıldığını, fişlerin nasıl tasnif edildi-lerini, bir kelime ile her tettebbu ve tefekkür eserine hazırlanmış teknik mahiyetini talim eder. Talebenin zihninde fikirler

terekküp ve teşekkül edince, planını yazar, lâzımsa bunu hocaya arzeder ve nihayet teşvîğ başlar. Şekli kat'isinde kâğıda geçirilmemiş seminer mesaisini tercih ederim. Münamel notlar üzerinde konuşmağa alışmalıdır.

Umumiyet itibarile, talebe tarafından hazırlanan şey hocaya bir ders evlinden tevdi edilir. Bu suretle onu önde okumağa hocanın vakti olur. Talebenin hazırladığı mevzuu teğrini esnasında hoca iki münakkit tayin eder, lâkin mevcut bulunan bütün talebenin söz söylemeğe hakkı vardır ve mevzuun telhis ve heyetini mecmuacın tam bir tarzda tetkiki hocaya terettüp eder. Müsbet mahiyette münakaşa usulünü tesise müte-madiyen gayret etmelidir. Kemali hurriyetle ve muarız fikir ve içtimada tam bir hümetle ifadei meramı temin eden bu usul, objektif hareket edebilmek hususunda mükemmel bir münarese mahiyetini haizdir.

Bu tarzı tedris son bir gartı da icap ettirir : haftada yahut her on beş günde bir, talebelerile konuşmak ve mesalleri hakkında kendilerine vesaaya bulunmak üzere, hocanın dârlifitruu bürolarından birinde bir kabul saati olmalıdır.

İster ders, ister tedrisatı mahsusaya, laboratuvar veya seminer tedrisatına taallük etsin, dârlifitruu vazifesinin derin ve binaenaleyh arzest bir şekilde düşünür dimaklar vücutta sebtirmek oludunu hiçbir zaman nazardan dur tutmamalıdır.

Tahsili âlide metot meselelerinin bu kadar mühim olması bundan-dır. Müğahedeye, tecrübe ve kontrola alışmak; fer'i ahvalden kavaidi umumiyyeti, yahut esasattan fer'i halleri keğf ve istihrag usullerini tahsil ve terkip metotlarını şuurlu bir tarzda tatbik edebilmek; ve her tetkik ve taharri için elzem

olan faraziye sistemini de tam ve sığhatlı bir şekilde kullanmağa muktedir olmak sayesindedir ki, fikrin herhangi sahasında artık bulutlara istinat emyen, bilâkis müsbet keyfiyetlerde istimali mümkün olan ve hayatı zenginlestirebilen sağlam bir eser vücude getirilmesi mümkündür.

İşte fikrî ve ilimî teşekkülle hayat arasındaki bu sıkı rabta da bir derûfünun bağlos düşüncelerinden birini teşkil eder. Mütlak bir mücerrihlik ve nezariyecilik sistemle mücadele etmek lâzımdır. Hayatın hadise ve vakaları her tetkik ve tahsilin esas ve menşeinde şâhı mevki eder ve hayatın ihtiyaçları her tetkik ve tahsilin varacağı neticedir. Sanat, şiir, felsefe, riyaziyyatı âliye veya astronomi faraziyyatı âliyesi gibi vücud ve lüzumu derhal göze görümeyen, fakat ademi mevcudiyetleri hayatı şan ve şerefinden mahrum bırakan ve tezlil eden ihtiyacatı âliyenin de bu ihtiyaçlar kelimesinin hududu içinde bulunduğunu söylemek ise tabii zattir.

Hakikatlere istinat etmek lâzımdır. Bu memleketteki vaziyetin icabatı ve ihtiyacatı meçhulümüz değildir. İstanbul derûfünunu gibi bir derûfünunda, Türkiye gibi baştanbaşa yeniden teşekkül eden bir memlekette, bu icabat ve ihtiyacat her taraftan fazla alâkayı ilmiyeyi celbetmelidir. Memleketin jeolojisi (bu sahada Ankaranın da jeolojik haritasını görürüm. Ve bu sahada iyi çalışıldığını biliyorum.) Türkiye'nin tabii ve iktisadî coğrafyası, iklimi, ezhar ve nebatatı, kara ve deniz hayvanları, seknesi (antropoloji), mazisi (kabilet tarih, tarih, vesait), hıfzassıhhası, sanayii, kültürü ve güzel sanatları derûfünunun tekmil kürsileriyle alâkası olan bütün bu şeyler, tetkikatı mühimme ve esasıyeye ilk mevzu olmalıdır.

İlim ve fen için yeni bilgiler verecek olan bütün bu mevzular burada el altındadır. Ve bu mevzulardaki araştırmalar ve eserlerle, insanîyetin umumî sermayesi fikriyessine Türkiye'nin verebileceği ve vermeye muktedir olduğu şahesî hisse yavaşı yavaş temin ve ihzar olmaktadır.

Memleketin bütün hayatını vazın bir şekilde görüp tesbit temeli ve ilim derecesine şakarmalıdır. Ve bunu bütün alım bilmelidir. Ve tabii, bütün öteki milletlerin ilim ve fen sahasında neier yaptığından da memleketi haberdar eylemelidir.

Şarkî Avrupa ile Avaduludaki büyük medeniyetler burada değışse nerede tetebbün edilecektir? Bizans arkeolojisi Bizans eserlerinin bulunduğu bu topraklarda tetkik edilmezse nerede edilecektir? Ve Türk sanatı tarihî? Bunların hepsini saymak çok uzun olur. Lâkin zikredilen bu iki üç misal de tetarısabına can vermek için derûfünunun yakınında bir çok hazineler bulunduğunu göstermeğe kâfidir.

Mecotlar hakkında bir söz daha söyleyelim.

Bu tarzda/tenaik ve tekâmül esnasında, imtihan usullerinin de değıştirilmesi icap ettiğî aşıkârdır. Sene esnasında okunmuş ders hakkında bir isticvap ile iktifa etmekte devan olunmasına imkân yoktur. Her hoca fakül tesine imtihanında istenebilecek maddelerin bir programını vermekte muktedir bulurmalıdır. Dikkatle tetkik ve kabul ettikten sonra, derûfünun bu programları neşredebilecektir. Ve namzetlerin bedema derslerle konferanslarda olduğu kadar da yalnız olarak hazırlanabilecekleri kabul edilecektir.

İmtihanlar, vasi bir bilgiden (hafızadan) çok ziyade, emyayen meselelerin hülli (metot) cihetini istindaf eylescektir.

(Hangi daire erratına cesp teşkil ettiğinin tasrihi rica olunur.)

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

B. Mesai teşkilât ve tanzimatı

V. Mevâbi talimatının kerza tavdini

Derulûmun talimatnamesine nazaran, bir yer mühtal olduğu vakit o yer-in ait olduğu fakültenin meclisi müderrisini bir namzet irae eder; sonra derulûmun divanı bu hususta bir karar verir; Maarif Vekâletine bir teklif arzeder; kezaalik Maarif Vekâleti de Reiscühûmura bir teklif arz ederek tayin de Reiscühûmur tarafından icra olurur. (Madde 14)

En yüksek makemi ironya kadar vâran bu silsilei teklifat, tam bir emniyetin zamanı mahiyetini haiz ise de, azimet noktasında bazı zaif noktalar arzylemektedir.

(Mühtal bir ders) ne zaman bir şekli kanunide inhiâl edilmiş bulunur? Namzetliklerini koyabilecek/kimseler bu inhiâlden nasıl haberdar olurlar? Namzetler hakkında ne şekilde bir anket yapılır ve bunu kim yapar?

Vekâletin hüküm ve reyine keyfiyeti terkten evvel, derulûmunun teşkilâtı dâhiliyesi vaziyette iki defa amel olmaktadır. Tabiiat itibarıyla derulûmunun kendi heyetini bizzat vüuda getirirğine hükmetmek için, bu suretle kuvvetli edille mevcut bulunmaktadır. Memaliki haricinde de tabrik edilmiş olan bu usul, oralarında daima müşâşî edilmiştir. Burada da umumî bir tasvirde nazhar olmamaktadır.

Vükurundan nice zaman evvel tayin keyfiyetinin esasen tesbit edilmiş ve tekrâr etmiş bulunduğu, bu müvasebetle söylenebilir. Filvaki, müderris tayin edilebilmek için, 15 inci maddeye nazaran hiç olmazsa 15 sene muallim olmuş bulunmak lâzımdır. Bundan başka, 12 inci maddeye nazaran, muallim olmak için 30 yaşını bitirmiş olmak iktiza eder. Bu suretle, müderrislik yolu,

en muvafık serâit içinde bulunmak kaydıyla 45 yaşına kadar seddedilmiştir.

Muallimlerin tayininde hakim olan ve tabrik edilen usul hakkında talimatnâme de hiçbir kayıt bulunmadı. Buna mukabil, fakülte profesörlerinin kontrolü altında yapılacak sıkı imtibahlar geçirmeğe mecbur bırakılan müderris muavinihleri hakkında pek etraflı bir nizamnamei mahsusla mevcuttur.

Şu halde, vefsüllemirde işler bu suretle cereyan eylemek-tedir : bir kere silsileye müderris muavinihı sıfatıyla girince uzun fasallardan sonra ve fakültenin vereceği karara göre muallim ve bilhâra profesör mevkiine gelinmektedir.

Bu vaziyet, genç bir alimi büyüklüğünün keyif ve aru-larına tam bir şekilde teslim ediyor. Bu, onun şahsiyeti için ne cesaretbahş, ne de hatta emin ve salim bir şey değildir. Diğer taraftan, bu medit intizarın devamı müde-tinde, müderris muavininin imtihaun esasında gösterdiği evsafın yerine fera bir memur zihniyeti kaim olabilir.

Hulâsa : Beklemekle geçmiş bütün bir gençlik, dışarıdan hiçbir rey serdedilmeden teklif edilmiş tayinler, derulûmunun haricinde meydana gelmiş olup bütün bu muayyen şajalar yapmadan namzetliği vazetmek isteyen bir alime karşı kapının adeta mesnet bulunması; mevcut usulün mahzuruları işte bunlardır.

Binaenaleyh, bazı tedbirlât teklif ediyorum.

Böylemirde, muallim ve müderris muavinihı kelimelerinin Fransızca tercümelerinde bir ittıratatsızlık görmekeyim. Bunların ilki hakkında mühtelif yerlerde chargé de cours ve maître, professeur ve diğeri hakkında chargé de cours ve professeur adjoint tabirlerini gördüm. Türkçede müstamel

tabirlerin muvafık olup olmadığını daha salâhiyetlilere terke-
derim. Fakat Fransızca mukabilileri olarak müderris için
Professeur titulaire ve muallim için Professeur en charge
ve müderris muavinini için Professeur adjoint demesini
muvafık zannediyorum. Ehtemalen bu raporda ve kamun proje-
sinde bedeme bu tabirleri istimal edeceğim.

Bu küçük nokta bir kere tesbit edildikten sonra, hocasının
vefat etmiş veya istifâ eylemiş olduğun her ders için şu suretle
hareket edilmesini teklif ediyorum :

A) Bir müderris tarafından işgal edilen sabit kürsüler
müstesna olmak üzere bir münhal vukunda fakülte ve darülfünun
Maarif Vekâletine iş'arda bulunarak muallim veya müderris
muavininin istihlâfı mı icap ettiği, yahut programlarda bazı
tadilat mı teklif edileceği ve yahut kürsünün ilga m. edileceği
sorulur.

B) Vekâlet kürsünün münhal bulunduğuna karar verdiği
takrirdé, talep edilen şartları ve tevâii istenen vesâik
mübeyyin ve on beş gün müddetle behemâhal umumî bir kayıt
defterî açılır. Türk tabiiyetini haiz olup matlup vesâik
tevdi etmiş bulunan namzetlerden başka hiç kimsede bir günâ
hak yoktur. Münhal için ecebi bir mütehasıs daveti hakkı
mevcuttur.

C) Namzetlerin listesi ile dosyaları fakülteye gönderilir.
Mametik vesikalarını fakülte tetkik ve namzetlerin kimliği
hakkındaki fikir ve kanaatını arava müraعاتlara bayaan eden.

Fakülte Reisi verilmiş reyleri Amire, o da Vekâlete bildirir.

D) Bunun üzerine, Vekâlet azarı tabiiye ile her tayin
için intihap olunan azaden mürtekep bir anket komisyonu

63
tayin eyley. Azarı tabiiye Darülfünun divanındaki azadır.
Vekâlet tarafından intihap olunan aza adedi 5 olup Darülfünundan
yahut da hariçten seçilebilir.

E) Bir hafta evelinden tahminen davet edilen anket komisyonu
bizzat rey sahibi olan bminin riyaseti altında in'ikat eder.
İk sözün alâkadâr Fakülte Reisi alır. Ekseriyyet arayı istihsal
eden namzedin ismi iştmanın bir zabıtnamesi ve bütün dosyalarla
barlikte Vekâlete takdim olunur.

F) Maarif Vekâleti vaki müzakeratı ve namzetlerin istihsal
eyledikleri reyleri tetkik eyedikten sonra, tayini icra eden
Reisicümhurun tasvibine teklifini arzeder.

G) Müderris muavinini olsun veya olmasın Darülfünuna kabulüdü
isteyen her namzet, müderris muavinleri hakkındaki nizamnâme
haziranın 4, 5, 6 ve 7 inci maddelerinde mevzuubahis müsabaka
imtihânına tabiidir. Mamafi, alâkadâr fakülte ile Darülfünunca
azhar edilen rey tevfikan, doktoralarını yapmış ve ilmi
şöretleri umumî eserler ve konferanslarla müesses bulurmuş
olan namzetleri müsabaka imtihanından Vekâlet istisna eyleyebilir.

Ağer tayin hakkındaki bu şartlar kabul edilirse, muallimlik
için 30 yaşına varmış bulunmağı ve müderrislik için 15 sene
muallimlik stajı görmeğı isteyen maddeden vazgeçilebilir.
Zekâ ve liyakatı müsellemler ve muhakkak bir şahsiyyetin fazla
erken eriştiğı endişesi asla varit olamaz. Bugünkü sistemle,
bir (Pascal) paskalın müderris tayin edilmeğı ömrü yetmiyesekti.

Bu faslı ikmal ederken, ancak tayini icra edenin bir istifeyi
Kabulle veya istifaya mecbur etmeğı salâhiyeti bulunduğünü

kaidesini kat'î bir surette tabkik etmek lüzumu tasrih ve tekit
eylemek isterim. Bu kaidenin tabkik şekline gelince eğer bir
azlı emanet kendisine teklif ederse, keyriyyeti Maarif Vekâleti

kendi tasvibile ve kendi teklifi olarak Reisiçümhura arzedecektir ve ancak tayin keyfiyeti tarafından icra edilmiş olan Reisiçümhur yaptığı eseri bozabilir. Reisiçümhur tarafından ittibaz edilecek karara intizaren, mühim ve ağır ahvalde, kabil olduğu kadar kısa bir zamana intihisar etmek üzere işten el çekilmek hakkı verilebilir.

Kanun projesinde, hocalar hakkında tafsilâtını burada mübâhâşe kabil olmayan ahkâm mevcut bulunmaktadır.

2. - Fakülte başında heyvati talimîye kadroları

Her fakülte için lâzım olan heyvati talimîye kadrolarının asgarisi itibakadime ne olabileceğini söylemekliğim benden defaat ile talep olundu. Maarif Vekâletinin bu hususta bazı endişeler beslemesini tabîi buluyorum. 1927-1928 senesinde nesredilen broğürün 33 ilâ 36 sahifelerinde mevaddı tedrisiyenin mühim bir miktara balıg olduğu muhakkaktır. Mûderris, muallim ve mûderris muavinerinin miktarı bilhassa yüksektir. Prensain olarak hoca miktarını azaltıp kâalenlere faha iyi sarafati maddiye temin edilmesi icap evleniği aşikardır.

Türkiyede ikaemetinin kısalığı hasebille hocaların şahsiyetleri hakkında hiçbir hüküm vermeğe ve bir teklif sendeylemeğe zaman haktım yoktur. Eğer ihtimal verdiğim gibi hükümetin bu hususta kâvâatları varsa ve raporunu esas ittibaz ederek bu kâvâatlarına göre hareket edeceksa, kararlarının mesuliyetini deruhte edemem. Meselenin bütün mahiyetini bile bile adığüm mesuliyetlerden asla korkmam. Fâkat haksızlıktan korkarım.

ve şahıslarını tanımlıyorum diyebileceek kadar az tanıdığım ve vücûda getirdikleri eser hakkında tam bir kanaat hasal mikadderatını edemediğim hocalarını/miktarını tayin edebileceek mukadderat

ittihazında, burada bulunalı bu kadar az zaman geçmişken âmil olmaklığım da benim için hakperestave bir hareket teşkil etmez.

Kanunî eğer heyvati talimîye tenkis edilirse, işsiz kalan hocaların bahsetmiş olduğüm ilmi tercümelere memur edilmelerini, yahut derecei iktidârlarına göre bir mübâhâşe mektep idaresile yahut hatta yükeek bir mektepte bir hocalıkla tavziflerini mübaşip bulduğümü söyleyeceğim.

Bilhassa bunu zamandan beklemek icap ettiğini zannediyorum. Mevcut tedrisat miktarını tedricî olarak ve inhilâl vukubulduğa Derülfünrunun azalmasına müsaade edilirse, yine büyük bir şey yapılmış olur.

Bu istikbali hazırlamanın güzel bir yolu da, ilâ nihaye teşe'up kabiliyetini heziz olan mevaddı tedrisiyeyi sâğıl fakat her fakültede bir mûderris tarafından işgal edilse sabit kürsüler, asadını kanunda tayin evlenektir. Kaideben, her ilim yahut büyük bir ilmin her mühim kısmı/sabit kürsüyü binaenaleyh bir mûderrisi icap eder, Derülfünrunun rey ve mütalesasını aldıktan sonra sabit bir kürsüye diğer bir mûderris yahut icabı hale göre bir muallim tarafından deruhte edilmek üzere muvakkaten ikinci bir kürsü ilâvesi hususunda Maarif Vekâletine salâhiyet veren bir maddai kanunîye mevcut olmalıdır. Lâkin bunların istifaları takdirinde, lüzümü hakkî halî müsteşna, kanunî adede rücu edilir.

Takribî bir mahiyette olmak ve daha tamik edilecek bir tektik neticesinde taddil edilebilmek şartıile, esas kürsüler, yani bühamehal mevcut olması icap eden ve kanuna kaydedilmeleri muktezi bulunan kürsüler şunlardır :

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun upkbasımı

Tıp Fakültesi için (16 sabit kürsü)

- 1 - Anatomie normale
- 2 - Histologie et embryologie
- 3 - Physiologie et chimie physiologique
- 4 - Pathologie générale et anatomie pathologique
- 5 - Clinique médicale et pathologie interne
- 6 - Clinique chirurgicale et pathologie externe
- 7 - Gynécologie et obstétrique
- 8 - Maladie des enfants
- 9 - Clinique psychiatrique
- 10 - Dermatologie et vénérlogie
- 11 - Clinique ophtalmologique
- 12 - Clinique oto-rhino-laryngologique
- 13 - Thérapeutique et matière médicale (méthode de traitements)
- 14 - Hygiène et bactériologie
- 15 - Radiologie (diagnostic et traitements)
- 16 - Médecine légale, déontologie

Urologie, memalikî harre hastalıkları ve saire gibi fevkalâde mühim olan tedriâatın da bakı kalmaları icap ettiği ummahaktır. Sarıh ve ket'i olarak tekrar ederim ki, bu levha yalnız müderrislerle aittir. Muallimlerle müderris muavinlerinin vaziyetlerini esas kadroya tevzikan tayin etmek icap eder. Bu mülhaza bütün fakülteler hakkında vardır.

Tıp Fakültesine raptı takdirinde Dişçi Mektebi muallimlerimizin vaziyeti de, bu karar ittihaz edildiği zaman tesbit olunacaktır.

Fen Fakültesi (12 sabit kürsü)

- 1 - Riyaziyatı âliye, cebir, headese, Temrin
- 2 - Calcul différentiel et intégral, mécanique rationnelle exercices
- 3 - Calcul des probabilités - Analyse supérieure
- 4 - Astronomie (élémentaire, mathématique et physique) Meteorologie
- 5 - Fizik (tecrübî ve riyazî)
- 6 - Kimyaya gayri uzvî - Analyse qualitative
- 7 - Kimyaya uzvî - " quantitative
- 8 - Mineraloji (crystallographie optique)
- 9 - Jeoloji, paleontoloji ve coğrafyayı tabii
- 10 - Zoologie descriptive et génétique
- 11 - Hebatat (Physiologie et anatomie, génétique)
- 12 - Antropoloji (paaléontologie humaine, anthropométrie, eugénique)

Mazaaî mektebinin vaziyetini ayrıca tetkik lâzımdır.

Hukuk Fakültesi (12 sabit kürsü)

- 1 - Mehal ilmi hukuk, hukukun umumî tarihi
- 2 - Roma hukuku
- 3 - Hukuku âmme ve mukayeseli hukuku esasıye
- 4 - Mukayeseli Türk ve Avrupa kanunu medenileri
- 5 - Droit civil Turc et droit civil comparé droit des obligations
- 6 - Hukuku ticaret ve bahriye droit commercial et maritime
- 7 - Hukuku idare
- 8 - Hukuku umumiye ve hususiyel düvel
- 9 - Hukuku ceza ve tatbikatı cezaiye
- 10 - Procédure civile - poursuites et faillite
- 11 - İktisat-fen umumî malî - icra ve iflâs
- 12 - Tıbbî adlî (Tıp fakültesinde)

Edebiyat Fakültesi (12 sabit kürsü)

- 1 - Umumî İslamiyat - Hindü Avrupa İslamlarında tabikâti
- 2 - Türk Edebiyatı : muharrirlerin teğrih ve tefsiri ve Edebiyat Tarihi
- 3 - Fransız " " " "
- 4 - Rönesanstan bugüne kadar mukayeseli edebiyat : metinlerin izahatla kıyaatı ve bu eserlerde tezahür eden fikir tarihi.
- 5 - Felsefe Tarihi. Umumî psikoloji.
- 6 - İktimaiyat, ahlak, terbiye.
- 7 - Métabik, théorie de la connaissance, tasnifi funun.
- 8 - Eski medeniyetler tarihi : şark, Yunanistan, Roma.
- 9 - Türkiye Tarihi.
- 10 - Ezmihai cedide ve Türkiye ile Avrupa münasebatı tarihi.
- 11 - Şark ve Garp sanatı tarihi.
- 12 - Acem ve Arap edebiyatı.

Elyevm ancak 3 talibesi bulunan İlahiyat Fakültesinin İslâm tarih, felsefe ve din şubelerini teşkil etmek üzere Edebiyat Fakültesine raprı fikri daha ileride teğrih ve teklif edilecektir. Teklif ameliyesi bu takdirde orada da zirdeki şekli icap edecektir :

İslâm tarih, felsefe ve din şubresi

Edebiyat Fakültesine merbut (6 sabit kürsü)

- 1 - Metafizik ve felsefi din
- 2 - Kur'an tarih ve tefsiri
- 3 - Din ve hukuku İslâm tarihi
- 4 - Arapça
- 5 - Acemce
- 6 - Hadis

Tatbik sahasına girildiği takdirde tekrar teklifi icap eden bu bakdır ve taklime göre takriben mevcut doksan müderris yerine ceman alınmış müderris kalmış olacaktır.

9-Tıp Fakültesinin nakli

Tıp Fakültesinin esasında ve temelinde mevcut olan bir noksandan muztarıp ve mütezarrır bulunduğu söylenmiştir. İstanbul hastane ve kliniklerinden boğaziği ile ayrılmış bulunmaktadır. Ve geçen sene 145 500 liraya mal olduğu halde, Fakültenin Haydarpaşadaki hastanesi bu mahrumiyeti kat'iyen telâfi edemiyor.

Buna ikisi ortası bir şare teklif edilmişti : Tıp talebesinin ilk iki senelik tahsillerini Haydarpaşada yapmaları ve 100 yatağa tenzil edilmiş bir hastanenin bu mütedilere kâfiyet edeceği düşüldüğü, son üç senelik klinik tahsili için de İstanbul hastanelerine gelmeleri tasavvur edilmişti.

Uzun mülahazalardan ve muhtelif iktihatlardaki mütehasıslarla müteadit müzakerelerden sonra, cezri bir karar ittiha zana cesaret ederek Tıp Fakültesini tamamen İstanbula nakletmek icap ettiği kanaatine vardım. 100 yataklık bir hastane yine o kadar pahalıyla malolacaktır ki, kısmen icra edilecek nakil keyfiyeti yine her sene büyük bir masrafı icap edecektir. Fakat eğer bu 145 500 liranın hsyeti memnuası tasarruf edilirse, fakültenin hüsnü suretle halılaşması için lâzım bulunan bütün masarifi seviyenin kargallığı elde bulunmuş olur.

Bizatihi nakil keyfiyetinin pahalıya malolacağı şüphesizdir. Masarifi muktezeyenin bir kısmını evkafa hatta

Kendisine bu suretle meccani doktorlar temin edecek olan vilâyete tahmil eylemek acaba mümkün olmaz mı diye düşünüyorum. Zannediyorum ki Darülfünuna Kısırlı bir Prenses tarafından mühim bir miktara baliğ, lâkin Kahire mahkeme-lerinde hali ihtilâfta kalan bir teberru rükubulmuştur. Davanın ne halde bulunduğum bilmiyorum. Lâkin eğer bu hibe keyfiyetini akim barakmamak mümkünse, bir miktar nakil masarifiye tahsis edilebilir.

Fazla olarak, Haydarpaşadaki vasi mebani başka devair tarafından da alınabilir. Son günlerde, gazeteler Üsküdar Velâyetinin ikinci bir hastane inşasını düşülmekte olduğunu yazıyorlardı. İşte Haydarpaşada hastane olmağa mübeyya bir bina bulunmaktadır. Burada bir lise de tesis edilebilir. Merki gayet sâhibidir.

Fen Fâkültesinde görülen dersler ve Dilşi ve Kozacı mektepleri talebesile beraber yapılacak bazı tedrisat hesabla, fakülte, İstanbulda Darülfünuna uzak olmanın bir yere getirilmelidir. Kendisi için klinik ve poliklinik vazifesi görecek olan hastanelere de tramvay hatlarıyla merbut bulunmalıdır. Darülfünunun arkasında bulunan binalara işaret etmişim. Bu binalar muvafık olacak ve fakülteye Haydarpaşadakinden çok az bina icap edeceği için belâğac mabeliğ kifayet edecektir.

Bayezitte Fâkültenin idari teşkilâtı, kütüphanesi, ders odaları ve hıfzassıhha, fiziyojoloji klinikleri gibi müstakillen çalışan klinikleri bulunmaktadır. Haseki, Cerrahpaşa, Gureba, Şişli hastanelerile Bakırköy kliniğinde fâkültenin klinik ve poliklinikleri tesis edilecektir.

Bu hastanelerin şimdiki müdürleri tabii tekmi mesuliyeti idariyeti muhafaza edeceklerdir. Yalnız her hastane, ihtiyağlara göre miktarı tesbit edilme üzere 40,50 yahut 80 Yataklık bir servis verecek, bu servisin tabii mesuliyeti de tedrisatı için bu servisten istifade edecek olan müderrise ait bulunacaktır. İdarî noktai nazardan, hastane müdürü profesöre, klinik şeflerine, asistanlara, enterenlere ve talebeye her türlü mülahazat ve tavsiyeler sendine salâhiyettedir. Tababet noktasından, müderris hastanede ikamet edecek olan klinik şefi ve asistanları vasıtasile hastabakıcı heyeti ve hastalar üzerinde mutlak bir salâhiyet sahibidir.

Kliniklerinden istifade edilen her hastanede, talebe için lâzım olan laboratuvarlar ihzar edilecektir. Müstesna ahval harış olmak üzere bazı saatler talebeye tahsis olurmak suretile, routgenier için mesele kolayca kabili haldir.

Bu şekil mesai tesbit edildikten sonra Filân sabah Filân hastanede ve Filân sabah Filân hastanede bulunmak üzere talebeler muhtelif klinik ve polikliniklere gideceklerdir. O hastanelerde laboratuvarlarda çalışacak ve mütebaki tedrisatı Bayezitte göceklerdir. Stajyerler hastanelerde büyüklet eyleyeceklerdir.

Tahsilleri müddeince pek az doğum vakasında bulunacakları yerde (bir profesör doktorasından evvel tek bir doğumda bile bulunmadığını söyledi), talebeler bu vakalardan 100 tabe:150 tabe görecekle, ve bir kısmında çocuğu bizzat doğurtacaklardır. Tıbbın ve Cerrahinin her kısmında da nisbet aynı olacaktır. O zaman hocalar hakiki birer klinisiyen olmak zevkini tadacaklardır. Her ders bir

yataktan o bir yatağın başına geçerek, hastaların başucunda, laboratuvarı, radyolojiyi, ameliyat odasının, fethmeytin temin ettikleri mütemadi deliller ve isbatlarla yapılacaktır.

Hastaların miktarı kâfide olması ve bir büyük şehrin arzettiği bütün hastalık nümunelerini talebelerin görmeleri keyfiyeti, talebelerin hazırlanmalarını bir değil on kere aslah edecektir.

Bir taraftan profesörlerden ve diğer taraftan hastane müdürlerinden mürrekkep beş altı kişilik bir müteahhaslar komisyonu, bu işitiraki meseatin taferruatını inzar eylemelidir. Hastanelerin erkânı tıbbiyesi meyvanında bazı profesörler ve şimdiki profesörlere klinik şefliği yahut asistanlık emâğ müteaddit hekimler bulunması sayesinde keyfiyet çok kolay olacaktır. Hastanelerin erkânı idariye ve tıbbiyesi bu çok havırlı işe yardım ve hizmet etmeği dileyip istediklerine beni temin ettiler.

Bu zevattan biri baba şühür müvacehesinde "Tıp Fakültesinin nakledilmesi yeniden hayat bulacağını" söyledi. Onun gibi ben de bu için Türk Tababetinin istikbali noktasından tamamile hayatı bir mesele olduğuna kail buluyorum.

10 - Mülkiye Mektebinin nakli ve icap edecek tahavvülât

Mülkiye Mektebini Bayezide takrip etmek suretile bir çok derslerin birleştirilmesi ve bunlara badema Hukuk, Mülkiye ve Âli Ticaret Mektebi talebelerinin müştereken devam eylemeleri temin olunacaktır.

Mülkiye mektebinin ilgası icap ettiğine kail değilim.

Talebesinin müsabaka ile temini gibi bir mütezziyete malik bulunmaktadırlar ve Türkiye idaresi ona bir çok iyi erkânı memurun medyunudur. Müsûfi suretle devam eden bir şeyi değiştirmek lâzımdır. Müsabaka usulü, leyli şekil ve bazı tedrisatı mahsusaa idame ve muhafaza olunmaktan sonra, Mülkiye Mektebi Hukuk Fakültesinin idarî bir şubesini teşkil etmek üzere geri kalan kısımlar hukukia birleştirilmelidir.

11 - Fakülteelere müteallik bazı mesaili hususiye

Prenciplere teallük etmek ve Darülfünunun teşkilâtı umumiyesine icrayı tesir eylememekle beraber, onun salim bir şekilde icrayı faaliyet eylesinde amelî bir ehemmiyeti bulunan bir takım teklifler zirdé cem ve tasnif edilmiştir.

A - Tıp

Derslerin sırası - P.C. M dan sonraki ilk sene talebesi için klinikler mevcut bulunduğunu bazı hocalar bana söylediler. Halbuki meseâlî kalbin darabâtını aulamak yahut bir iltihap hakkunda hüküm vermek için icap eden teşrih ve fiziyo-loji malumatına bu talebeler sahip bulunmadıklarına göre, mezdâr sene içinde bu kliniklerin bir faidesi olamaz.

Buna mukabil, tahsilin son devrelerine nazari dersler bırakılmamalıdır. Bu son devreye bu bahisler malûm olarak girilmelidir. Zira artık bu devre tatbikat devre ve şahesâdır. Kütüphane - Yeni yerine taşınan Fakülte'de, asarı esasiyeye, mecmualara malik ve tamamile yeni bir kütüphanenin tesisine ihtimamati mahsusaa sarfetmek lâzımdır.

İnzarar - Bağlıca laboratuvarlarda serileri tecdit etmek, ve müstahzeratın daima taze olmalarına, doğru etiketler taşımalarına, usul adresinde tasnif edilmiş bulumalarına ve sık sık istimal edilmelerine itina etmek icap eder.

Dişçi mektebinin ilhaki Tıp Fakültesine raptedilerek (P.C.N) ile tababeti umumiyenin bütün tedrisat ve laboratuvarları için onunla birleşen dişçi mektebi, dişçi yetiştirmeye müteallik bütün fennî ve meslekî istinazatına müteallik teşkilâtını muhafaza edecektir.

İdarî noktai nazardan, mektebin reisi Tıp Fakültesinin Reisi olacak, mektep hocalarının iştirakına o riyaset edecektir. Rehtayı daha fazla takviye için, dişçi mektebinin tabip olan hocaları fakültenin meclisi müderrisin iştirakına tabii bir surette iştirak ettirilecektir. Fakültenin diğer hocalarındaki hukuka bitemanına sahip olacaklar, fakat Darülfünun divanına ancak müderris oldukları takdirde hak intihabı haiz bulunacaklardır.

Müstakbel doktorlar için olduğu gibi bir P.C.N sınıfının kabulü lâzımdır. İkinci senede, başlıca saatler tıp talebesiyle mühterek olacaktır. Sonra da, bilhassa diğgillik mesaisi ve protez için iki sene amellî surette ve klinikte çalışmak muktedir. Bu vaziyet diğgillik tahsilini 4 seneve ibtîz etmektedir.

Bu meslek pek kârlı olduğu için, umumiyetle tevakkî ettiğim müddetini tahsil temdidini keyfiyetine tahammüllü vardır.

Adedi pek kesir olan Bulgar talebelerinin Türğe bir P.C.N imtihanından çekimmeleri ve bunu istememeleri endişesi izhar olundu. Bu talebeyi uzaklaştıracak hiçbir şey yapmak muvafik bulunduğunda şüphesiz yoktur. Hususi bir beveti imtihaniyenin Bulgarları lisanlarında isticvap eylemesi, yahut haklarında müsahhakârane hareket olunması gibi vaziyetler kabili ildir.

Üssasen de tahsilin aslahı keyfiyetinin talebeleri kaçıracaklarını zanmetmiyor, aksini tasavvur ediyorum. Kendisini alâkadar eden bu P.C.N ve dördüncü sene noktalarında Bulgar hükümetinin reyline müraعات edilebilir.
(Hangi dâire evrakına erup teşkil ettiğinin tasviri gör ölmür.)

B - Hukuk

Bu behište, daha evvel de temas etmiş olduğum bir temenniymi beyan ve izahdan başka bir diyeceğim yoktur. "Keselelerde uusul" denilen şeyir hukuk fakültesinde daha tamim ve tatbik edilen bir mahiyet almamasını istiyorum. Barodaki işlerde, mecmualarda, mahkeme kararlarında ve ananatinde talebelere mülhaza, kaunulları, hukuk kitaplarını tetkika, hükümleri birbirile mukayese için mükemmel bir fırsat veren az çok muddal pek çok mesele ve vaziyet bulunabilir.

Messasın bu usul seminerlerde tatbik edilmiştir. tekrar ediyorum ki bunu umumileştirmek lâzımdır.

C - Fen

Fen Fakültesi gençtir. Merkez merkezi bir biyoloji tedrisatına malik olmamasından korkuyorum. Bu keyfiyet bir kürsü ihdasını icap ettirir mi? Buna karar vermeden evvel, zooloji, nebataat, kimya, fizik ve fiziyooloji hocaları arasında kâfi bir vahdet teessüs temin ettirilebilir. Bütün bu hocaların bu muhtelif dersleri verdikleri esnada kendi derslerine müteallik mühim biyolojik hadisat ve tezahürat üzerinde ısrar etmeleri suretile, biyolojik bir zihniyet temin ve tamim edilecektir. Bir fen ve ilim havası, ancak fenler arasında bu nevi temas ve mübasetleri teessüs suretile halkolunabilir.

Coğrafyayı tabii - Edebiyat Fakültesinin coğrafyayı tabii den mahrum edilebileceğini tekrar ederim. Her şeyi cemelmek kabil değildir. Bir Edebiyat Fakültesinin vazifesi humanisme'yi inkişaf ettirmektir. (D harfli fasla müracaat) coğrafyayı tabii gibi uşuma tabiiyeye mensup bir ilim buna pek uzakten

yardım eder. muhteviyatı ve usulleri itibariyle, bu ilmiñ jeoloji ve mücavir uşum ile ise bılâkıs pek sıkı mukarenet-leri vardır.

Antropoloji - Tap Fakültesinde mütevazı bir antropoloji tedrisatı mevcuttur. Bu tedrisat fenne yakışır ve inkişafa mazhar kılınması mümkündür. İnsanın tarihine, bugünkü morfoloji, veraset, inkişar, ırk meselelerine vakur, ilim müstehaşat ile iştiğal eden ve mühim bir kısmı müdrebbi ve muallim olacak olan uşumu tabiiye talebesi için mühim bir şeydir.

Fen Fakültesinde bir antropoloji kürsüsü fen fakültesi talebesinden gayri yüksek muallim mektebi talebesini, edebiyat fakültesi ile tap fakültesinin(mustakbel askeri doktor, mektep doktoru ve hıfızasıha doktoru gibi) bazı talebesini cezp ve celbeyliyecektir.

Rasathane - Astronomi talebesi Kandilli sırtlarında bulunan Rasathanedən istifade emelidirler. Malumatı hazıraları tesamile nazarıdır ve buna gayri kâfi görülmüştür.

Zooloji istasyonu - Teknelere ve vapurlara malik bulunan ve zooloji tedrisatı için mühim bir merkez olması icap eden bu istasyonu hakkında da rasathane münaşebetile serdeylediğim mütalesayı tekrar edeceğim. Talebe burada bütün gün kalmalarını icap ettiren stajlar yapacak, zihayat hakikatı, deniz hayvanatını tetkik edeceklerdir. Kendilerini ilmiñ taharrıyaya alaştıracak olan şey bu tarzda hareketlidir. Elektromekanik İnstitüsüne - Elektromekanik İnstitüsüne mühendis mektebinde mevcut bulunmayan bir şubei mahsusaa sıfat ve mahiyetinin tanınması için Maarif ve Mafia Vekâletleri

arasında bir itilâf husulünü tavsiye ediyorum. Birbirlerine rekâbet etmeyen fakat birbirlerini ikmal eyliyen bu enstitü ile mühendis mektebinin şahadetnameleri, bir mevkiî resmîye namzet oldukları zaman hamillerini tamamille müsevî bir mevkie koymalıdır.

Eczacı Mektebi - Fen Fakültesine rapredilecek olan eczacı mektebi, tamamile mesleki olanlar müstesna bütün fakülte tedrisatından istifade edecektir. P.C.H ile idare rejimi hakkında alınacak ahkâm, diğgi mektebinin ayındır. Fen Fakültesi Reisi mektep hocalarının meclisine riyaset eder. Tahsil müddetini temdit icap etmez.

Laboratuvarlarda çift aletler - Bilhassa laboratuvarlar birbirlerine yakinken paballı ve nadiren kullandılır aletler satılmaktan içtinap etmelidir. Aynı katta iken(polarimetr) ve(sasarinetr)aletleri gördüm ki bu bir lükstür. Fakülte bu tarzda içtinvaları bir merkezden geçirmegi talep edebilir.

Kütüphane - Kitaplar gayetle değerlidir. Belki yakındaki Darülfünun kütüphanesi binasının dahilinde bir fen fakültesi kütüphanesi merkezisi vücuda getirilmelidir. Mesaiî rozmetre kütüphanelerine gelince, bunları ve bilhassa kimyadakinî pek ziyade mahrum oldukları lüzumlu kitaplar ve mecmualarla zenginleştirmelidir.

D - Edebiyat

Darülfünun kültürü için edebiyatın rolü fevvin rolü kadar mühimdir. Tarih dahil olduğu halde edebiyat tedrisatı vaktiile fevvin aksi ve zaddı bir tahsil adedolunurdu.

Buğün ulûmu manevîye (pences morales) gittikçe teazuv Bugün ulûmu manevîye (pences morales) gittikçe teazuv eylemekte ve muasır humanisme'ne saşlam bir temel temin eylemektedir. Ulûmu riyaziye ve tabiiyenin bilhassa "hendesi bir zihniyet" humaniste ulûmun ise bir "incedik aheniveti"

Atatürk ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun upkibasımı

vücoda getirdikleri muhakkaktır. Lâkin bu iki temayül ve tevecüh hayatta alekser görülen iki nevi mizaca tevafuk eder ve bunların herbiri muayyen bir vehveyi istindae eyley. Cemiyetin heyeti mecmuası metin tabiiyatçılarla ince tsefkür ve tahliil adamlarına muhtaştar. Binaenaleyh edebiyat fakültesi kendi sahasını teşkil eden darülfünun mesaisine vakfı mevdu-diyyet eylemelidir : mazide ve halde derunî insanın tetkiki, onun ifade ve fiil vasıtaları, eserleri; işte edebiyat fakültesine uyan saba budur. Bir kelime ile söyliyelim ki, edebiyat fakültesi heyeti iğtimaiyye kültür ismile ifade olunan sıfata yüksesk bir derecede malik kimseler verir.

Kimyagerler yahut doktorlar değil fakat doğru düşündü, en küçük fer'î'ri sezer ve sezdirir, derin, güzel sanatları duyar, zevki ince, ve teakup ve tessüslü insanîyetin muvevî tekâmülünü teşkil eden hassasiyet ve muhakeme şekillerini öteki alimlerden ziyade yenileştiren adamlar getirir.

Mehiyetini tarîf hakkında ısrar edişim ise şu mülâhazam. muhik göstermek içindir : İstanbul Edebiyat Fakültesi notlarından müzümü tamamen temin ve tatbik edebilmek için humamîste ilk henüz mevcut olmayan bazı derslerde tehziz edilmiştir.

Umumî bir lisaniyat kürsüsü bana elzem görünüyör. Fakültede Şark ve Garp edebiyatları okunuyor, çok tarîh okunuyor, ve bu okunmuş metinler üzerinde muhakasalı kıraatleri tazammun ettirir, fakat lisan hadisesinin en olduğı hakkında, onun büyük kasamaları, lisanın hayatı, psikolojî ve sosyolojî ile münasebatı hakkında talebenin hiçbir fikirleri yoktur. Yani demek oluyor ki, hayattı dahiliyenizin en mühim sahalarından birini henüz peydâyı vukuf etmemişlerdir.

Umumî lisanîyat görmeden mühtelif lisanlarda filolojî/ dâha^{pin} hususî meselelerle meşgul olmak nasıl mümkün olabilir. Lisanîyat büyük bir muasırî fendir. Edebiyata müteveccih dîmeğlar üzerinde gayri kabil mûnakaşa bir kıymetî tarbiye- viyesi vardır. Müstakbel lisan hocalarının ibzara cüdâen yardım eder. Böyle bir küredî ile fakülte yeniden canlanacaktır. Bir taraftan hududunun genişletip şğırtan tabîî coğrafiyay şakarmak ve mahiyetini teksif edecek olan lisanîyatı vèrmek pek isabetli bir hareket olacaktır.

Filolojî elyevm kâfi derecede tedris edilmemektedir. Bir Fransuz ve kabil olursa bir Alman lekturle filolojik tedrisatın inkişaf edecekîni ümit etmelidir. Bu, bir zaru- rettir. Programda mevcut her lisan bütün hayatılığ tetkik ve talim olunmalıdır. Onun menşeleri, dikkatle okunması icap eden eski metinlerî, zamanımıza kadar eşkâli tarihî- yeleri, ve hatta lehçe şekilleri, bunların hepsi mühümdür. Filolojî tedrisi hem fonetikten, hem eski yazularıdan, hem tarihî hem mukayeseli sarftan, hem metinler şerhinden istifade eder ve hakikî bir edebî kùltür için elzem bir kùl teşkil eyler.

Bundan sonra her edebiyatın tedrisi metinlerin izahında istinat eyliyecektir. Eğer talebe bu muharrire ait hiçbir şey okumamışlarsa, bir muharrirden bahsetmek ve onun hakkında hüküm vermek derûlfütûn şiarına uygun değildir. İlkönce bu muharririn tipik bir yazısını tahlil etmeli, fikir, hassasiyet, teşbihat ve lisan zîbî bütün anasırına birer birer tetkik etmeli, bu muharriri bundan evvel tetkik edilmiş olanlarla mukayese eylemelidir. O zaman ders bir mana alır ve sanîinin üzerinde tesirlerini ve aksülamelini gösterir.

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

Fakülte, tabîî şark sanatı ile Garp sanatını ve arkeolojîyi ihtiva edecek bir sanat tarihi dersine de mûhtağdır. Bu dersin bir müderrise tevdiî şart değildir. Projeksiyonlarla ve eserlerin kopyeleri ile pek çok resimler teşhir eden bir ders saati, sonra her hafta yahut her on beş günde bir bir arkeolojî tenezzühü kâfidir. Bu ders bilhassa Garp sahasında edebiyat tarihleriyle temas ve irtibat halinde bulunacaktır. Mükaddit tarih kürsülerinin toplanması benim için gayan arzu görülmektedir. (Daha evvel kürsülerin taksimi hakkında yapılmış levhaya mürecaat) aynı profesörün tarihi kadimle muasır tarih hakkında mütehaassis olamayacağı aşîkârdır. Fakat emmareî ceditde tarihi müderrisinden muasır zaman tarihini tedris etmesi ve eski Yunan ve Roma tarihi müderrisinden de ezmineî kadimeî şarkîyeyi bilmesi talep edilebilir.

Bevvelere taksinden ziyade fakülterin mesaiyi maddede ve mevzu itibarı ile ayırmasını isterdim. Bu sözle şunu kastedi- yorum ki, tarihî kadim, talebeler için kitabeler üzerinde mesaiyi (abâdeleer yahut "heyeti talimiyelerin" vücûda getir- dikleri albümler üzerinde) ve eğer kabil olursa hafriyatı icap ettirir. Kurumu vusta tarihi bir takım eski fermaula- rın suretlerini okumağa talebeyi sevketmelidir. Ezmineî ceditde tarihi de menabî hakkında muhabereleerde, hatıralarda, diplomasi vesaisinde taharriyat icrasını istilzam etmelidir. Tarih talebesinin evrak ve vesaitten istifade etmesi pek mühümdür. Hatta, ilk zamanlar yapılmış tarih sırası ile paket haline koymak üzere karınakarışık kâğıtları taminden ibaret olsa bile, bu yine lüzumlu ve istifadeli bir şâydir. Bilâhara, taşrada tarih hocası olan bu talebe, belki bulunmuşu gendirdeki evrak işinde keşifler yapacaktır.

Türkiyat Enstitüsünün bana bu zînniyete muvafık şekilde çalışıyor görüldüğünü beyan etmekle mükellemim. Talebeyi orijinal tetkiklere götürüyorum. Birçok neşriyatta bulunuyor. Kendisini bundan dolayı tebrik lâzımdır.

Fakülte dahilinde bir enstitüye malik olan pedagoji tedrisatı sahasında Yüksek muallim mektebindeki pedagoji tedrisatı ile temas ve tesanüt görüldüğünü de hatırlatalım. Bu vaziyet böyle devam etmemelidir. Bu noktada sıkı bir tesanüt mevcut olmalıdır. Fakültede yapılan daha ziyade tahriri ve iktisadi pedagoji ile yüksek mualliminde yapılan daha ziyade psikolojik ve talimi pedagoji birbirlerini ikmal eder ve birbirleriyle alakadar olmak mecburiyetindedir. Bundan başka, psikoloji kürsüsü her ikisi ile iştiraki mesaiide bulunmalıdır. Pedagoji enstitüsünün mesai programını tekrar tetkik ve tanzim lâzımdır.

Diğer taraftan, fakültede temsil edilmekte bulunan sosyolojinin daha takviyesi lâzımdır. Şimdiki halde bu nokta üzerinde ısrar etmekle beraber, az çok yakın bir atide fakültede bir ulumu iktisadi ve iktisadiye şubesi tesisi icap edeceği ve bu şubenin muvafakiyet takdirinde yeni bir fakülte olacağı kevfiyetini hatırlatırım.

Böyle bir şubeyi terkip edecek maddeler, (istatistik, anket, beynelmüllel menabi malûmat) gibi kendine mahsus metodları muhtevi genç ilimlerdir ve yeni Türkiye bu nevi taharriyatla meşgul bir darûlünun heyeti mesaisinden uzun zaman müstagni ve mahrum olamaz.

Zirde, hem edebiyat hem ilâhiyat fakültelerini alâkadar eden bir teklif teğrih edilmektedir.

F - İlâhiyat

Eğer bir takım icabat âliye sebebine ilâhiyat fakültesini muhafaza arzu edilmekte ise, bu vaziyet karşısında bir mütaale serdine kalkınmayacağım tabiidir. Diyaneti islâmiye hakkında duyduğum hürmete rağmen meselyi dışarıdan muhakeme ediyorum ve bu hususta kendimi selâhiyetli görmüyorum.

Pakat eğer bu fakülteyi herhangi bir fakülte imiş gibi tetkik ve mütaale caizse, vaziyeti hazırasının idame edilemeyeceği muakkaktır. 13 müderris ve 3 talebesi var.

Diyanet işleri idaresi ile evkar idaresinden bu fakülteyi üzerlerine almaları ve ilâhiyat talebesi için muayyen bir meslek tayin ve tespit etmeleri talep edilebilir.

Bu fakülte ulumu diñniye şubesi yahut diyanet ve felsefesi islâmiye tahriri şubesi namları altında edebiyata da repretedilebilir.

Her halde şimdiki şekillerile bröler, idare kadroları ve heyeti talimiye pek pahallıya malolmaktadır. Bundan başka, bu kadar hayattan ve istikbaldan mahrum şerait içinde tedrisatta bulunmak cesareti karan bir şeydir.

12 - Talebelerin hayati

Bir Darûlünunda tedrisat her şey demek değildir. Hakiki bir mümtaziyeti ruhıyeye erişmek için şart olan terbiyevi nürunlar içinde geçirecekleri temiz ve yüksek bir muhiti talebelele takdim ve temin edilmeye, darûlünunlar gittikçe daha fazla ihtimam eylesmekte, fikren ve irfanen mümtaz bir tabakayı bu suretle yetiştirmektedirler.

İstanbulda talebe cemiyetleri mevcut olduğunu, sporun talebelerin meşhûr olmadığının, Haydarpaşadaki fakültede de olduğu gibi Bayazıtta kendilerine ucuz yemekler ihzar edildiğini ve nihayet

Atatürk'ün çizgi, işaret ve notlarını taşıyan Prof. Malche raporunun tıpkıbasımı

fakir talebelere ekaliyet mekteplerinde ve idarelerde aylıklı hizmetler bulunduğunu gördük.

Sayın takdir olan bu temayülü şimdiki inkışaf ettirmek

lazımdır. Bu hususta bazı teklifat serdedeceğim. Bazı noktalarda esasen düşünülmüş cihetleri teklif ederseniz olur dilerin. İstanbuldaki Darülfünun talebelerinin tarzı hayat-larını bütün ta'ssilâtı ile bu kadar kısa bir zamanda bilmeğe imkân bulmadım.

A) Reşidîlâti maddiye fakülte kitaplarının yardımı ile Darülfünun kitabehi talebeler için münasip kütüphân ve Râsiyonları bulur ve talebelere bunların listesini verir.

Kışın Darülfünun binalarında ucuz öğle yemekleri ihzar edilecektir. Kitabet, talebelerin istifade edebilecekleri iş tekliflerini cemedebilir ve onların müracaatlarına teşkil eder. Bunlar : umumî veya hususî dersler, idarî meseai, tercümeler, muhasebe, muhabetatı ticariye, eenebi alimleri için nadir nüshaların istinsahı meseaisi, Almanya'da mevcut olduğu gibi turistlere rehberlik gibi hizmetler olabilir.

Kitabet meseaî bir tarzda tedavi edilebilecekleri klinik ve polikliniklerin bir listesini talebelere verir.

Bir kooperatif talebelerin kitap, kâğıt, tuvalet eşyası ve sairer gibi ihtiyacatını temin eder.
Fen fakültesinde olduğu gibi / Talebelere tahsis edilecek bir salon kendilerine birçok hizmetler ifa edebilir : cemiyetler her gün bir tavasi toplamak üzere orada iktima eder. Orada her zaman mektup yazmak için zarf kâğıt, bazı gazete ve mecmualar bulunur. Darülfünunun bayrağı camlı bir dolap içinde orada durur.

Darülfünunda spor hayatını inkışaf ettirmek için onu tanzim etlemelidir. Amerika veya Avrupa'da, aynı zamanda sporcu olan ve mütevazî bir ücret mukabilinde Türkiyeye gelerek bir taraftan arkeoloji, sanat, tarih, antropoloji taharriyatı gibi şahsî tetkikatla iştigal ederken bir taraftan da basketbol, futbol, tenis ve kirekçilik takımları teşkil edecek ve gâlaştırılacak bir genç âlim bulmak mümkündür. İyi tanzim edilmiş bir spor kadar hiç bir şey tesanüt zihniyetimâ hizmet edemez.

Girilen yerlerde profesörlerin kısa konferanslarla her sene bir takım tenezzühler icrası da bu meyanda yapılacak şeylerden dir.

B - Eski talebe cemiyetleri - mühim mevkiiler işgal eden zevatin yardımları ile İstanbul Darülfünunun eski talebelerine mahsus bir cemiyet teşkil etmeli ve bu cemiyet memleketin her tarafında yayılmış pek çok kimse cemedilebilmelidir. Cemiyet azası, bilhassa darülfünun müdâfaları ihdasına hizmet edecek olan küçük bir taahhütü senevide bulunacaklardır. Temas ve irtibatı muhafaza etmek ve darülfünunun hatırasını taziz etmek emelile, her üç senede bir iktima yapılacak ve bu iktimalardan birini İstanbulda diğeri de mühabebe ile bir vilâyet merkezinde vukubulacaktır.

C - Emine tekdîm ve altın kitap - her sene başında ve tedri-kata münaşeretten azamî bir ay evel darülfünun talebesi emine tekdîm edilir. Bu kısa bir merasimdir. Etrafında reislerle müderrisler bulunan eminin kısa bir kağıt sözünden sonra her yeni talebe darülfünunun altın kitabına vazî imza eder ve eminin elini sıkarak şerefine mazhar olur.

D - Derûlfûmun mükâfâtları bir seneye evvelinden muâhabakaya konecek mevzular hakkında talebece ihzar edilmiş eserleri talif için resmî bir kararla yahut da (tanzim edilmiş) bir komisyon mahsusıyla tevrikân derûlfûmunla Vekâlet'in tasvîplerine arz edilecek) eşyası hususiyeye tarafından mükâfât- lar ihdas edilmektedir. Bir jüri heyeti teslim edilen eserleri tetkik ve mükâfâtları ita eder.

F - Derûlfûmun sümûl Kayıs ayının evvelinde mükâfâtların tevziî umumî bir iqtimada vukua gelir. Muhtelif jüri azaları raporlarını okurlar. Enin mükâfâtları tevzi eder. Bir konferans yahut musiki iqtimal imal edilir. Bu merasimden akşama kadarki zaman açık havada yapılacak işpor hareketi gibi sade bir eğlenceye yahut fakültelerin icra edecekleri terezzühlere tahsis olunur.

Bu tekliflerin gayesi kolayca anlaşılabilir. Talebenin derûlfûmunu kendi evi ve fikri vatan gibi telâkki etmesi ve sevmesi lâzımdır. Bazı memleketlerde içinde tahsil edilmiş olan derûlfûmından bahsederken kullanılan lâtince Alma Mater, tatlı anne tabiri burada da nasıl hisler vücuduna girmesini arz ettiğini gösterir. Bu hususta Mülkiye Mektebi ile Galatasaray derûlfûmından fazla merbutiyet ilham etmeye muktedir olmış görünüyolar. Derûlfûmunun eski talebesi onun hakkında bir muhabbet ve minnet bir his muhafaza etmeli- dirler. Bunun tahtı temine alınmış bir şey olduğunu söylemeye cesaret edemem.

G - Mâhsil müdâresi Semestr meselesini burada derin bir şekilde mevzu bahis edemem. Mamafî talebelerin seneye ancak altı ay bir hafta çalıştıklarını tasvir etmek lâzımdır.

Bu keyfiyet kendilerini daha fazla çalıştırmak için bir şekle hizmeti gören bir mahiyeti haiz değildir. Sömestriğin kıs sömestri l Teşrinievelden 31 Kamunusaniye, ve yaz sömestri 15 Şubatın 31 Mayıs'a kadar intidat eylemek üzere tesbitleri teklif edilirdi. Bu sahada hiç olmazsa bu kadarlık bir terakkiyi tavsiye lüzumuna kaalim.

C - Derûlfûmunun hariciindeki tesir ve

hizmetleri
Bir derûlfûmunun yenileşmesi kâfi değildir. Du yenileşmesinin inkârun azamî derecesinde geniş bir muhit için mürit olması lâzımdır. Daha caulla, sinesinde bulunduğu muhitin hakikatlerine daha yakın bir derûlfûmun bütüt menleket için bir irfan merkezi olmalıdır.

A - Bu noktadan sonra, derûlfûmuna daha vasi bir faaliyet sahalarını vermek müşterek seciyesini teşkil eden muhtelif teklifler görülecektir. Kıymetli muhabbetler temin ederek derûlfûmunun suretleri hüfuzunu sağaltacaktır.

B - Orta tedrisat hocaları için tekemmül dersleri

Bu tarz dersler Türkiye'de verilmiş bulunuyor. İstisnaları muhtazam bir teşkilâta tevzikan vermek daha muvâfık olur. İslahat devresi esnasında bir kısım lise hocalarını yeni usullerden haberdar kılmak için bu bir yol ve çare olacaktır. İleride hepisi için tedrisatlarını temkiye etmek ve mükemmelleştirmek hususunda bir fırsat teşkil edecektir.

Ortamekteplerin gerek fen ve gerek edebiyat hocaları, gurup halinde olarak İstanbul derûlfûmunda ve kabilise bu hususa tatil zamanlarını tahsis ederek toplanacak, derûlfûmun heyeti talimiyesinin (müdürs, muallim ve muallim unvanlarının) idaresi altında seminer ve laboratuvarlarda çalışacaklardır. Aynı gurubu her beş yahut altı senede bir tekrar getirecek olan bir devir nispeti tertip edilebilir. Bir haftalık tedrisat bu tarzda bir cemî mahabbet ameliyesine kâfiyet eder.

mesela yeni yazılmış eserler hakkında malûmat edinmek yeni tabahhri ve tedris usullerini tatbik etmek, lise sınıflarında bazı tatbik derslerinde hazar bulmaktadır. (Ağer işima tatil devresinde vukuu geliyorsa, bu teurûbe için derese zelmeğe muvaffakat edecek küçük bir talebe gurupu davet edilir.) Ota tedrisat müdür ve mürettefleri usullerini irae eder ve amelî konferanslar yaparlar. İhtisas sahalarında bilhasasa muvaffak olan yahut müfit bir usul başarmış bulunan hocalar, bu hususta izahat ve teğrihat icrasına da davet edilirler.

Seyahet masarifi iştırak edenlere verilmelidir. Kendilerine bir de ikamet tazminatı ita olunur.

14 - Umumî Darülfünun dersleri

Her kış, Darülfünun hocaları ve hatta Türk veya esnebi alimleri, talebeye ve ahaliye hayattan her sahasındaki yeni hadisesler hakkında ceman on iki kadar mevzuu teğrih ile tavzif kılınacaklardır. Meccanî olan ve bir çok projeksiyon-larla, resimlerle, grafikiyle, bütün irae ve teğrih vesaiti ile teçhiz edilen bu konferansların gayesi, halk külesini terakkiyatı cediâden haberdar tutmaktır. Gazetecilere bu işimlerde bir mevki tahsis edilir, ve her konferans tafsilâtına Gazete azamâ bir yer tahsis etmeleri yevmi matbuattan talep edilmelidir.

Bu derslerin inzarı, kitabeti umumiyenin muavenetile emanet makamına aittir.

15 - Tatil dersleri, Arkeoloji tenezzüpleri, kongreler

İtalya, Yunanistan, Mısır, münevverlerden mürakkep seyahat cevelanlarını muvaffakiyetle temin etmektedirler. Fıtrınce buna Türkiyede aynı derecede muvaffak olabilir. Pak yortuları eenasında ve yazın, şimendüfer ve vapur kum-paryalarının büroları vasıtasile esnebi turistlerinin ziyaretlerini temin etmek mümkündür. Bu turistler memleketle iki üç hafta kalmak üzere getirtilirler ve arkeoloji, tarih ve sanat tenezzüpleri icra ederek bu mevzular hakkında Darülfünun hocaları tarafından yapılacak konferansları dinlerler. Bazen bu inzarı konferanslar vapurda gelirten verilir.

Bazen Almanya'da, bazan İngilterede, Fransada, İsviçrede ve ilâh yapılacak iyi bir reklâm sayesinde, kâmunuevelden mukadem üçyüz yahut dörtyüz kayıt temin olunur ki, bu da, seyahat için cazibi şartı dahilinde vapur istifcar edilme-sini temin eder.

Türkiyeye fermanı ve ilmi kongreleri celbetmek de muvafık olur, ve bunun yapıldığını biliyorum. Bütün bu halier sade Darülfünun talebesi arasında faideli rabıtalalar hallet-meikle kalmaz, lâkin turistlerin ziyaret emiş oldukları memleket hakkında muhabbet halleteder. Bu tarz seyahatlere şahsen faal bir tarzda iştırak ettim ve her iki taraf için mucip olduğu menarifi bilirim. Yeni Türkiyenin mesai hemlesi gelinip mahallinde takdir olunmağa lâyıktır ve balâdaki şartı dahilinde gelmiş her turistin Türkiyenin bir dostu telâkî edilebileceği muhakkaktır.

16 - Türk Darülfünunu mecmuası

Türkiyede intişar eden ve birbirlerine pek yakın mevzuatlarla meşgul olan mecmuaların kesretine mütehayyir kaldım. Sade her fakültenin yahut hemen her fakültenin değil, fakat birçok enstitülerin, haatahanelerin, birçok profesörlerin ve birçok liselerin kendilerine mahsus mecmuaları var. Aldığım cevaplara binayı mihkeme eylersem, bu mecmuaların geniş bir sahai intişarları yoktur. Bunlar gayet şayanı takdir olan lâkin randmanları kâfi olmayan himmetlerdir.

Bu son sebeplerde az çok muvakkat bir mevcudiyet temin etmiş olan mecmuaların listesi pek cesaretbahş değildir.

1890 iles 1903 denberi intişar eden fakat eski müfuz ve ehemmiyetlerine malik bulunmayan serveti fûnun-uyangı ve iktibat istisna edilişse, alâkabahş bir çok geçriyat artık mevcut bulunmamaktadır. Haftalık olan (Yeni mecmua) ile (Büyük mecmua) dan sonra, Maarif Vekâletine mensup olan haftalık (Hayat) mecmuası (1925-1930), Hariciye Vekâletine mensup olan aylık (Aydın Tarhını) mecmuası 1923-1931) ve Türk Ocaklarının naşiri efkârı olan (Türk Yurdu) tatili negriyat evlemişlerdir.

Bu liste karşısında korkuya düşmemelidir. İştihaların ve efkârı umumiyenin yeni vitout bulduğu her memlekette, devletli mecmualar meydana çıkmadan evel mecmualar doğar ve süratle ölürler.

Arzu edilecek bir isim verilmeğe üzere aylık ve her nüshası takriben 80 sahifeyi bulacak bir Türk Darülfünunu mecmuası vücuda getirilmeği hükümetin tetkik ve teşkil eylesmesini teklif ediyorum. Bu mecmuanın fasılları gayet iyi tespiş, umumî kültür, fûnun ve tatbikat, edebiyat, sanat, tarih, ulhmu

ahlâkıya, iktisadiye ve iktisadiye, şûun ve saire kısımlarını / ihtiva etmelidir. Darülfünunun mesuliyeti tahtında olarak mahdüt bazı fen ve edebiyat adamları tarafından idare edilecek olan bu mecmua, Türkiyenin bütün münevver tabakasına hitap edebilmelidir. Her makalenin sonunda 10 ilâ 30 sahifelik bir icmal, bu mecmuaya ecebî kütüphanelerini abone etmek imkânını temin edecektir.

İki sınıf kari ve aboneye malik olmak üzere mühavabe ile bir fen ve bir edebiyat numarası neşretmek, yahut bunları aynı zamanda lâkin ayrı ayrı neşretmek, bu suretle de her şeyi birden okumak isteyenlerle ancak ihtisaslari dahilindeki şeyleri okumak isteyenleri taamin etmek mümkündür.

17 - Milli fûnun, edebiyat ve güzel

Sanatlar Akademisi

Başta memleketlerde olduğu gibi bir honoris causa doktorasarak inhdasını şimdilik bir tarafa bırakıyorum. Bu keyfiyet bütün fakülteiler doktora unvanını verdikleri zaman nazarıdikkate alınır. Bu tarz payeler, darülfünunlar ve payeleri kazananların memleketleri arasında kıymetli tabiatlar vücuda getirir. Bir hoboris causa doktorun mensup olduğu ilim ve ferne bahâş şeref eylesmesi icap ettiği azadesi beyavdır. Bu haktan kadrdı kaymetini teslil etmemek lâzımdır.

Paket Türkiyenin teşkilâtı fikriye ve ilmiyesini icmal için vücuda getirilmesi şimdiden düşünölmek icap eden bir şey, milli bir fûnun, edebiyat ve güzel sanatlar akademisidir. Bu akademi tip; Fûnun; edebiyat; Tarih dahil olduğu halde

ulunu hukukiye, siyasiye, iktisadiye ve iktisadiye; arkeoloji dahil olduğu halde Güzel Sanatlar şubelerini ihirya edecektir.

İhtimaller için talep edilecek evsafın neler olduğu bir nizamnameye tesbit edilebilir. Bu evsaf gayet esaslı ve ciddi olmalı, Darülfünunda esaslı bir surette çalışmış olmak, orijinal neşriyat yapmış bulunmak gibi şartlar konmalıdır. Tefahürü temyize edecek sebeplerden hazretmem; lâkin, muhtelif sebeplerle, henüz tefakkürün ve ilmin bütün tabakata iktisadiye mazharı hürmet olmadığa bir memlekette, daha malik bulunmadıkları hürmet ve itibarı onlara temin etmek ve şahsi menfaatler peşinde koymayan ilim tetkiklerine ve sanata büyük bir kıymet verildiği gibi halka göstermek lâzımdır.

+

+

Umumi intaç

Katimesine işte gelmiş olduğumuz bütün bu raporun Zayesi, İstaabul Darülfünununun millî kültür ve modern ilim için âli bir makam haline nasıl ifrag edilebileceğini göstermektedir.

Son bir defa tetrar ediyorum ki, meselenin merkezi, ilimlerini arbak sabit olup nakli ile muvazzaaf bulunulan vahdetler seklinde değil. İâkin melekâtı dâğırsıyıcı vücuda natirici tarzında telâkki evlenektir. Darülfünun, ilmi zihniyeti hakiketle mukallertir ve bunun haricinde selâmet yoktur. Bu zihniyet ise, kendilerini şahsî araştırmalar

Karşıında bulundurmak suretile talebeler tarafından kuvvetli ve azimli bir gayret sarfedilmesini temin sayesinde ve münhasıran bu sayede inkişaf eder. Raporunda her şey bu şarta tabi ve muallaktır, ve bu olmadan hakikî bir darülfünun, hakikî bir faaliyeti fikriye yoktur.

Darülfünun meselesi esas itibarı ile Türkîyanın fikrî mesevâ, hatla istikbalî meselesidir. Eğer bir medeniyet ilmsiz yahut, ilmin zıddına olarak terakkî ve taali edebileydi, o zaman darülfünunı kapamak suretile bir tasarruf temin edilirdi. Fakat eğer bir medeniyet ancak ilmin terakkisi nispetinde terakkî aylarsa, o zaman şübeye hiç mahal yoktur, ve darülfünunun iyi bir medeniyet alataı olmaz. için her şeyi yapmak lâzımdır.

Bu yüksek noktainsar dâhilinde mesele tesbit edilince, kıymet ve hayriyetini zayetmeden darülfünun teemmülsüz münakaşatın mevzuu olamaz. Şimdiye kadar mesainin etrafında bulunduğum ihtilâf ve iştirak mesainin nihayete, islahatın sememelerinin iktibafına kadar devam etmesini temenni ederim. Ammin ki, Darülfünunun bütün azasını ve dostları, müsterek bir terakkî mefâiresinden mülbem oldukları halde onun inkişaf ve terakkisine hizmet edeceklerdir.

Darülfünun meselesini ona yakışın bir şekilde münakaşa etmek için, şahsen kendimin de intihap etmiş olduğum zaviye rüyette ahzı cevki edilmesini, yani 1950 ile 1970 arasındaki ve bugünkü talebelerin müstahşilleri ve reisleri olacakları Türkîyanın mayalen vuzuh ile rüyetine şailğalmasını teklif ediyorum.

İstaabul, 28 Mayıs 1953

Albert Malche

Not : Raporda yer bulmamış bazı noktalardan şifahen bahsetmek emelindeyim. Bu meyanda :

1 - Makteplere vakfedilmiş emlak ve mebalîğ meselesinin Evkaf Umum Müdürlüğü ile müzakeresi. Bunun bir kısmının Darülfünun bütçesine gelmesi kabili kabulüdüür?

2 - Bazı servislerde asistan adedinin tezyidi.

3 - Tercümelere tez ve vazife olarak artık kabul edilmemesi.

4 - Bazı mevâddi mahsusâ için itinalı ve kuvvetli, müddetçe kısa dersler.

5 - Hidematı umumiye yahut hususî teşebbüslere müstere. ilmi mesai.

6 - Muallimlere tevdi edilen dersler ve meselâ edebiyatta Türkler tarihi dersi tabii programda kalmalı ve müderrisler tarafından işgal edilen kürsülerin tenkisinden bunlar mütezarrır olmamalıdır.

7 - Fen Fakültesine merbut bir Türkiyenin jeolojik haritası servisi (öteki Balkan memleketlerinde mevcuttur.)